

SZEGÉNYYSÉGÜNK KINCSE

PRUGG
VERLAG

SZEGÉNYSÉGÜNK KINCSE

Prugg Verlag, Eisenstadt

1982

Összeállította és fordította Sántha Máté

**Egyházi engedéllyel. – Druck: Eisenstädter Graphische
GesmbH, 7000 Eisenstadt, J. Haydngasse 10, Österreich.**

BEVEZETÉS

A szegénység korunkban kétségtelenül „az idők jeleinek“ egyike. Úgy tűnik, három szinten mutatkozik félreérthetetlenül: 1. A tájékoztató eszközök fejlődése folytán idáig ismeretlen gyorsasággal és mértékben értesülünk embertársaink nyomoráról: lelkiismeretünk nyugtalanná válik, segítő készségünk növekszik. 2. A jóléti társadalmak kezdenek ráeszmélni, hogy az életszínvonal növekedése veszedelmekkel is jár, s próbálnak az önkéntes lemondás ajánlásával védekezni. 3. A keresztény ember mindezekben a kérdéseken elmélkedve egyre-másra beleütközik a hegyi beszéd egyik sokat vitatott fogalmába: a „lelki szegénység“-be. Talán itt rejlik az a bizonyos archimédészi pont, amelyen megvetve lábunkat megfordíthatjuk a világot – legalábbis a magunk kicsiny világát?

Amit itt most elméletben szétválasztottunk, az a valóságban elválaszthatatlanul összefonódik. Nem lehetünk „lélekben“ szegények úgy, hogy nem veszünk tudomást a szociális tényekről, és nem alakítjuk meggyőződésünkhöz életstílusunkat. Kinek-kinek a saját körülményei között kell felismernie és megvalósítania Isten akaratát ezen a téren is.

Kis gyűjteményünk egyes darabjai hol ezt, hol azt az oldalt domborítják ki jobban, s talán segítséget nyújthatnak a fogalmi tisztázáshoz, a gyakorlathoz pedig némi útmutatást.

Martin Achtnich zürichi pszichológus bevezető elmélkedése a régi legenda hőisében az örök emberrel szembe-sít. A szüntelen keresővel, aki csak a legnagyobbat hajlandó szolgálni; de nyughatatlan szíve vágya csak akkor telik be, amikor mindent odaadott. Akkor fedezi fel a kicsinyben a nagyot, akkor lesz Krisztus-hordozó.

Yves Congar domonkos, korunk egyik „nagy öreg“-je, a laikusok teológiájának úttörője, a II. vatikáni zsinaton mint szakértő működött közre. Akkor tartotta ezt az előadást a zsinati atyáknak, majd később belevette Jézus Krisztusról szóló könyvébe. Gondolatmenetét joggal mondhatnánk „a szegénység metafizikájának“, a személyes és megtestesült Isten felől szemlélve.

Ha Congar objektív teológiai oldalról tárja fel témánk mélységeit, akkor *Johann Baptist Metz*, a münsteri egyetemen a fundamentális professzora, az egzisztenciális teológia vonalán merül bele. Még fiatalabb éveiben, a két Rahner (Hugo és Karl) ihletése alatt írta ezt a kis remekét.

E két alapvető tanulmány után olyanok következnek, amelyek egy-egy sajátos szempontból világítanak rá a kérdésre. *René Voillaume*, Jézus kistestvéreinek alapító rendfőnöke, az ismert lelki író, „a szegények imáját” állítja elének, az agyonhajszolt kisember egyszerű, közvetlen, kemény önatadását. *Julius Döpfner*, München nemrég elhunyt bíborosérseke, 1966 húsvétján papjainak küldött körlevelében a papi szegénység indokait és gyakorlatát elemzi. – A három következő fejezet elsősorban a valóságos szegényekre és nyomorultakra, irántuk tartozó magatartásunkra irányítja a figyelmet. *Jean Vanier*, Kanada volt kormányzójának fia, a szellemi károsultakat befogadó „Bárka”-közösségek alapítója, saját tapasztalataik alapján nagy finomsággal fogalmaz meg valami olyat, amit „a részvét teológiájának” kellene neveznünk. *II. János Pál pápa* a vidigali (Rio de Janeiro) nyomortelepen tett látogatásakor egyszerű, félreérthetetlen szavakkal adta elének az Egyház tanítását szegényekről, gazdagokról és a jólétben élők kötelességeiről. *Paul Chetcuti* máltai jezsuita önkéntes munkatársként dolgozott Kalkuttában. De írása sokkal több, mint élménybeszámoló: Teréz anya művének alapos ismerői szerint talán a legjobb, amit eddig róluk írtak, a jellemzésen túl lelkeségi és teológiai alapjaikig hatol.

Záradéku *Franz Kamphaus* egy rövid írását hozzuk. A münsteri teológiai kar homiletikai és lelkipásztorkodástani tanára, a szeminárium igazgatója kendőzetlenül, erőteljes kifejezésekkel állít szembe saját felemás helyzetünkkel „szegénység dolgában”. „Ilyen a mi gyakorlatunk. Az Evangélium más nyelvet beszél.”

Elmélkedésünk során talán sikerül közelebb kerülnünk ehhez az evangéliumi nyelvhez, „Isten szegényeinek” egyszerűségével, a lelki gyermekiség tiszta szemével nézni a világot és önmagunkat, és kiánsni valamennyit szegénységünk kincséből.

Martin Achtnich

CHRISTOPHORUS
Aki a nagyot kereste
Gondolatok a Kristóf-legendáról

Egy életút története

Kristóf nevének hallatán egy férfi képe jut eszünkbe, kisgyerekekkel a vállán. Autóplaketteken, kulcskarikákon és házak falán található képek – utazók és kocsivezetők oltalmára.

Csak egy képről lenne szó? A régi Christophorus-legenda ennél több: élettörténet, egy út története. Azt festi le, hogyan keresi az ember a nagyot, az élet értelmét.

Bármilyen érdekes lehet is az idő ködébe vesző ösvények után nyomozni: hogyan alakult ki ez a legenda, milyen történelmi anyag van a háttérében, – minket itt az érdekel, hogyan írja le a régi legenda a kereső embert és tapasztalatait.

Sokak számára kérdéssé váltak ma az ilyen kifejezések: „mindig többet”, „mindig nagyobbat”. Sokan kutatják az igazi hordozó alapot. Sokan kérdik: Van-e több annál, mint amit birtokunkba vehetünk, láthatunk, megcsinálhatunk? Ilyen korban Kristóf alakja és útja eligazító lehet.

Egyszerű képekben szóló régi történetekből és legendákból olykor élénkebb és megvilágosítóbb fény vetődik utunkra, mint megannyi bölcs tájékoztatásból, elméletből és tételből.

A legenda

Christophorust keresztsége előtt Rebusznak hívták, utána azonban Christophorusnak nevezték el, ami annyit jelent, mint: Krisztus hordozója.

Christophorus természetes férfi volt és erős, mint a medve. Egyszer a fejébe vette, hogy megkeresi a világ leghatalmasabb királyát, és annál marad.

Eljutott hát egy nagy királyhoz, akiről az a szóbeszéd járta, hogy nálánál nagyobb fejedelem nincs a világon. A király örömmel fogadta, és udvarában marasztalta. Christophorus teljes erejéből szolgált neki.

Egy szép napon azonban egy lantos énekelt a király előtt, s dalában gyakorta előfordult az ördög neve. Valahányszor ez a név elhangzott, a király a kereszt jelét rajzolta homlokára. Amikor ezt Christophorus látta, csak ámult-bámult, hogy mért csinál így, és mit akar azzal a jellel. Meg is kérdezte tőle, de a király nem akarta megmondani neki. Erre Christophorus: „Ha nem mondd meg, nem maradok nálad tovább.“ Annyira erőszakoskodott, hogy a király megmondta: „Amikor az ördögöt hallom említeni, megáldom magam ezzel a jellel. Mert félek, hogy különben erőt vesz rajtam és ártalmamra lesz.“ Erre Christophorus: „Ha félsz az ördögtől, hogy ártalmadra lesz, akkor világos, hogy az nagyobb és hatalmasabb, mint te, hiszen rettegsz tőle. Csalódtam hát a reményemben, mikor azt hittem, megtaláltam a leghatalmasabb urat a világon. Azért Isten veled, meg akarom keresni az ördögöt, hogy az legyen az uram, én meg a szolgája.“ Otthagya tehát a királyt, és fölkerelkedett, hogy megkeresse az ördögöt.

Útja során egy pusztaságba jutott, ott látott egy nagy csapat lovagot. Egyikük vad volt és rémes külsejű. Odajött Christophorushoz és megkérdezte, hová tart. Ő így felelt: „Az ördög urat keresem, mert szívesen szolgálatába állnék.“ Erre a lovag: „Én vagyok az, akit keresel.“ Christophorus megörült, és szolgálatot ígért neki örök időkre.

Együtt keltek útra, s egyszer csak egy útmenti kereszt-hez értek. Mihelyt az ördög meglátta a keresztet, riadtan elmenekült, elhagyta azt az utat, göcsörtös, kietlen ösvényen vezette Christophorust, csak azután kanyarodott vissza. Christophorus csodálkozva kérdezte, ugyan miért hagyta el az egyenes utat, miért járta meg akkora kerülővel a pusztaságot. Az ördög semmiképpen sem akarta neki megmondani, de ő így szólt: „Ha nem mondd meg, nyomban itthagylak.“ Annyira erőszakoskodott, hogy az ördög megmondta: Volt egy ember, Krisztus nevezetű, akit keresztre feszítettek. És ha ennek a keresztnek a jelét látom, nagyon félek, és menekülnöm kell előle.“ Erre Christophorus: „Akkor hát ez a Krisztus nagyobb és hatalmasabb nálad! Tehát hiába fáradtam, még mindig nem találtam meg a legnagyobb urat a világon. Azért Isten veled, elválok tőled és megkeresem Krisztust.“

Sokáig keresgélt mindenfelé, de nem találta. Azt tanácsolták neki, hogy imádkozzék és böjtöljön. Csakhogy erre nem volt képes. Kutatott, keresett, végül egy öreg remetével találkozott és tanácsát kérte, hogyan találhatná meg Krisztust.

Erre a remete így szólt: „Ismered-e a folyót, amelybe sokan belefulladásnak, ha át akarnak kelni rajta?” Christophorus felelte: „Igen, ismerem.”

A remete folytatta: „Te nagy vagy és erős. Ül a folyópartra, vidd át az embereket, és várj. És én remélem, hogy Krisztus ott kinyilatkoztatja magát neked.” Mire Christophorus: „Ezt nagyon jól meg tudom tenni, szívesen szolgállok így neki.”

Elment tehát a folyóhoz, és a partján kunyhót épített magának. Botot vett a kezébe, arra támaszkodott a vízben, és hordta át az embereket. Sok esztendőn át várakozott a gázlónál.

Hosszú idő múlva, mikor egyszer a kunyhójában pihent, hívó hangot hallott: „Christophorus, gyere ki és vigyél át.” Fölkelt és kiszaladt, de senkit sem talált ott. Visszatért hát a kunyhójába. Ekkor ismét hallotta a hangot. Megint csak kiment, és senkit sem talált. Harmadszor is hallotta a hangot, mint előbb. És mikor kiment, egy gyereket talált a parton. Az nagyon kérte, hogy vigye át. Christophorus fölvette a vállára, kezébe vette botját, és belegázolt a vízbe. De láss csodát: a víz egyre magasabbra és magasabbra nőtt, a gyermek pedig olyan nehéz lett, mint az ólom. Minél tovább lépkedett, annál jobban nőtt a víz, annál nehezebbé vált a gyermek a vállán, úgyhogy nagyon megijedt, és attól félt, hogy belefulladás a folyóba. Mikor aztán nagynehezen át-gázolt, letette a gyermeket, és így szólt: „Nagy veszedelemben sodortál, és igen megnyomtam a vállamat: ha az egész világ nehezedett volna rá, az sem lett volna súlyosabb.”

A gyermek így felelt: „Ne csodálkozz ezen, Christophorus. Többet vittél a válladon, mint az egész világot: azt, aki az eget és a földet teremtette, és aki hordozza a világ bűneit. Mert tudd meg: én Krisztus vagyok, akinek ezzel a munkával szolgálsz. Hogy pedig lásd, hogy igazat beszéllek: mikor megint átérsz a folyón, vedd a botod, és szúrd a kunyhód mellett a földbe; reggelre kivirágzik, és gyümölcsöt terem.”

Ezzel eltűnt a szeme elől. Christophorus pedig hazament, és elültette botját a földbe. És amikor reggel fölkel, a bot leveleket hajtott és gyümölcsöt hozott.

Legendák a maguk egyszerű képeivel sokszor hatásosabban tudják elének állítani az élet valóságát, mint történeti tények, teológiai fogalmak vagy lélektani fejtegetések.

Egyes motívumokat ragadunk most ki a legendából, azokat járjuk körül, és próbáljuk összefüggésbe hozni saját életünkkel. Nem tárgyi értelmezést akarunk megkísérelni ezzel. Inkább jelzésszerűen rámutatni életünk tapasztalataira. A Kristóf-legenda jelentése különféle helyzetekben, különféle emberek számára különböző lehet. Az élet egyes szakaszaiban is más-más jelentőséget kap. Christophorus alakja sokféle értelmezést elbír. Jele ez annak, hogy eleven, nem mesterségesen megalkotott valóság.

„Egyszer a fejébe vette, hogy megkeresi a világ leghatalmasabb királyát, és annál marad . . .”

A keresés útján

Nem egy mese, legenda, történet ekörül a téma körül forog: hőse keres és talál, fölismeri, hogy amit megtalált, az is ideiglenes, tovább keres, ismét talál.

Egy ember fölfedezi: Hiányzik nekem valami. Ami a látóhatáromat betölti, az nem minden, nem elég. Az élet, így, ahogy van, nem elégíti ki. Elindul hát keresni.

Azt, amit keres, nem lehet kigondolni, mesterségesen létrehozni, megszervezni, meghozatni. Meg kell tapasztalni. Csak az találhat valamit, aki fölkerelkedik és útnak indul.

Christophorus az az ember, aki nem hagyja, hogy kénszen elébe tegyék, megmondják neki az élet értelmét, hanem keresi.

Nem céltalanul bolyong. A legerősebbet keresi a világon, a nagyot. Annak akar szolgálni, ha nem is tudja még nevének nevezni.

Játszhatta volna maga is a nagyot és erőset. Mondhatta volna: Én vagyok a legnagyobb. Nagyzási hóbort, nagyozolás, fennhéjzás épp elég van a világon. Christophorus *szolgálni* akar a legnagyobbak.

Előbb-utóbb, többé-kevésbé világosan mindenkinek az életében jelentkezik a kérdés: Miért akarok élni? Kinek, milyen feladatoknak akarom szentelni az életemet? Kinek a szolgálatában áll a cselekvésem, az erő kifejtésem? Miért vetem latba a képességeimet? Az élet nem érdekesítő kaland, ha csak önmagamért élek.

Christophorus nem akar megelégedni önmagával. Erejét, minden adottságát, képességét nemcsak önmagáért akarja bevetni, hanem valami nagyobbaknak a szolgálatába állítani.

„Eljutott hát egy nagy királyhoz, akiről az a szóbeszéd járta, hogy nálánál nagyobb fejedelem nincs a világon. A király örömmel fogadta, és udvarában marasztalta . . .

Csalódtam hát a reményemben, mikor azt hittem, megtaláltam a leghatalmasabb urat a világon . . . Otthagytam tehát a királyt . . .”

Az út fölfelé

Kezdetben még nem tudja pontosan nevének nevezni, mit keres. Úgy mondja: a legnagyobbaknak szolgálni. Sejtje, hogy valamit meg kellene találnia az életében, amit még nem ismer. „Önmagát még nem értő üdvösségkeresés“ ez (Hubertus Halbfas).

Így halad állomásról állomásra. Úgy tűnik, az út meredeken fölfelé tart.

Egy ember életének értelmét keresi. De minden megtalált felelet egy idő múlva újabb kérdésekhez vezet:

„Életemnek értelme a munka, a mű, amit létrehozok.“ De mi a munkám, a művem értelme?

„Az embereket szolgálja.“ De ennek mi az értelme?

„Fenntartja az emberiséget, és alakítja jövőjét.“ Mi az értelme az emberiségnek és jövőjének? Talán minden értelmetlen?

A részleges értelemről a kérdés mindig tovább halad az egésznek az értelme felé.

„Az az értelem, amely tegnap jó szolgálatot tett és tovább segített, mára mélyebb értelem után kiált“ (Otto Betz).

Mindenki ismeri a tapasztalatot, hogyan veszít jelentőségéből életünk folyamán az, ami egy ideig fontos és kí-

vánatos volt. „Mire jó? Ez még nem az igazi . . .” Kristóf keresésében megmutatkozik, hogyan válnak egy idő múlva szétfoslóvá, kérdéssé, ideiglenessé a magunk kitűzte célok, a magunk meghatározta értelem. Az embernek tovább kell keresni, tovább kell kérdezni.

Jó, ha nem hagy fel túl korán a kereséssel; ha a kérdésessé vált értékek helyébe újakat keres: ha nem elégszik meg a legközelebb eső jóval; ha nem gondolja, hogy a „király” szolgálatában már célhoz ért.

„Otthagya hát a királyt, és fölkerekedett, hogy megkeresse az ördögöt, hogy legyen az uram, én meg a szolgálója . . .”
Christophorus szolgálatot ígért neki . . .”

A gonosz szolgasága

Az ember annál jobban elvakulhat, minél messzebbre jut, minél magasabbra kapaszkodik, minél jobban azonosul azzal, amit mások nagynak és jónak mondanak. Itt ez a tapasztalat jut kifejezésre. Milyen könnyen válik az ember — észrevétlenül, akaratlanul — igen kérdéses célok szolgájává, eszközévé, útitársává, cinkosává! Az egyik a hazának akart szolgálni — és az ördög tábornoka vagy közkatonája lett. A másik a haladást akarta előmozdítani, az életet könnyebbé tenni — és döbbenet ismeri föl, hogy a környező világ megsemmisítésében működött közre. Egy anya minden szeretetével meg akarta ajándékozni gyermekeit — és csak magához bilincselte őket.

Az „ördög szolgálatának” motívumában valószínűleg ez a belátás rejlik: Az értelmet, a nagyot kereső utamon, tehát az életen át vezető utamon valamikor rá kell jönnöm, hogy bűnössé válok, valamiben bűnös maradok, a sötétségnek szolgállok. Még a nagyon nemes indítékoknak is — a legnagyobbaknak szolgálni, másokért élni — megvan a viszájuk, az árnyoldaluk, és ez bennem sokszor nem tudatos. Milyen könnyen búvik meg a „nagy” mögött fennhéjázás, becsvágy, hatalomvágy! Keresztül kell mennem azon a belátáson, hogy jóhiszeműen is sötét dolgokat csinállok, és sötét indítékok hajtanak.

Kristóf, a kereső ember, fölismerte: Minden hatalom mögött, a nagyszabású célkitűzések, a nagy eszmények mögött kell még valami másnak lennie.

De ezt nem találja. Egyedül nem. Szüksége van valakire, aki utat mutat neki.

„Végül egy remetével találkozott . . .“

Az út befelé

Christophorus egy igazi bölccsel találkozik: egy öreg remetével, olyan emberrel, aki nem úgy él, mint a legtöbben. Fontos fordulat. Olyasvalakit kérdez, aki nem tevékenység és mindenféle sürgölődés útján szerzi tudását és bölcsességét, hanem a csendből nyeri. Christophorus segítséget keres további útjához. De nem úgy, hogy serényen megszervezi a dolgokat, hanem új tapasztalatforrások felé tárul ki. „Ha a *magad* bölcsességének végén jársz, akkor kérdezd a gyerekeket“ – mondta Pestalozzi. Kérdezd az egyszerűeket, akik még más forrásokból és más rétegekből merítenek, mint a fejükből, az értelmükből.

Christophorus azzal lépett előbbre, hogy az öregtől kért jótanácsot. Az egyik ember számára a Bibliához vezető lépés lehet ez, a másiknak az, hogy tanácskozik egy érett, tapasztalt emberrel, aki tud valamit a lélek, az élet, a világ mélyebb összefüggéseiről; a harmadiknak: új kitárulás a nyugalom, a csend, az embert mozgató mélyebb erők felé.

„A remete így szólt: „Te nagy vagy és erős. Úlj a folyópartra, és vidd át az embereket . . .“

Értékeltolódás

Hans Dieckmann pszichoterapeuta „Az élet derekának problémái“ c. könyvében leírja: hogyan következik be embereknél, akik életük dereka táján kritikus szemmel kezdik látni eddigi célkitűzéseiket és értékeiket, valami olyan, amit ő értékeltolódásnak nevez. Ami odáig fontos és kívánatos volt, veszít jelentőségéből. Más értékek merülnek föl. Új dolgoknak kell adni az elsőbbséget.

Kristóf Krisztust akarja megtalálni. A remete a folyóhoz küldi. Ott fölépíti kunyhóját. Évekig végez szerény, feltűnés nélküli szolgálatot másokért: Átviszi az utasokat. Meg kell tanulnia várni: történik-e még valami meglepő az életében, – vagy azzal ért útjának céljához, hogy más emberek támasza.

Mi köze mindennapos tevékenységének ahhoz, amit keres? Mi közük idegen, ismeretlen embereknek Krisztushoz? Még nem látja. De nem adja föl a reményt. Megtanulja, hogy erejét most már ne a nagyok és hatalmasok, hanem a kicsinyek és rászorulóknak szolgálatába állítsa.

Különös: Éppen a nagyot és erőset keresve vezet útja a kicsinyekhez és rászorulókhöz.

Az átmenet az ördögnél végzett szolgálattól a folyónál betöltött szolgálatba a legenda értelmében haladás. Kristóf számára ez a változás nagy veszteség: most már nem „fölül” van, hanem „alul”, nem a nagyok és befolyásosak birodalmában, hanem a kicsinyeknél és segítségére szorulóknál.

A veszteség nyereségnek, új tapasztalatnak a csíráját rejti. Ahol egy ember észreveszi, hogy zsákutcába jutott, hogy életútja rossz irányba terelődött, és nem jól alakult az elsőbbség rendje, ahol az értékek eltolódnak, ott számolnia kell bizonyos veszteséggel: sok mindent el kell hagynia, ami odáig fontos volt neki.

„Sok esztendőn át várakozott a gázlónál . . .”

A várakozás ideje

Christophorusnak át kell mennie a csend és várakozás idején.

Mózesről beszéli el a Biblia, hogy sok éven át juhokat őrzött a sziklás hegységben, mielőtt Isten a csipkebokorból szólította volna (Kiv 3). Illésnek messzire kellett mennie a pusztaságban, mielőtt találkozott vele az Úr „az illanó hallgatás hangjában” (1Kir 19). A várakozás ideje készítette őket elő az Istennel való találkozásra.

A komoly keresésre következő valódi felelet nem szerzhető meg könnyen. A növekedéshez idő kell. (Mi mindent jelenthetne, ha türelmetlen, üzött tempójú, határidők-től szorongatott embereknek, akiknek autói csak úgy számulnak az utcán, akiknek gyakran semmi sem elég gyors, pontosan Kristóf képe áll mint segítő a szemük előtt, – Kristóf, akinek meg kellett tanulnia várni?)

Nem tétlen várakozás ez; Kristóf vár, közben segít az embereknek, hordja őket. Nap mint nap belegázol a vízbe, átmegy a mindennapos fáradtság és követelmények hullá-

main, hordja a terhet, amit más emberek jelentenek számára.

Beleereszkedik „az élet áramába.“ Mi minden „árad bele“ a várakozásnak ebben az idejében?

Sokáig semmi sem történik, semmi sem változik az életben. Nincs semmi más, mint a napi kötelesség, a fáradtságos szolgálat. És Christophorus mégis nyitott marad: hátha megtalálja, amit keres. Vagy talán máris Krisztusnak szolgál?

Az átjárónál – így mondotta a bölcs –, ott várjon Krisztusra. Átjáróknál, veszélyes, kritikus helyeken ott álltak a Kristóf-szobrok, odafestették a Kristóf-képeket. Talán különös esélyek az átmenetek is, amikor egyik életszakaszból a másikba lépünk.

„Hosszú idő múlva, mikor egyszer a kunyhójában pihent, hívó hangot hallott: ‚Christophorus, gyere ki és vigyél át.‘ Fölkelt és kiszaladt . . .“

Hívás az éjszakában

Ekkor történik valami. Éjszaka. Éjszaka, amikor a nappal hangjai elcsitulnak, amikor más hangok merülnek föl: belső hangok, kérdések, gondok, képek, álmok. Sokan még sokáig ébren fekszenek. Mi hallatszik itt az álmon, félálmon, álmatlanságon át?

Kristóf fölriad. Mi volt ez? Álmodtam? Képzelődtem? Vagy hívott valaki? Nem fordul a másik oldalára, hogy tovább aludjék. Komolyan veszi a hívást, megy utána. Semmit sem talál. Még semmit.

Háromszor ismétlődik ez. Ha Isten jelentkezik nálunk, bennünk, ha hív valami olyasmivel, ami föltétlenül ránk vonatkozik, az nagyon halkán és finoman történhet, hallatlanra lehet venni, mindig lehet másként is értelmezni, csatlódással magyarázni. Ha valami megérint, megindít, nyugtalanít, könnyen rámondjuk: Ó, ez „csak“ ez meg ez volt . . . Csak egy szó, csak egy álom, csak képzelődé, csak egy embernek a hangja, csak egy gondolat, csak egy gyermek . . . Ki tudja, csak az volt-e? Christophorus komolyan veszi, amit még nem ért.

„És mikor kiment, egy gyereket talált a parton. Az nagyon kérte, hogy vigye át . . .“

A gyermek

Olyan soká kereste Kristóf az erőset, nagyot, hatalmasat, és most valami gyengét, kicsit, tehetetlent talál: egy gyermeket.

Tehát valami más valósággal találkozik. Ezzel kell most megbirkóznia. A keresés és csalódás, a várakozás és a szolgálat évei a folyam mellett nyitottá és befogadóképesé tették. Érti, hogy itt valami ígéret rejtőzik, amit még nem ismer.

Nem kell-e így a saját gyengeségével és rászorultságával is szembesülnie, ezt „magára venni“, elfogadni, egy életen át magával hordani?

Nem akármilyen gyermek várja. Hanem az a gyermek, akiben az Erősséges nyilatkoztatja ki neki magát. Különös paradoxon: A tehetetlenségben nyilatkozik meg az Isten. Amikor Christophorus fölveszi ezt a finom és törékeny, gyenge és sebezhető gyermeket, — szemben mindannak a fényével, ami nagy és imponáló —, Istent tapasztalja meg benne. Megtapasztalja, milyen erő rejlik ebben a gyengeségben. Ebben a gyermekben a halállal és a feltámadással találkozik, titokzatosan egyesül benne a kicsinység és nagyság.

„Egy gyermeket talál . . .“ A gyermek: kezdet, még nem megszilárdult, befejezett. Gyermek — az, ami növekedni tud, ami még sok meglepetésszerű lehetőséget rejt magában. A gyermek: lehetőség, hogy a legkisebből a legnagyobb lehet. A gyermek az élet új hatalma. A gyermek nagyon kéri, hogy vegye föl . . .

Christophorus fölveszi a gyermeket. Hová vezeti ez?

„Christophorus fölvette a gyermeket a vállára, és belegázolt a vízbe. De láss csodát: a víz egyre magasabbra és magasabbra nőtt, a gyermek pedig olyan nehéz lett, mint az ólom. Minél tovább lépkedett, annál jobban nőtt a víz, annál nehezebbé vált a gyermek a vállán . . .“

A teher

Eddig a nagyobb úr keresése volt az emberi élet képe. Most az egyik partról a másikra vivő út.

Először könnyű és egyszerű. Minél mélyebbre megy Christophorus a vízbe, annál súlyosabbá válik a teher. Az erős férfi hordás közben megtapasztalja saját gyengeségét. Erejének, lehetőségeinek határai világossá válnak előtte, olyan élesen, mint életében még soha.

Ha az ember mindig csak erős, akkor nem hagy helyet az Istennek, magának sem hagy teret új tapasztalatokra. Istennek nem egy segítsége azért nem jut el hozzánk, mert páncélként burkolózunk nagyságunkba és erőnkbe.

„Minél tovább lépkedett, annál nehezebbé vált a gyermek . . .” Eszünkbe juthat itt, milyen könnyű volt kezdetben kereszténynek lenni. De az élet folyamán nehezebb lesz, teherré válik. A Kisjézusból, a kedves segítőből Úr lesz, aki követésére hív, és így szól: „Aki a tanítványom akar lenni, tagadja meg magát, vegye keresztjét és kövessen” (Mt 16,24). Vége az első elfogulatlanságnak, a „félvállra vevésnek”; fölismerjük: kereszténynek lenni nem azt jelenti, hogy megmenekülünk a nehéz úttól, hanem hogy a nehéz utat járjuk. Így kezdődik: Gyermek, milyen könnyű vagy . . . — és minél tovább tart, annál inkább: Gyermek, túl nehéz leszel nekem . . . Fontos tudnunk: Ha az Istennel járt út nehezebbé válik és tehernek érezzük, az nem jelenti, hogy a hamis utat választottuk.

Christophorus nem rázza le a terhet. „A folyam közepén” sem, ahol a legnehezebb. Minél súlyosabbá és nyomasztóbbá válik Ő, annál fontosabbá és lényegesebbé lesz, annál közelebb jön hozzám.

„Nehezebbé vált a gyermek a vállán, úgy-hogy nagyon megijedt, és attól félt, hogy belefutad a folyóba . . .”

A mélységben

Christophorus belesüllyed a vízbe. „De-primált” lesz. (Deprimáltság, depresszió a latin deprimere = lenyomni igéből származik.) Egészen mélyre merül.

A hullám összecsap fölöttem, elsüllyedek, nem megy tovább, túl nehéz a teher, elfogy az erőm, nem bírom, végem — ilyen mélységélmények, ilyen halálélmények beszélnek ebből a képből.

És egyben valami hallatlan dolog is kifejezésre jut: E mögött a végtelenül kínos történés mögött Isten áll, éppen

az, akit keresek és aki engem hív. Meg *kell* történnie, hogy Isten erőim határáig vezet, hogy így a „régí Ádám“ meghaljon, megfulladjon, hogy romba dőljenek a régi beállítások, képzelődések, egyoldalúságok, hogy összeomoljanak az illúziók saját magamról és életemről, ne legyenek többé kötöttségek és függések. Meg *kell* történnie, hogy az ember eljut saját határaiig, és megérzi: Így nem megy tovább . . .

Ebben a mélységben, ahol minden összecsap fölötte, Krisztus még mindig vele van.

„Mikor aztán nagynehezen átgázolt a folyón, letette a gyermeket, és így szölt: ‚Nagy veszedelembé sodortál, és igen megnyomtd a vállamat. . . .‘ A gyermek így felelt: ‚Ne csodálkozz ezen, Christophorus. Többet vittél a válladon, mint az egész világot: azt, aki az eget és a földet teremtette, és aki hordozza a világ bűneit. . . .‘“

Halál és feltámadás

A legmélyebb mélységben, amikor erejének teljesen a végén jár, akkor menekül meg Christophorus, újra fölmerül, ismét lélegzethez jut. És így megtapasztalja: Ez a Krisztus a legerősebb. Az ő ereje az, hogy ki tud hozni a halálból, az alámerülésből, a kétségbeesésből, a mélységből. Egészen más erő, mint amit eddig keresett.

Christophorus most megtapasztalta: Nem az az élet célja, hogy az ember erőssé, hatalmassá, naggyá váljék, – hanem hogy részesedjék az élet titkában, Isten titkában, ennek a titoknak pedig a halálhoz és feltámadáshoz van köze. Az a lényeg, hogy az ember megérezzen valamit a szenvedő és feltámadó Krisztussal való kapcsolatból.

Ami a Kristóf-legendában kifejezésre jut, azt egy vallásos ének így mondja: „És aki ezt a gyermeket örömmel át akarja ölelni és megcsókolni, annak előbb szenvednie *kell* vele sok kínt és gyötrelmet; azután meg *is* *kell* hálnia vele és lelkileg feltámadnia, örökölnie az örök életet, úgy, amint övele történt.“ (Elzász, 15. sz., Daniel Sudermann feldolgozása 1626 körül. Prózai fordítás.) Vagy a zoltár szavával:

„Hoztál rám bajt, rosszat, sokat,
de mégis újra megelevenítesz,
s a föld mélyéből újra fölsegítesz.
Növed meg méltóságomat,
és vigasztalj meg újjólag.“

(Zsolt 71,20-21. Sík Sándor fordítása)

És Pál a második korintusi levélben (4,9b-11):

„Földre terítetek bennünket, de el nem pusztulunk.
Testünkben folyton-folyvást viseljük Jézus szen-
vedését, hogy egyszer Jézus élete is megnyilvá-
nuljon testünkön. Életünkben állandóan ki vagyunk
téve a halálnak Jézusért, hogy majd Jézus élete
is nyilvánvaló legyen halandó testünkön.“

„Christophorus elültette botját a földbe.
És amikor reggel fölkel, a bot leveleket
hajtott és gyümölcsöt hozott.“

Krisztushordozó

Ő, aki annyi ideig keresett, anélkül, hogy tudta volna,
mit, – ő, aki feltámadott a mélyből, az alámerülésből, most
új életet talált, partra ért, újból talajt kapott a lába alá.
Más lett. Ennek jeléül kapja meg új nevét: Christophorus,
Krisztushordozó. Most már Krisztust hordja az életen át –
szavával, tettével, egész lényével.

Botja gyümölcsöt terem. Ő terem gyümölcsöt.

Jézus Krisztus mondja:

„Aki bennem marad,
és én benne,
az bő termést hoz,
hisz nélkülem
semmit sem tehetek.“ (Jn 15,4-5)

Mindig újonnan

A Christophorus-legenda az emberi élet képe. Mutatja,
hogyan keressük az élet értelmét, a nagyot, Istent. Azt
mondja: Óriási erőt követel az út bejárása. És türelmet.
Lefesti, hogy az út sokszor egész másképpen alakul, csöp-
pet sem egyenes, hanem gyakran keresztezi várakozásun-
kat. Emlékeztet arra, hogy egyesek sokszor túl korán abba-
hagyják a keresést, és Christophorusban szemünk elé ál-

lítja annak a képét, aki tovább keres és vár. Ösztönöz, hogy azt mondjuk: Énbennem szeretne megváltozni, újjá lenni valami. Várni akarok Krisztusra, akarom nőni hagyni magamban őt, akkor is, ha nehezzé válik, és a mélybe vezet.

A történet minden ember életében mindig újonnan megy végbe. Sohasem áll lezárulva mögöttünk.

Ki hordja a másikat?

A gyermek, akit Christophorus hordoz, a legtöbb ábrázoláson a földgolyót tartja kezében. Korai képeken csak kicsi golyó, amelyet szinte játszva hord, mint egy labdát. Idők folyamán azonban a golyó megnő, és Christophorus szinte Atlasszá válik.

Aki „puszta logikával” szemléli ezt, aki nem tud olvasni a képekből, az természetesen logikátlanak tartja. A racionalista szemléletmód olyanformán kérdez, mint egy ház felirata Bad Tölz-ben:

„Christophorus Krisztust hordta,
Krisztus a világot hordta.
Hova tudta tenni hát
Kristóf akkor a lábát?”

Így kérdezhet az ember, amíg csak távolról alkot elméleteket. De ha hagyjuk, hogy a kép megjelenjék előttünk és hasson ránk, akkor talán meg is szólal:

Kristóf, ember – nehezen hordod a világot. Igen, mi is hordjuk a világot, valamennyien. Részünk van a világ bűnének terhében, naponta hozzájárulunk igazságtalanságaihoz és összevisszaságához. A világ ránk súlyosul – mindazzal, ami volt, ami most és amivé lesz. Nyomasztó világ.

De az előttünk levő kép tovább beszél: A mélyben – ahová az embert önmaga, a világ és bűne terhe lenyomta –, ott, a mélyben feltáruul Krisztus titka:

Krisztus hordja a világot. Vele együtt hord engem is. Mindazzal, ami vagyok, nyomasztó és nyomott lényemmel együtt. Amit ez a gyermek a kezében tart, ami Kristófort úgy lenyomja, szinte halálba viszi, az ő saját maga is.

Aki hord, azt hordozzák. Akit visznek, az hordoz.

Útközben

Christophorus minden ábrázoláson botra támaszkodik. Erre a botra szüksége van mint támaszra a folyónál tett

szolgálatához. „A te pálcád, a te pásztorbotod bizalmat önt belém” (Zsolt 23,4).

Luther Márton mondta egyik beszédében: „Isten egy nagy, erős fát adott a kezébe, ez a Szentírás, mert a kereszténynek nincs is más vigasza.”

De vándorbot is, az úton levő emberé, a keresőé, aki nem áll meg, nem állapodik meg, az álláspontjai mellett sem, – hanem élő és eleven marad, útonjáró.

Az ember úton van, keresi az élet értelmét. Az „értelem”-nek a német nyelvtörténetben köze van az „utazás”, „út” szóhoz: arról van szó, hogy egy értelem felé, egy bizonyos irányba tartunk. A nagy dolog, amit az ember egész életén át keres, az „értelem” nem olyasvalami, amit foglamba lehet foglalni, szép formulával meghatározni és kezünkben tartani. Az értelem megtapasztalása akkor lesz ajándékkommá, akkor történik meg velem, ha útra kelek, az úton maradok, rajta járok, lépésről lépésre, nyitottan az iránt, amivel találkozom.

Ezért Christophorus és az ő története a vándorok és zarándokok segítője. Nemcsak a közlekedési eszközökkel útban levőké, inkább olyanoké, akik átfogóbb értelemben vannak még *úton*, kutató úton, úton a nagy, az élet értelme, az Isten felé.

Yves Congar

ISTEN A SZEGÉNYSÉGBEN NYILATKOZTATJA KI MAGÁT

A szegények misztériuma

Kezdetben az tűnt fel nekünk, hogy Isten a szegénységben nyilatkoztatja ki magát. Látjuk Izraelnek, a kinyilatkoztatást hordozó népnek kiválasztásában: Nem azért lett ennek a kinyilatkoztatásnak mintegy élvezője és tanúja, mert hatalmas volt, mert alkotó erőről tett tanúságot a kultúra körében. Ellenkezőleg: kicsi volt, és kicsinységéért választotta ki Isten: lásd MTörv 7,7; vö. 10,14-15; Ez 16,3-15; 1Kor 1,27. Magában Izraelben is azokat választotta ki tervének hordozójául, akik sem felsőbbrendű tulajdonságokkal nem rendelkeznek, sem helyzetük nem kiemelkedő; ellenkezőleg: előszeretettel választja a fiatalabb testvért az idősebb helyett, — lásd Káin és Ábel, Jákob és Ézsau, Efraim és Manasszé vagy Dávid történetét... A meddők válnak Isten nagy választottainak anyjává: Sára; Sámson anyja, Rebekka; Sámuel anyja, Anna; Keresztelő János anyja, Erzsébet; végül pedig Jézus anyja, Mária, aki így kiált:

Mert szegény cselédjére rátekintett...

A fennhéjázó sziveket szétszórja.

Trónjukról erőseket letaszít

és kicsinyeket magasra emel.

(Lk 1,48-52. Farkasfalvy Dénes fordítása)

A lelkek története és a lelki emberek tanúsága olyan egybehangzó és határozott, hogy a lélek világában a természet törvényekhez hasonló biztonságfokúnak kell tekintenünk a következő törvényt: Ahhoz, hogy Isten fölemeljen magához, szükséges, hogy mindentől meg legyünk fosztva és ezt el is ismerjük. Igen, ő valóban betölti az éhezőket jókkal, s a gazdagot üres kézzel bocsátja el (Lk 1,53). Azért van-e így, mert Isten föltétlen úr, s annak is akarja bizonyítani magát? Aki felmagasztalja magát öelötte, vagy még inkább az ő ellenében, azt megalázza (vö. ehhez Iz 2,6-22; Szof 3,11); aki szegénynek vallja magát előtte, azt elhalmozza ajándékaival.

A szegénység mindebben nem pusztán anyagi helyzetet jelent. A farizeus és a vámos közül inkább a vámos volt gazdasági értelemben vagyonos. Az eszmény nem az, hogy

nélkülözünk, hanem hogy szabadok legyünk a bőség vagy a nélkülözés tekintetében, mint az Úr Jézus vagy Szent Pál (vö. Fil 4,11), és mindenekelőtt, hogy meglegyen a lelkünkben a várákozás és a vágyakozás, a kegyelem iránti készség, a mindenből kivetkőzés, a teljes és bízó függés, egyszóval „Jahvé szegényeinek” magatartása (lásd A. Gelin szép könyvét, Párizs 1953). Az anyagi szegénység, a szükség, a megalázott állapot csupán – kedvező esetben – fogékonnyá tesz erre; de elkeseredést és irigységet, lázadást és elutasítást is szülhet; ez pedig épp úgy ellenkezőnek az Evangéliummal, mint a szív keménysége, az önelégültség, a hálátlanság és a gőg a gazdagban, aki gazdagsága folytán fölmentve érzi magát az Istenbe vetett bizalom alól. Azonban a szegényeknél (pl. Victor Hugo Nyomorultjainál, de Tolsztoj, Gorkij szegényeinél is) igen gyakran megtaláljuk a nem-birtokló, elfogadó és megosztó magatartást, ami mintegy természetyszerűleg egybehangzik az Evangéliummal. Csak az hiányzik még ebből a magatartásból, hogy evangelizálják, és vallásos viselkedésként éljék meg. Meg kellene ismertetni ezekkel a szegényekkel Jézus Krisztust; ő a teljessége annak, ami már az ő hasonlóságát viseli.

Azután világossá vált előttünk, hogy a szegények Isten kinyilatkoztatói lehetnek. Út vagy eszköz Krisztus megtalálására. Minket ugyanis ezen az úton megakasztanak az élet bizonyos kellemeiségei, bizonyos hamis látszatok, lépere megyünk a kényelemnek, félünk a kalandtól. De a szegények előtt, velük érintkezve hamis biztonságunk és illúzióink úgy olvadnak el, mint napon a hó; az a nagyzóló és nagyon is hiú lét, amit fabrikáltunk magunknak, üresnek és hamisnak tűnik. Észre vesszük, hogy semmit sem tudtunk: hívságosak voltunk, még a tanoncsáig sem jutottunk. Akkor, ha van a szívünkben egy csöpp nemesség, ha fölbred bennünk a lelki nyugtalanság, úgy érezzük, hogy ítéletet mondtak fölöttünk, és magunk is elítéljük önmagunkat; így egészen közel kerülünk ahhoz, hogy meghalljuk az igazság szavát.

Majd nagyon gyorsan eljutottunk annak a ténynek szemléletéig, hogy Jézus bizonyos előszeretettel viseltetett a szegények iránt, és saját szavaiban bizonyos azonosságot állapít meg önmaga és a szegények között.

Igaz, nem kanonizálhatunk az Evangélium nevében semmiféle anyagi szegénységet. Ha így volna, akkor az embereket meg kellene tartani a szegénységnek ebben az állapotában. De – mint az egyházatyák, a teológusok és a pápák gyakran megmondták – az Evangélium nem azt sürgeti, hogy legyenek szegények, és így a gazdagoknak legyen kivel gyakorolniuk az irgalmasságot; jobb lenne, ha nem lennének! Az Evangélium nem avatja szentséggé az anyagi szegénységet. De a *lelki* szegénység magasztalására sem lehet zsugorítani üzenetét; bizonyos tények, bizonyos kijelentések ellenállnak ennek. Maga Jézus kezdetben munkáséletet választott, azután szegényen élt, anyagi források biztosítéka nélkül. Ugyanígy az apostolok, akiknek azt mondta: „Boldogok vagytok, ti szegények!” (Lk 6,20) Ezt a mondatot követi a másik: „Boldogok vagytok, hogy most éheztek, mert jutalmul bőségben lesz részetek.” Utána az „átkok”, amelyek pontosan megfelelnek a boldogságoknak: „Jaj nektek, gazdagok, mert már megkaptátok vigasztokat. Jaj nektek, akik most jóllaktok, mert éhezni fogtok.” Közismert, mennyire hangsúlyozza Szent Lukács a szó társadalmi értelmében vett szegénységet; nem küszöbölhetjük ki ezt az oldalt a négyszeres sugalmazott tanúságtételből, ahonnan az Evangéliumot ismerjük, meg kell neki adni a maga helyét. . . Ugyanígy nehéz csak lelkileg érteni azokat a kifejezéseket, amelyek a Messiást felismerető jeleket írják körül! „Hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, s hirdessem a foglyoknak a szabadulást, a vakoknak a látást” (Lk 4,18; Iz 61,1). A szerencsétleneknek nyújtott segítség elválaszthatatlannak tűnik itt a lelki megszabadítástól, amint Jézus életében is így volt, megannyi csoda mutatja nekünk.

A gonosz gazdagról és Lázárról szóló példabeszéd is Szent Lukács sajátja (16,19-31). A példabeszéd nem mondja a gazdagot „gonosz”-nak, azt sem, hogy Lázár a szó lelki értelmében volt „szegény”: egész egyszerűen szegény volt, és ezen a címen kapott vigasztalást. Kérdezhetjük tehát, nem találunk-e az Evangéliumban előszeretettel a szó szoros értelmében vett szegények iránt.

Sőt Szent Máténál, az utolsó ítéletre vonatkozó tanításban (25,31-46) Jézus azonosítja magát a szegényekkel: „Éhes voltam és adtatok önnem. . . Nem volt ruhám és

felruházatok . . . Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.“ Az igazak nem tudták, hogy ezekkel a jótéteményekkel magának az Úrnak szolgáltak. Tehát ő valóságosan ott rejtőzik azokban, akik éheznek, akik mezítelenek vagy foglyok . . .

Mégis kérdés, hogy a tanítás egészen idáig megy-e. Azt állítja, hogy Krisztus általában, objektív értelemben jelen van a szegényekben, úgyannyira, hogy aki feléjük tart, ővele találkozik; vagy az állítás árnyaltabb, határoltabb? Sok szentírásmagyarázó úgy gondolja, hogy az „e legkisebb testvéreim közül“ kifejezésben más *tanítványokkal* gyakorolt irgalmassági cselekedetokről van szó (amelyeket a biblikus környezetben ilyenek ismertek és ismeretek el). Ebben az értelemben hivatkozhatunk világos párhuzamos helyekre: „Aki befogad egy ilyen gyereket a nevemben, engem fogad be“ (Mt 18,5; Mk 9,37; Lk 9,48; vö. Jn 13,20; Mt 10,40kk). Így semmi másról nem lenne szó, mint a keresztény erkölcsstan e saiatos és döntő vonásának kinyilatkoztatásáról: cselekedeteinknek van egy függőleges viszonyulása Istenhez, illetőleg Krisztushoz. Szent Mátnak az ítéletről szóló szövegében egyszerűen a keresztény viselkedés e dimenziója kapna kinyilatkoztatást, alkalmazva azokra a kellően jóváhagyott cselekedetekre, amelyeket más keresztények, a misztikus test tagjai javára végzünk.

Azonban vitába szállhatunk a „legkisebb testvéreim“-nek ilyen értelmezésével. E szavak valóban nemcsak a tanítványokat jelenthetik, hanem azt az általános ténnyt, hogy Jézus minden embert testvérének tekint, és a „legkisebbeket“, vagyis a legszegényebbeket, a legnyomorultabbakat, a legmegvetettebbeket különösen is. Véleményünk szerint ez a szöveg értelme. A teológiai elmélkedés szintjén a megtestesülés tényének alapján kell mértenünk ezt, mint majd később megmagyarázzuk. Próbáljuk fokozatosan megközelíteni azokat az okokat, amelyek miatt Isten (Krisztus) és az emberek, különösen pedig Isten és a szerencsétlen, szükségben szenvedő emberek között olyan kötelék áll fenn, hogy a velük való találkozás Istennel való találkozással ér fel, és az emberi síkon gyakorolt jótékony-ság (alig merjük kimondani!) Istennek szóló jótétemény-nyel . . .

Isten felé vivő utunk a szegényeken át visz

„Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek . . .“

Beszélhetnénk még arról is, milyen helyet foglalnak el a dolgok és az események ezen az úton. De míg a dolgok – még ha élők is, de nem szellemiek és személyesek – csak Isten nyomait hordják, az ember az ő képmása. Az olyan lét keretében, ahol Isten keresi az embert és az ember rendeltetése – még ha nem is tudja – az, hogy megtalálja Istent, máris minden egy bizonyos fokig alkalom, hogy találkozzunk Istennel, vagy helye az ő lehetséges látogatásának. Minden dolognak „ikon“-értéke van. A szentek érzékenyek ez iránt, Jézus pedig a legmagasabb fokig megértette. Potenciális példabeszéd valamennyi, lehetőség a vallásos viszony jelzésére és út a megvalósítására. A világmindenség, a dolgok, az események mindmeggannyi lehetséges szentsége Isten tevékeny jelenlétének.

Részünkről folytonosság és ebben az értelemben egység áll fenn a dolgokkal való találkozásban tanúsított és az Istennel szemben felvett mély magatartás között. Az első döntéseink keretét alkotja, s rejtetten, de valóságosan magában foglalja az alkalmat, hogy Istennel találkozhasunk. A második kirajzolódik már szokásos, mélyből fakadó erkölcsi állásfoglalásunkban; de fokozottan megnyilvánul szabadságunk gyakorlásában. A két magatartás mintegy felelget egymásnak: Istentől felénk és magunktól Isten felé, a világos vagy fátyolozott felismerés minden fokozata és lehetséges módja szerint. Jelen elmélkedésünk számára az a lényeges, hogy meglássuk: a találkozás Istennel létrejön a tőle magától különböző dolgok színe alatt is; kapcsolat, bizonyos folytonosság áll fenn között, amivel napjaink során találkozunk és maga Isten között. Ennek a kapcsolatnak teljes valósága magából Istenből való, aki mindenben üdvösségünkért tevékenykedik. De tény, hogy a teremtmények és az események külseje alatt Isten jelenlétében találjuk magunkat, mellette vagy ellene foglalunk állást.

Föltételezzük, hogy az, ami általában igaz a dolgokkal való találkozásról, különlegesen is áll a *személyekkel, emberekkel* végbemenő találkozásra. Éspedig, úgy gondoljuk, két fő okból.

Először is a misztérium miatt, amit minden személyiség magában rejt. Sohasem tudjuk, *kivel* találkozunk. Ábrahám

három férfit lát jönni maga felé. Vendégszeretetet gyakorol velük. De a történet folytatásából kiderül, hogy három angyal volt az, Isten három követe, vagy éppen személyesen maga Isten (I. Ter 18 és 19,1) . . . Cirénei Simont, amint hazatér a mezőről, hogy elkészítse a pászkát, római katonának felszólítják, hogy vegye magára egy elítélt keresztjét, aki képtelen végigvinni. Morgott-e vajon, vagy jószívvel fogadta a parancsot? Később világosságot kap, és fiait a keresztények közt találjuk (vö. Mk 15,2). Abban a pillanatban azonban nem tudta, hogy Isten Fiának segíti vinni a világ üdvösségének eszközét. Sokszorozhatnánk még a példákat, amelyek mutatják: sohasem tudjuk *kivel* találkozunk, *kit* küldtek hozzánk, *kit* fogadunk be . . . Különösen is áll ez ránk papokra. Mit is vár igazából az, aki az ajtómon kopogtat, aki mellettem ül ugyanabban a szobában? Mi van annak a lelkében, aki jön, hogy felíratkozzék házasságra, annak a másíknak, aki gyónni kíván? Kik ők? Hányszor voltam vak és süket, nehézkes és érzéketlen, megsejteni, kitalálni képtelen! . . . Pedig hát minden a vendégszeretet és a befogadás misztériumáról tanúskodik. A „misztérium“ szó nem túl erős itt, minthogy valami láthatón túli dolgot jelöl, amiben Isten működik és hagyja elérni magát. . .

Mindenképpen egy *személlyel* találkozunk. Ez annyit jelent, hogy kifejezetten alkalmunk nyílik tanúsítani *személyes* magatartásunkat Isten iránt, aki maga is *Személy*. Semmi más teremtményi közvetítés nem képes erre ugyanígy. A személyek vannak leginkább Isten képmására alkotva, úgyhogy ők Isten visszfényei, visszhangjai, mintegy meghosszabbításai, „mert mi is az ő fajtájából valók vagyunk“ (Csel 17,28). Amikor megtanuljuk Isten szavából, hogy a második parancsolat hasonló ez elsőhöz, megértjük, mennyire igaz az, hogy más emberek személyében magát Istent érzük el. Sőt bizonyos értelemben nem is tudjuk teljesen megvalósítani az Isten iránti szeretetet másépp, mint a felebarát szeretetében. Sziénai Szent Katalin mondta: „Az Isten iránti szeretetben foganjuk az erényeket, és a felebaráti szeretetben hozzuk őket világra.“ Alkalmazhatnánk ezt magára a szeretetre mint teológiai erényre is: a szeretet természeténél fogva jót akar tenni azzal, akit szeret. Nem elégedhet meg az érzelemmel, ki akar fejlődni, bizonyítani magát a jótettben. De mit adhatnék

az Úrnak, amije még nincs? A szeretet, amit a szívemben hordozok iránta, mintegy a felebarát iránti szeretettel jön a világra; Isten eleven képmásaiban létre hozott önmeghosszabbításának dimenziójában tehetem meg a jót, amit iránta való szeretetem sürget. Ebben az értelemben Isten, mondhatnánk, azért adta nekem a felebarátot, hogy helyette szeressem . . . Az evangéliumi kinyilatkoztatásban az Isten iránti szeretet nemcsak hozzákötődik a felebarát szeretetéhez, hanem az utóbbi mintegy beburkolja az elsőt. A hegyi beszédben Jézus csak akkor fejt ki az Isten iránti evangéliumi követelményeket (Mt 6,1-18), miután elmondta az egymással való testvéri viszonyra vonatkozókat (5,21-48). Hogy ez a sorrend nem szerkesztési véletlen, hogy az evangéliumi tanítás értelmét közvetíti, azt látjuk tíz helyen, ahol részletes alkalmazását találjuk, különösen is a megbocsátás törvényében (Mt 6,12; 18,21-35; Lk 6,36-38).

Ha Isten Jézus Krisztusban emberré lett, akkor lehetetlen, hogy ez a tény ne legyen befolyással arra: milyen hely illeti meg az emberiséget, vagyis az embereket a vallásos viszonyban. Két pont kiemelését tartjuk szükségesnek:

1. Isten Jézus Krisztusban egyesült az emberi természettel, amely valóságosan egy; ilyen módon minden embert testvérévé tett. Az isteni végzés, amely elhatározta a megváltó megtestesülést, különleges szolidaritást hoz létre az emberek és Krisztus, az emberré lett Isten között, ami egyébként megfelel a szóban forgó valóságok természeti igényének. Ennek a szolidaritásnak az erejében Jézus, az emberré lett Isten, magához vonzza az embereket, hogy vele együtt egyetlen jogos örökösét alkossák az isteni örökségnek (már ti. ha az emberek az élő hit személyes és szabad aktusával elfogadják Isten ajándékát). Ez az alapja Isten népe új rendeltetésének, hogy Krisztus testét alkossa. Ez az Isten által hatékonyá tett szolidaritás azt a következményt hozza magával, hogy amit az embereknek teszünk, azt bizonyos módon Krisztusnak tesszük. Ha a tanítványokról van szó és az Egyház testéről, akkor ezekben a szavakban fejeződik ki: „Saul, Saul, miért üldözöl engem?” (Csel 26,14; 9,5; 22,8). Ez a titokzatos egyesülés legbenső foka. A legkevésbé határozott fokon mindaz, amit bármelyik emberi személlyel teszünk, valamiképpen érinti Krisztust. A kettő között kellene kétségtelenül elhelyezni azt, amit a zsidókkal tennénk. De ha helyesen értelmezzük

Szent Máté szövegét, akkor különleges szolidaritás, bizonyos „jogi azonosság” áll fenn Krisztus és azok között, akiknek segítségre van szükségük: a szegények, az éhezők, a foglyok, a megalázottak . . . Ennek kettős alapja Isten rendelkezése és a megtestesülés körülményei.

2. „Isten szeretete (agapé) kiáradt szívünkbe a nekünk ajándékozott Szentlélekkel” (Róm 5,5). Tudjuk, hogy ebben a szövegben arról a szeretetről van szó, amivel Isten szeret. Valóban: a jótevő szeretet (karitás) fönsége akkora, hogy részvételt jelent abban a szeretetben, amivel Isten szereti Önmagát és minden mást. Ezt jelenti – nem mást, sem pedig kevesebbet – amikor megvalljuk, hogy „Isten szeretetéért” szeretjük felebarátunkat. Már most a szeretet, amellyel Isten szeret minket, olyan utat és alakot vett fel, ami meghatározott jelleget adott neki, és egyben kinyilatkoztatta legmélyebb természetét. „Én vagyok az út – mondta Jézus –, senki sem juthat el az Atyához, csak általam” (Jn 14,6). Igen, ő az út, az eleven út, amit saját testén át nyitott meg nekünk (vö. Zsid 10,20). Azt pedig jól tudjuk, mi volt ez az út és mi marad mindörökre, mint az igazság és élet egyetlen útja: az emberek alázatos és szeretetteljes szolgálatának útja, az aláereszkedés útja egészen a tuskébokrokig, hogy felkutassa az eltévedt juhót, a föld poráig, hogy megkeresse az elveszett pénzdarabot. Tehát azzal a szeretettel szeretni, amivel Isten szeretett bennünket, annyit jelent, mint úgy szeretni, ahogyan Jézus – pontosan erre az „ahogyan”-ra vonatkozik az *új* parancs, az ő parancsa, Jn 13,34 –, vagyis olyan szeretettel, amely különös vonzódással keresi a szegényeket, a rászorulókat . . . Mindez kapcsolatban van az Evangélium *újdonságával*, ami viszont maga is következménye és visszatükrözése a Fiúisten Atyja „agapéja” által íhletett küldetésének. „Evangéliumának nagy kinyilatkoztatása az az esztelen szeretet, amellyel ő és Atyja a világtól megvetett vagy elfélt kicsinyek felé fordulnak. Ha az ember ismeri a zsidóság – és megannyi ‚saját magát tisztelő’ vallás – bizalmatlanságát e ‚tisztátlanok’ iránt, akkor érzi Jézus magatartásának egész forradalmi jellegét. Már megismertük a farizeusok botránkozását a minden jöttment rendelkezésére álló, túlságosan könnyű üdvösség láttán. Qumrán ma még világosabb példát szolgáltat nekünk erre az integrista, skrupulózus vallásosságra, amely azt hiszi, jobban szolgál Istennek,

ha elszigeteli magát mindattól, ami nem ő, és gyűlöli a bűnösöket“ (P. Benoît, L'Evêque dans l'Eglise du Christ, Paris 1963, 360).

Ha mindezeket az adalékokat a helyükre rakjuk Isten tervében, nem térhetünk ki a következő állítások elől: Az Istenhez vezető út Krisztus emberségén visz át, ez pedig elválaszthatatlan az emberek szeretetétől és szolgálatától, különösen is azokétól, akik bármilyen fajta nyomorúságtól szenvednek. Ha csakugyan elmondhatjuk Keresztes Szent Jánossal, hogy „ez élet estéjén a szeretetről fognak bennünket megítélni“ (56. maxima), akkor még biztosabb, hogy ennek a szónak alapján fognak megítélni: „Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.“ A megelőző elmélkedés célja csak az volt, hogy próbáljunk jobban megérteni Mesterünknek ezt a mondását. Láttuk, hogy olyan köteléket tételez fel az emberek és Krisztus, de különösen a kisémmizettek és Krisztus között, amelyek értelmében minden ember, főképpen pedig a szegények döntő elemként kerülnek be a vallásos viszony megvalósításába.

Kezdetben úgy jelentek meg előttünk, mint az Istennel való találkozás egy alkalma, egyfajta szentsége. Sőt úgy, mint akik valamiképpen azonosak Jézus Krisztussal. Isten felé vivő útunk rajtuk vezet át... Most további elmélkedésünkben Istennek, Krisztusnak a nézőpontjából szeretnénk vizsgálni a dolgokat. Már nem kérdezzük, miért játszanak az emberek és mindenekfölött a szegények döntő szerepet a vallásos viszonyban vagy az evangéliumi magatartásban, hanem azt: mi kötötte Krisztust és magát Istent különösképpen a szerencsétlenekhez? Mi dolga van Krisztusnak a szegényekkel? Mi alapozza meg Isten és Krisztus oldaláról azt az előszeretet-félét, amit megállapítottunk? A krisztológiától kell kérnünk azt a megvilágítást, ami legjobban vet fényt az Evangéliumnak erre az oldalára, s végső soron az Egyház küldetésének és életének egy oldalára.

A szegények a megtestesülés misztériumában

A Megtestesülésnek van bizonyos értelemben vett metafizikai vagy ontológikus struktúrája: az Ige hüposztázisába fölvetett emberi természet. Elsősorban azonban „üdvösségrendi“ tény, vagyis Isten akaratának abba a rendelkezésbe

zésébe tartozik, amely az időben valósul meg, amelyről Szent Pál az efezusiakhoz írt levélben szól (1,3-14). A megtestesülés nem Isten szükségszerű misztériumát, hanem szabad misztériumát emeli ki; nem arról beszél, mi ő önmagában, hanem a kegyelemről, arról, amivé szabad elhatározásából válik és amit szabad elhatározásából tesz teremtményéért. A tény, hogy Isten emberré akar lenni, a konkrét körülmények vagy módozatok, amelyeket e terv megvalósítására választ: mindez pozitív adottság. Önmagukban mindenestül szabadok, de ha már egyszer elhatározta és megvalósította őket, a hívő számára valami megértésre és utánzásra várót hoznak. Ez az üdvösségtörténet titkainak rendje. Erről mondja a Szentírás, hogy „így kellett beteljesednie”, „Oportebat pati Christum”, „ut Scripturae implerentur” (Krisztusnak szenvednie kellett, hogy beteljesedjenek az Írások, vö. Lk 24,25 és főleg Máté sok helyét).

Van a valóságoknak egy rendje, amely a tiszta logikai okoskodás felől nézve az egyszerű illendőség keretébe tartozik és szabad, – de Isten tervének és az üdvösségrendnek megvalósult vonalán kötelezővé válik számunkra, mint a keresztény tevékenység törvénye. A hitünk megértését kutató értelem (*fides quaerens intellectum*) különben csodálatos és mély összhangot fedez föl benne. Az üdvösségtörténet tényleges rendje döbbenetesen összeillőnek tűnik mind Isten kikutatathatlanul mély természetével, mind az emberi természet mélyével, jelenlegi állapotával és a neki ígért céllal. Úgyhogy az „oportebat” vagy a „necesse erat ut Scripturae implerentur” tündöklő világosságban és logikával jelenik meg előtte.

Mert valóban: Isten Szeretet, Isten Kegyelem. A kegyelem: szabadság, de Isten kegyelmi megmozdulása is olyan leereszkedés, olyan ajándék, amely bensőleg megfelel a szeretet óhajának és természetének. Isten kegyelmi valóságának az a hatása, hogy éppen olyan jól benne lehet az alacsony, mint a magas dolgokban. Karl Barth írja: „Hogyan iktathatnánk ki Isten emberségét, hiszen istensége éppen szabad szeretetét jelenti, következésképpen azt a hatalmát, hogy nemcsak magasságos helyeken, hanem a mélységekben is ott lehet, hogy lehet nagy és ugyanakkor kicsiny, önmagában, de mással és másért is, és végül odaadhatja magát ezért a másért?” (Isten ember-

sége, Genf 1956, 27) „Az, akit az egek, a legfönségesebb teremtett szellemek nem tudnak megérteni és magukba zárni, ott lakozhat a legalacsonyabban is, anélkül, hogy szétrobbantaná vagy lerontaná.” (Vö. Nagy Szt. Gergely: „Omnipotens Deus, qui nec in magnis tenditur, nec in minimis angustatur . . .” In Ezech. lib. II, hom. 2,15; és a Jézus-társaság régi mondását: „Non coerceri a maximo, contineri tamen a minimo, divinum est.” [A mindenható Isten erőlködés nélkül tölti be a nagy dolgokat, de nem szorul meg a legkisebbekben sem. – Korlát közé az istenit a legnagyobb sem fogja, – mégis a legkisebb is befogadja. Ford.]) Az Ószövetség azt mondta: az ember nem láthatja Istent anélkül, hogy meg ne haljon. De amikor Isten bensőbben kinyilatkoztatta magát és ő maga jött el hozzánk, eggyé lett közülünk, akkor megtudtuk, hogy az ő látása, az ő érintése adja az életet (vö. Jn 14,9; 1Jn 1,1kk).

De ha a kegyelem, szabad és transzcendens jellegénél fogva, éppen olyan jól összefér a legalsóval, mint a fönséggel, ugyanakkor azt kell mondanunk: mélységes szeretete és leereszkedése arra indítja, hogy a legalacsonyabb és legnyomorultabb felé tartson. Mindazt meg kellene itt ismételnünk, amit az agapéről, vagyis Isten kegyelmes szeretetéről mondtunk. Mindezt elmondhatjuk az irgalom királyi jellegéről is. Tehát a kegyelemben – és Istenben, amennyiben ő „agapé” és kegyelem – nemcsak a lehetőség rejlik benne, hogy a legkisebbel legyen együtt, hanem a hajlam is, hogy a legszegényebb, a legmélyebb nyomorba süllyedt felé tartson, hogy közölje vele saját Javát és Életét. Az isteni szeretet nem azért szeret valakit, mert abban valami jószág van; ellenkezőleg: azért szereti, mert szegény és nyomorult. Olvassuk itt újra a következő szentírási helyeket: 1Jn 3,16; 4,9; Róm 5,8 és 8,32-39; Ef 2,4-7; Jn 3,16.

Már most azt, hogy milyen az Isten lényegének mélyén és mindenekfölött milyen ő *a mi számunkra*, vagyis mint kegyelem, mindenekfölött Jézus Krisztus nyilatkoztatta ki nekünk. Isten kezdetben csak messziről, közvetítő személy útján nyilatkozott meg. Egy napon ő maga jött el, Jézus Krisztusban szabadon kinyilatkoztatta önmagát: „Fülpő, aki engem látott, látta az Atyát” (Jn 14,9). Hogyan, milyen alakban történt ez? Itt merül fel teljes erővel az „oportebat”, „ut Scripturae implerentur”. Amikor Isten

szabadon kinyilatkoztatja önmagát, amikor véglegesen feltárja előttünk az igazság és az élet útját, azt az utat, amely az övé, amely ő maga, – mit látunk akkor?

1. Nem marad kívül a nyomorúságon. Nem követett el bűnt, de magára vette és hordozta a bűn következményeit: csatlakozott az emberekhez, eljegyezte emberségünket nyomorult állapotában, amit nagy mértékben a bűn okozott. Igaz, nem lehet egyszerűen a bűnnek tulajdonítani az ember minden nyomorúságát. A nyomorúság megteremti a saját láncolatát. Vannak a dolgok természetéhez tartozó adottságok, amelyek maguktól létre hozzák a nyomorúság állapotát: szegény talaj és szegény altalaj csak szegénységet teremhet. De az ember arra hivatott, hogy megszabadítsa önmagát és másokat a nyomorúságtól, a bűn azonban megakadályozza benne. A bűn mindig önmagunk felmagasztalása a többiek kárára, önzés, öngazolás, elutasítása annak, hogy megosszuk javainkat, és szerető, önátadó szolgálóként viselkedjünk. Bálványimádás is, vagyis emberek által fabrikált hamis abszolútumok imádata, mindazal a tudatlansággal és elidegenüléssel, amit ez magával hoz. Még a kereszténység is elhajolt – és néha ma is elhajlik – erre az útra, amely pedig szöges ellentéte az élő Istenbe, a megtestesülés és a húsvét Istenébe vetett hitnek. Ami pedig a világ történetét illeti, az nem más, mint hogy az erősek letapossák a gyöngéket, a nagyok tönkreteszik a kicsinyeket, és így az emberek többségének a kínok elképzелhetetlen halmaza.

Karácsonykor így imádkozunk: „Ut nos Unigeniti tui nova per carnem nativitas liberet: hogy Egyszülött Fiad testben való új születése *megszabadítson* minket.“ Ezek majdhogynem húsvéti kifejezések. Szabadulásunk kezdete ebben állt: Az, aki Isten világosságában, gazdagságában és dicsőségében volt (Jn 17,5), eljött, hogy a kicsinyekkel, a szegényekkel, a megalázottakkal éljen . . . Kisgyermekké, gyöngévé lett; munkásfalóban született, és maga is két kezével dolgozott; katonai uralomnak alávetett nép körében nőtt fel, olyan hatóságok alatt, amelyek nem ismertek tréfát engedelmesség tekintetében; megtapasztalta az éhséget, a szenvedést, a gyanakvást, a legszentebb tekintélyek általi indexre tételt, az ellentmondást, végül pedig a vádlott teljes kifosztottságát, védtelen kiszolgáltatottságot a vádaknak és ütlegeknek, az ostromozást, a kereszt főleg

rabszolgáknak fenntartott szörnyű büntetését. Amikor Krisztus „boldog szenvedésének“ körülményein elmélkedünk, nem gondolhatjuk másképpen: azért vállalta mindezt, hogy teljesen *együtt* legyen azzal a sok szegénnyel, akiket minden időben ütöttek-verték, felakasztottak, keresztre feszítettek (Spartacus forradalma következtében ötezer rabszolgát feszítettek meg; Josephus Flavius elmondja, hogy egyszerre ötszáz hazafit látott saját szemével keresztre szögezni...)

2. A megtestesülés nem csupán metafizikai tény: az emberi természet fölvétele az Ige személyének teremtetlen, magától-való létébe. Hanem olyan egzisztenciális tény, amely előre meghirdetett, elővételezett, régóta előkészített és végül megvalósult, konkrét körülmények között ment végbe: „oportebat“, „ut Scripturae implerentur“. Mit találunk itt?

Jézust úgy hirdetik a próféták, mint a szenvedő Szolgát.

Ő maga kerüli a „Dávid fia“ címet, amely emberi királyság eszméjét sugallta, és az „Emberfia“ címet választja. Visszautasítja a diadalmas vagy ideigvaló messianizmus kilátásait, akár a Kísértő ajánlja neki, akár a tömeg, akár tanítványai és testvérei. A kereszten lesz szabadító, úgy győzi le a nyomorúságot, hogy vállalja.

A megtestesülésre vonatkozó legmélyebb kinyilatkoztatást Szent Pál adja nekünk a filippiekhez írt levélben, 2,6-11. A tény, amit március 25-én és december 25-én ünneplünk, úgy jelenik meg itt, mint egy alászállás kezdete, sőt mint „kenózis“, önmegsemmisítés. Igen, az eljövétel csecsemő képében – egy kisbaba gyöngesége, teljes függése másoktól! – csak kezdete egy alászállásnak, amely az emberi lét *legmélyebb pontján*, a halálban fog végződni. Krisztus „kenózisának“ végső határa az alászállás a poklokra. Mélységesen mély titok, lényeges hitünkre nézve: ezáltal nyeri el teljes emberi és kozmikus dimenzióját, mélységét és realizmusát. A keleti hagyomány, a rajta ihletődő ikonográfiával együtt különösen kifejező itt. Egyfelől a görög egyházatyák és a liturgia úgy állítják elének a megtestesülést, mint elkötelezést erre az alászálló mozgásra, amely a halálig és a holtak birodalmába való leszál-lásig megy; a liturgia úgy hirdeti meg karácsony ünnepét, mint „három napos munkaszünettel ünnepelt húsvétot“.

Másfelől a feltámadás keleti ikonjai nem a sírból való kiemelkedés történeti típusú ábrázolásai, alvó vagy leroskadt örökkel (ami nagyon is naturalista, igen külsőséges látásmód), mint minálunk (Matthias Grünewald, stb.), hanem főleg a poklokra való alászállás ábrázolásai (lásd H. J. Schulz és W. Bieder idevonatkozó műveit). Krisztust ott mutatják, annak a kozmikus vándorlásnak legmélyebb pontján, amire az efezusi levél vonatkozik (4,8-10): „Az pedig, hogy fölment (Zsolt 68,19), mi mást jelent, mint hogy előbb le is szállt a föld lenti tájaira?” Jézus nemcsak a legalacsonyabb tájakra szállt le, vagyis a földre az éggel ellentétben, hanem a földnek legalacsonyabb tájaira. A legmélyebb pontig. Akkor, onnan kiindulva, tehát ilyen állapotban teljesíti be ennek a „kozmosz szélességű útnak” (P. Benoît) a második mozzanatát, amiről Szent Pál beszél; eredménye az lesz, hogy „betölti az egész mindenséget”; ez a második mozzanat már nem alászállás, hanem föl-emelkedés: „Ho katabasz autosz esztin kai ho anabasz . . . Aki leszállt, az emelkedett minden ég fölé.”

Pontosan ugyanaz a logika, ugyanaz az ökonómia, mint a filippieknek szóló levél nagy ritmikus szövegéé, amely talán keresztény himnusz (2,6-11). Ádám, szolgálai állapotában, engedett a kísértésnek, hogy ennek fölébe emelkedjék, és isteni állapotot érjen el, — ezt úgy képzelte el, mint teljes függetlenséget, semminek sem alávetve („Olyanok lesztek, mint az istenek, ismertek jót és gonoszt” Ter 3,5). Krisztus viszont, aki Isten állapotában élt, nem ragaszkodott erőszakosan ehhez a méltósághoz, hanem magára vette a rabszolga, vagyis az emberek állapotát, és még ebben is addig alázkodott, hogy helyettünk elviselte a rabszolgák büntetését, a Kereszt félelmetes halálát. Ezért magasztalta föl az Isten, egészen odáig, hogy Úrrá tette mindenek fölött, mindazok fölött, amiknek egész területét bejárta, kiindulva a legmagasabbról egészen a legmélyebbig.

Krisztussal együtt meg van ígérve nekünk a dicsőség, amennyiben először szenvedünk vele együtt, mondja Szent Pál (Róm 8,17). Alá kell vetnünk magunkat ennek a törvénynek, amely a keresztény etika legsajátosabb részét alkotja. A keresztény erkölcs az, hogy úgy viselkedjünk, mint Krisztus, vagy inkább mint ahogy Isten megmutatta benne nekünk, hogyan viselkedik ő maga: szeressünk, *ahogyan* ő szeretett, bocsássunk meg, *ahogyan* ő megbocsátott stb.

A filippi levél nagyszerű szövegét ezek a szavak vezetik be: „Ugyanazt a lelkületet ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban volt.” Ennek az „ő nyomán való haladásnak” mi a földi szakaszában vagyunk, vagyis az alá szállás és a szolgálat idején. A keresztény törvénynek engedelmessé válni – amely maga is belső kötelességen alapul (oportebat) – annyit jelent, mint megszületni azzal az új születéssel, amelynek végső célja a megszabadulás, és abban áll, hogy leszállunk a legmélyebb pontig, a szegényekkel való együttélésig.

Ezek a szegények nem csupán a gazdaságilag ellátatlanok, nem is csupán a „lelki” szegények. Hanem mindazok, akik a szó legtágabb értelemben vett nyomorúságtól szenvednek. Ez a kiterjedés megfelel a keresztény hagyomány értelmezésének: ismerte az irgalmasság lelki cselekedeteit a testiek mellett, és gyakorolta is őket, de nem esett abba a hibába, hogy gyakorlatilag azt képzelje: egyik fölmenthetne a másik alól.

A LELKI SZEGÉNYSÉG

Embernek lenni több, mint fogantatás és születés kérdése. Feladat és küldetés, parancs, döntés. Hiszen az ember önmagához való viszonyában szabad. Nem kérdőjel nélkül, magától értetődően birtokolja szépen önmagát, mint az Isten. Nem is a teremtés tükörkép-hasonlatosságában, mint a minket körülvevő dolgok és az állatok, amelyeknek élete tompa, arctalan biztonságban és ártatlanságban folyik: nincs sorsuk, kezdettől fogva beteljesedettek, mintegy belenyugodva létük elhatározott kezdetébe, mit sem kérdő egyetértésben a rájuk rótt határral.

Az emberből azonban (határtalan szelleme mélyéből) feltör önmagának kérdőre vonása. Léte felhívásként van rábízva, hogy elfogadja, és vallást tegyen mellette. Sohasem pusztán „adott” és mindig áttekinthető „kész” lény; eredendőbben megvalósulásra váró lehetőség; saját terhének hordozója, birtokba kell vennie önmagát, létmódja még mintegy saját döntésére vár. Szabadon azzá kell válnia, ami – emberré. Emberlétének törvénye, hogy szabadságával élve lesz mindinkább azzá.

De ez a szabadság, amelyben saját tetszésünkre vagyunk bízva, nem kóbor önkény, nem hóbortos szeszély; semmiképpen sem nélkülözi a törvényt és a szükségszerűséget. Sokkal inkább abban mutatkozik meg, hogy szívünk tetteként igenli és elfogadja az elkerülhetetlenül elénk adott és ránk rótt létet, tehát így benső rajzunkká teszi megkérdésünk nélkül felvázolt körvonalainkat. Létünk kikerülhetetlen „igazsága” szabadságunkat nem fenyegeti, hanem éppenséggel lehetővé teszi (vö. Jn 8,32). És így teljesedik be emberré válásunk szabad szellemi cselekedete mint szolgálat, bibliai nyelven: mint „engedelmeség” (vö. Fil 2,8) és hűség a feladatunkul adott emberség iránt.

Ugyanakkor ennek a szabadságban munkált emberré válásnak megvan a belső kísértése is. Igen, egyenesen „alkati kísértése”: rejtetten velejáró hozománya a veszély, hogy önmagának torzképébe forduljon át. Az embersége kimunkálásért önmagára bízott ember gyökerében veszélyeztetett. Létében mintegy ott lappang, hogy lázadóvá le-

het: titokban elárulhatja a rábízott emberséget. (És ezt kezdettől fogva meg is tette: az első emberek nem akartak állást foglalni a nekik szánt lét mellett.) Megkísérrelheti, hogy elfusson saját maga, sorsának terhe és szűk határai elől (egészen az öngyilkosságig), az emberi doketizmus ezer álarca alatt „elnyomja” létezésének igazságát (vö. Róm 1,18), engedetlené válják iránta, és így elhibázza emberré válását.

Nevezzük egyelőre egész egyszerűen „önszeretetnek” azt az érzületet, amellyel az ember ennek a veleszületett kísértésnek ellenáll, s létének igazságát szeretettel elfogadja. Itt felvillanhatna előttünk annak a magatartásnak mély pozitív értelme, amelynek erkölcsi és vallási rangját többnyire csak nehezen látjuk be, s azért hívő tudatunk is alig értékeli. Helyesen érte ugyanis az ember önszeretete vagy önigenlése egyenesen a keresztény hit feltétlen követelménye gyanánt formulázható: Szeretettel fogadd el felkínált és rád bízott emberségedet! Légy engedelmes sorsodnak, ne igyekezz állandóan megfutamodni előle! Légy hű önmagadhoz! Foglalj állást önmagad mellett! Ez az önmagunk mellett tett „vallomás” a keresztény „hitvallás” alapja. Az ember becsületes önigenlésével kezdődik az Isten igenlése — éppen úgy, mint az Isten előli bűnös menekülés kezdete az embernek önmaga előli menekülése. Élete kelyhének elfogadásával mutatja meg engedelmes-ségét a mennyei Atya akarata iránt (vö. Mt 26,39.42); ha ettől vonakodik, Istentől vonakodik. És aki tudja, mekkora kísértés az ember önmagának, aki tudja, milyen szívesen teszi túl magát álmaiban a reáráított kemény és bajos ember-sorson, milyen nehezen bírja ki saját magával, milyen gyorsan csalódik magában, milyen nehéz alapjában véve (Bernanossal szólva) nem gyűlölnie önmagát, az megérti, miért kellett Istennek az „önszeretetet” erényként feladnia és a szív parancsaként előírnia; mennyire kell, hogy kegyelme állandóan segítsen magunk felé; lényegében mennyivel nehezebb az (önmagunkra mondott) „igen”, mint a „nem”, és azért mennyire ennek a nagy „igen”-nek a szolgálatában áll eredetileg minden aszkézis. Az embernek meg kell tanulnia elfogadni önmagát életének fáradságos kísérlete, emberré válásának szellemi kalandja során — a születés és halál közti sok-sok állomáson át. Mert a halál, elutasító nagy kérdőjellel már a gyermek életét beárnyékolja; alig

kezdi meg a zsenge ember első tapogatózó tájékozódását lényének éppen csak bontakozó benső messzeségei és szakadécai felé, máris felébreszti benne a korai kísértést, hogy vonakodjék határozottan megvalósítani önmagát. Korán megkezdődik az ember menekülése önmaga elől.

Isten „emberré lesz“, „felölti“ testünket, – olyan könnyen kimondjuk ezt, mert titkon többnyire csak a biológiai történés, a külső lefolyás lebeg szemünk előtt. Az ember-mivolt elfogadása azonban mindenekelőtt szellemi kaland, szívünk legbenső szabad tette, – sors, belső történés, ami a fogantatással és születéssel csak megkezdődik, de még nem kap értelmet, és nem álltunk helyt benne. Keressük Isten emberré lételének szellemi arculatát, „érületét“ (Fil. 2,5), szellemét. Pál leírja ezt a filippiekhez szóló levél ismert helyén (2,5-11). De a szinoptikus evangéliumok sem hallgatnak róla. Azok Jézus megtestesülésének lelkületét az Emberfia megkísértéséről szóló titokzatos tudósításban fejtik ki. Igen: ha nem csalódunk mindenestül, akkor a Jézus megkísértéséről szóló szövegben a megtestesülés szellemi eseményének bibliai ábrázolását láthatjuk.

MILYEN LELKÜLETTEL LETT ISTEN EMBERRÉ?

„Akkor a Lélek a pusztába vitte Jézust, hogy a sátán megkísértse. Negyven nap és negyven éjjel böjtölt, végül megéhezett. Odalépett hozzá a kísértő és így szólt: ‚Ha Isten Fia vagy, mondd, hogy ezek a kövek változzanak kenyérré.‘ Azt felelte: ‚Meg van írva: Nemcsak kenyérral él az ember, hanem minden tanítással is, amely az Isten szájából származik.‘ (MTörv 8,3) Most a szent városba vitte a sátán, és a templom párkányára állította. ‚Ha Isten Fia vagy – mondta –, vesd le magad, hiszen írva van: Parancsot adott angyalainak, a kezükön hordoznak majd, nehogy kőbe üsd a lábad.‘ (MTörv 6,16). Jézus így válaszolt: ‚Az is meg van írva: Ne kísértsd Uradat, Istenedet.‘ (Zsolt 91,11). Végül egy igen magas hegyre vitte a sátán, s felvonultatta szeme előtt a világ minden országát és dicsőségüket. ‚Ezt mind neked adom – mondta –, ha leborulva imádsz engem.‘ Jézus elutasította: ‚Távozz, sátán! Meg van írva: Uradat, Istenedet imádd, s csak neki szolgálj!‘ (MTörv 6,14). Erre otthagya a sátán, és angyalok jöttek a szolgálatára“ (Mt 4,1-11).

Ha egyszer nem annyira Jézus egyes kísértéseinek külső lefolyásánál rekedünk meg, hanem inkább a bennük dolgozó rejtett szándékra, titkos stratégiára ügyelünk, akkor azt mondhatjuk: az itt leírt hármás kísértés mintegy hármás támadás Jézus „szegénysége“ ellen, az öнкиüresítés ellen, amivel meg akar váltani bennünket. Támadás megtestesülésének gyökeres volta, Isten megalkuvás nélküli leereszkedése ellen.

Emberré lenni annyit jelent, hogy „szegénnyé“ válunk; hogy semmink sincs, amire Isten előtt büszkék lehetnénk, semmi más támaszunk, semmi más hatalmunk és biztosítékunk, mint saját szívünk bevetése és odaadása. Az emberre válás vallomás az emberi szellem szegénysége mellett, Isten szuverén transzcendenciájának mindenestül követelő igénye előtt. E szegénység bátor elvállalásával kezdődött megváltásunk isteni kalandja. Jézus nem tartott meg semmit, nem ragaszkodott erőszakosan semmihez, nem emelt védőfalat maga körül. Eredetével sem. „Nem ragaszkodott föltétlenül istenségéhez – mondja Pál (Fil 2,6k) –, hanem kiüresítette magát.“ A Sátán azonban megkísérelti megakadályozni ezt az öнкиüresítést, ezt a gyökeres „szegénységet“. Erőssé akarja tenni Jézust, mert igazából csak egyvalamitől fél: Isten gyengeségétől a magára vett emberségben, a mindenestül odaadott emberi szív „trójai lovába“* rejtőzött Istentől. Ez a szív ugyanis veleszületett szegénységéhez való föltétlen hűséggel, belülről szenved át és váltja meg ezzel az elveszett, nyomorult emberséget. Ezért a sátán kísérlete merénylet Isten öнкиüresítése ellen; kísértés az erőre, ami meg akarja akadályozni Isten megváltó elérkezését az emberhez, sötét, ájult nyomorában; kísértés a biztonságra és a „lelki gazdagságra“. Kísértés Jézus istensége irányában: a Sátán ki akarja tapintani, milyen komoly és mekkora mértékű az embersége. (Hiszen ő mindig is a szellemi „erőre“ kísért, az emberben rejlő isteni irányába. Kezdetből fogva ezt teszi, és mindig erről fogjuk fölismerni: Eritis sicut Deus, olyanok lesztek, mint az Isten. A kísértések kísértése ez, ezernyi változatban: a feladatul kapott emberség igazolta elleni kísértés.) A Sá-

* A görögök a monda szerint egy nagy faló gyomrában hatoltak be az ostromolt Trója várába. (Ford.)

tán mintegy a doketisták és monofiziták oldalán áll.* Azt akarja, hogy Isten végső soron maradjon csak Isten, és megtestesülése csupán kötelezettség nélküli színjáték legyen, maszk, álöltözet: ágáljon benne, de ne kötelezze el magát komolyan. Mitológiát akar csinálni a megtestesülésből, isteni bábjátékot. Ez az esélye, hogy végső soron övé maradjon a föld, és vele együtt az ember is. Hiszen mielőtt még az ember szabadságának hajnalára ébredt, máris viaskodtak érte. Amikor arról volt szó, hogy döntsön a maga ügyében, sohasem hallott érdektelen szót vagy kérdést; mindig úgy volt, hogy vagy szeretettel körüludvarolták, vagy ravasz csellel támadták.

„Te éhezél — mondja a Sátán Jézusnak. — Csak nem fogsz tovább éhezni, mikor egy csodával végét vetheted? Ingadozva állsz egy párkányon a sötét mélység fölött. Csak nem tűröd tovább ezt a borzongást, ezt a védtelenséget, ezt a veszélyt, hogy a feneketlen mélybe zuhansz, — hanem anyagi kezeket parancsolsz magadhoz, amelyek átvisznek rajta . . .” Sátán kísértése felhívás, hogy Jézus erős maradjon, mint Isten, ezerszeresen bebiztosítva, angyaloktól hordozva, „föltétlenül ragaszkodva istenségéhez” (vö. Fil 2,6), ne bocsátkozzék bele az embervolt igazi elhagyatottságába és hiábavalóságába, — árulja el a „pusztát” (ősi hasonlat az ember nagy szegénységére), és osonjon el égbe kiáltóan nyomorúságos sorsunkból. Mert az éhség csak akkor emberi, ha sohasem csillapítható egészen; a vágy csak akkor emberi, ha hasztalan is maradhat; a szakadékok fölött állás és járás csak akkor emberi, ha nem hívhatunk többé hordozó kezeket.

Így a kísértés gonosz sugallattá válik, hogy Jézus Isten nevében árulja el az embert (vagy — ördögi dialektika! — az ember nevében Istent). Jézus azonban nemet mond a kísértőnek, és ezzel igent szegénységünkre. „Nem ragaszkodott istenségéhez.” Nemcsak a szegélyét súrolta létünknek, nem csupán rövid szellemórában érintett meg isteni életének leheletével, hogy azután gyorsan visszahúzódjék újból örök égének fenségébe, és minket, alvókat, hétalvó-

* Korai keresztény eretnokségek, amelyek Jézusban csak egyetlen — isteni — természetet ismertek el, és a megtestesülést csak látszatnak tekintették. (Ford.)

kat ismét magunkra hagyjon, szívünkben létünk megtagadott titkának homályosan derengő álmával. Nem: engedelmesen alávetette magát sorsunknak. Egészen, mindenestül beleereszkedett nyomorunkba, végigjárta az ember-utat. Nem lebbent túl álmaiban, végső, emelkedett vonakodással életünk szakadékain; istenségének teljes súlyával beléjük zuhant, és ezzel a zuhanással még mélyebbé vájta őket. Semmi kíméletben nem részesült emberi szegénységünk sötét titkát illetően. Ecce homo: „hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett, a bűntől azonban ment maradt“ (Zsid 4,15). Bűn nélkül maradt; dehát a bűn nem fokozza feneketlen esendőségünk teljes átélését és átszenvedését, hanem gyanússá teszi és elfátyolozza. Mi, a bűn zsákmányai, sohasem kószoljuk ki végig nagy szegénységünk keserű ízét, sohasem állunk teljesen nyitott, zavartalan szemmel eléje; amikor vétkeztünk, titokban már a bűn gyermekeivel, a szenvedély és a halál hatalmaival pakoltunk, átálltunk az ő oldalukra, mielőtt ránk támadtak volna, hogy teljesen kifosszanak. Ezért ő, a bűntelen, mélyebben és fájdalmasabban élte át embervoltunk szegénységét, mint ember valaha is. Átélté minden, alig ismert, soha még át nem szenvedett formájában: passiója szegénységében, ahol már nincs vigasz, nincs angyal, nincsenek csillagok, nincs mennyei Atya, csak a magányosan szenvedő szív, amely elég merész volt e kaland vállalására. „Mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig“ (Fil 2,8). Mit fogunk már föl Jézusnak ebből a szegénységéből? Végül is minden elvétellett tőle. Még maga a szeretet is, amely a keresztre űzte; nem érzi immár az ízét, nem tud többé szeretni a saját szeretetével, nem ég benne már a szenvedély lángja, szíve már csak kiapad bensejében és tehetetlenül elvérzik: Semet ipsum exinanivit, kiüresítette önmagát (Fil 2,7). Isten irgalmas keze nem hordozza már, arca nem világít derűsen és szelíden Fiának szenvedése fölött; a semmi, az elveszettség, az Isten-nélküliség sötét, elutasító pillantását veti feléje. Ecce homo: föld és ég között kifeszítve – a földön, amely vonakodik neki adni magát, és kilöki magából, az ég alatt, amelynek szürke, arcnélküli boltozatára Isten „nem“ szava íródott a bűnös ember felé – teliesedik be az Emberfiának sorsa. Jézus megfizeti a hiábavalóság árát. Egészen szegény lett.

De ebben a avókeres önküresítésben szívének cselekedetével beteljesíti és tanúsítja, mi történt lényé mélyén:

a nagy, föltétlen „vallomást” emberségünk mellett, sorunk szenvedélyes, szenvedéses elfogadását, Isten lehajlását önmaga alá, – oda, ahol mi vagyunk, a szegények és elveszettek, a szorongatottak és halandók, a hasztalan élők és zátonyra jutottak, akinek léte és létének értelme, alighogy felviláglott, már újból kicsurog lassacskán ujjaink közül, s ott állunk a végén lombtalan faként, eljátszott álmainkkal és összezúzott reményeinkkel, embervoltunk csupasz szegénységében. Odaszegődik az oldalunkra, hogy szívének halálos erőfeszítésével fölemeljen a szegénységre mondott nagy „igen” fényébe. (Istennek ebben az ember iránti hűségében gyökerezik végső soron az ember minden bátorsága, hogy hű legyen önmagához.) És mit hagyott hátra nekünk radikális megtestesülésének, abszolút „hitvallásának” hagyatékaként, a nagy kísértés legyőzésének zálogául? A keresztet, a lélek szegénységének szentségét, az igazi, megalkuvástalan emberség szentségét az elesett, bűnös világban, annak jelét és pecsétjét, hogy íme: valaki teljességgel hű maradt önmagához, menekülés és vonakodás nélkül, engedelmesen elfogadta embervoltját. Ezt a keresztet, amelyen emberségünk tehetetlenül függ, és éppen így kapja meg isteni jelentését, amely „a zsidóknak botrány, a pogányoknak meg balgaság” (1Kor 1,23), a felvilágosult filantrópoknak, liberálisoknak és akármilyen nevezetűeknek, akik az emberiség ügyvédek szerepében tetszelegnek, de a haraghoz nem elég megrendültek, a nevetéshez meg nem elég naivok, túl kései szülöttek, – mindezeknek többnyire alkalom a csendes ironiára vagy fáradt székszisre. És nekünk – micsoda minékünk? A szegénység keresztje alatt nincsenek „beavatottak”, nincsenek a támadás ellen mindenkor fölverteztettek. Ennek a szegénységnek botránya a tanítványok csapatának szívéig ér: „Mindnyájan megbotránkoztok bennem” – jósolja meg Jézus leghívebb tanítványainak a Passió előestéjén (Mt 26,31). És úgy, amint Jézust Júdás árulta el (ki tudja, talán csak azért, hogy kényszerítse erejének megmutatására, istenségének hatalmas megbizonyítására, az emberi szenvedés leskelődő tehetetlensége ellenében), a lélek szegénységét mindig azok árulják el leghalálosabban, akik a legközelebb jutottak hozzá; mindig maguk között a tanítványok között, magában az Egyházban támad a legszenvédélyesebb felháborodás ellene, ott értik félre legvégzetesebben. Vajon nem azért ajándékozta-e Jézus egy-

házának a búzaszemről szóló képet – amelyet eredetileg talán saját magának talált ki és mondott el –, hogy az ezredeken át mindig újra elmondogassa magának és szeme elé állítsa, ellensúlyozva vele a nagy botránkozást a szegénységen, ami egyedül teszi egészen emberré? „Ha a búzaszem nem hull a földbe és nem hal el, egymaga marad, de ha elhal, sok termést hoz“ (Jn 12,24).

MILYEN LELKÜLETTEL LESZ AZ EMBER EMBERRÉ?

„Ugyanazt a lelkületet ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban volt. Ő mint Isten az Istennel való egyenlőséget nem tartotta olyan dolognak, amelyhez föltétlenül ragaszkodnia kell, hanem szolgálai alakot öltött, kiüresítette magát, és hasonló lett az emberekhez. Külsejét tekintve olyan lett, mint egy ember. Megalázta magát és engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig“ (Fil 2,5-8).

A szinoptikusok Isten megtestesülésének ezt a „lelkületét“ a „lelki szegénység“ címszava alatt ismerik (Mt 5,3). A megkísértetés történetében úgy tárják eléink, mint lényünk szegénységének engedelmes igentelését, ami a teljes kifosztást jelentő halálban teljesedik be. Így „noha gazdag volt, értetek szegénnyé lett“ (2Kor 8,9). Elénk adta az emberré válás példáját. Benne figyelhetünk föl sorsunk alig sejtett magas!ataira és mélységeire. Hiszen ő emberségünk foglalatosa, „minden teremtmény elsősülötte“ (Kol 1,15), az „Emberfia“. Benne érte el emberré válásunk sorsának csúcspontját és legbenső központját. Nem mintha valami igényünk is lehetne létünknek erre az isteni „összefoglalására“ (vö. Ef 1,10). Hanem mert az ember annyi mindenre szoruló és ugyanakkor olyan nagyszerű teremtmény, hogy saját magunkat, legmélyebb és legelevenebb lehetőségeinket nem emberségünk kétségtelen és meghatározott alapadottságaiból kiindulva fedezzük föl, hanem csakis Isten felénk irányuló szabad, semmiképpen sem köteles tettének tükrében. És Isten az ő titokzatos, korlátlan szabadságának mélyéből kinyúlva cselekedett velünk – nem visszautasító hallgatással, hanem önmagát tékozló szeretettel. Kikölcönözte nekünk létünket értünk adott Fiának képében: Íme az ember! Benne táruul fel előttünk embervoltunk igazsága és emberré válásunk szelleme, „a szegénység szelleme“.

Még egy másik szempontból is meg lehet világtani, milyen példaadó számunkra a szegénység e szelleme. Isten emberségünknek nem vetélytársa, hanem keze. Az ő igazsága szabaddá tesz (vö. Jn 8,32): lényének legmélyéig felszabadítja az embert. Isten nem olyan, mint az istenek, nem bitorló, nem Moloch. Amit magához vonz, azt nem szívja föl, hanem eredendően szabaddá teszi. Ő az, aki igazán létet biztosít, lenni hagy; éppen ez isteni szabadságának fönsége. Mikor Isten szívére vonja a teremtményt, annak fajsúlya megnő. Ha közeledik, nem oltja ki emberségünk eredeti világosságát, hanem pontosan így adja meg teljes önfényét. Éppen úgy, mint ahogy egy ember és dolog nem halványodik el, nem zsugorodik össze, nem tűnik el mellette, hanem éppen az ő társaságában tűnik ki saját értékük. Isten a kegyelemben közeledett hozzánk. Nekünk ajándékozta életét, s magáévá tette a mienket. Ezáltal nem rontotta meg, nem is törölte el lényünk veleszületett szegénységét, inkább még túlteljesítette és kiélezte. Mert az ő kegyelme nem idegenít el magunktól, nem fedi el lényünk eredeti rajzolatát (mint a bűn): hívása legsajátabb sorsunkba hatol, azt fordítja meg. Isten történelmi üdvösségkezdeményezése alapján ez a sors amúgyis mélyebb mélységekbe nyúlik, mint önmagunkból kiindulva képzelhetnénk. A kegyelemben részesült ember a mindenestül kiüresedett, a szegény: semmije sincs Isten előtt, amire rátarti lehetne, kiszolgáltatott és odaadott. „Hiszen Isten maga ébreszti bennetek a szándékot, és hajtja végre a tettet tetszésének megfelelően“ (Fil 2,13). És ezért üdvösségét is mindig szegénységben, „félve-remegve“ (Fil 2,12) valósítja meg. A kegyelem nem szünteti meg szegénységünket, hanem átváltoztatja és még gyökeresebbé teszi: részvétellé Jézus kiszolgáltatott szívének szegénységében (vö. Róm 8,17).

Ezért ez a szegénység nem akármilyen erény a többi között, hanem minden igazán keresztény magatartás és élet szükségképpen járuléka: nélküle nincs kereszténység, nincs Krisztus-követés. Nem véletlenül az első a boldogságok között a „lelki szegénység“; mintegy felirat az ember isteni boldogságaihoz: a szomorúak szomorúságához, az üldözöttek szenvedéséhez, az irgalmasok önzetlenségéhez, a békeszerzők alázatához . . . Anyja a hit, remény, sze-

retet hármastitkának. Kűszőbe az ember igazi emberré válásának. És csak vele érhet el az ember Istenhez, amint Isten is csak szegényen ér el igazán az emberhez. Átkelőhíd ég és föld között, titokzatos találkozóhelye Istennek és embernek, közel hozza saját életünkhöz a végtelen titkot.

Az emberlét veleszületett szegénysége

A Jézus Krisztussal való találkozás mindig újból, mindig gyökeresebben figyelmeztet bennünket emberlétünk veleszületett szegénységére. Arra a ráutaltságra, amely csakis a végtelenség kenyerén él; amelynek étele, hogy „az Atya” akaratát tegye (vö. Jn 4,34). Nem élt-e Jézus teljesen „önmagából kilépve”? Nem adta-e át mindenestül önmagát, nem rejtőzött-e élete teljességgel az Atya titokzatos akaratába, úgyszólván, hogy előttünk csak a Szegény volt, a nagy Koldus, aki „az Atya” szuverén intézkedéséből és teljes birtokából kapta önmagát?

Mi valamennyien nagy rászorulók vagyunk, az önmagának elégtelen emberi nem gyermekei; határtalanul kérdéses lények, akiknek szíve nyugtalan, kielégíthetetlen, arca keresve szegeződik fölfelé, karja kitárul – minden teremtmény legszegényebbjei, a legkevésbé „készek”, hiszen mindig többre szorulunk és többet jelentünk, mint amennyit képesek vagyunk adni és mondani magunknak. Emberek vagyunk, akik csak akkor találhatnak rá lényegük homályosan megsejtett képére, ha odaadják magukat. Mert alapunk nem önmagunkban van. És életünk során nem az uralmunk alá hajtott, áttekintett és értelmezett dolgokban és élményekben találjuk meg a vigasztaló világosságot és megmentő biztonságot, hanem egyesegyedül abban a megközelíthetetlen titokban, amely napjaink pirkadatától beárnyékolja szívünket, fölébreszti életünkben a kérdezősködést és ámulatot, ezerféleképpen csalogat kifelé önmagunkból, hogy önzetlenül átadjuk neki magunkat és belefeledkezzünk. Amint a szerető ember is abban tapasztalja meg embervoltunk meghitt otthont teremtő hatalmát, hogy alázatosan megpihen a szeretett lény sértetlen titkában, belemerül anélkül, hogy „háta mögé kerülhetne”. Az ember sajátságos lény: létét csak az őrizi és óvja meg, hogy kiteszi a mindenkor Nagyobb, a manipulálhatatlan kockázatának. Otthona a nyílt, a meghódíthatatlan Titok.

És ha így visszahull önmagába, álomfelhőiből és magaboltozta egéből lényének csupasz szegénységébe, ha minden álarc mögül előbukkan mezítelen szíve: akkor megmutatkozik, hogy „természeténél fogva” vallásos, hogy a vallás lényegéhez tartozó titkos hozománya. Élete központjában lelepleződik a re-ligio, az emberi kötődés Istennek végtelenül fölébe emelkedő titkához, az a mérhetetlen érdeklődés az Abszolút iránt, amely állandóan kiemeli önmagából, tehát önmagában végtelenül szegény. Szíve gyökerét ez a „transzcendentális rászorultság” szövö át, ez ébreszti és hordozza minden szükségletét, kívánságát, vágyát, kifejeződik bennük, de mégsem merül ki velük, inkább fájón fölfedi, milyen múltékony minden megszerzett beteljesülés. Számára nincs „igen” és „amen” az ég alatt: megtartja az embert a szívnek abban a nyugtalanságában és otthontalanságában, amely csak az utolsó lélegzetvétellel múlik el, abban a vigasztalan „szegénységben”, amelyet csakis „a mennyek országa” tölthet be boldogsággal (vö. Mt 5,3). Ez a véghetetlen, lényegi szegénység az ember egyedüli öröklött gazdagsága. Az ember a végtelen rászorulás formájában létezik, mert nem önerejéből, hanem a végtelen Isten szuverén titka felől veszi birtokba összegyűjtött bensőségét, sértetlen egész-voltát és lényének világosságát. Beléje hatolva kapja meg kölcsönbe önmagát. *Önmagából kilépő* (eksztatikus) lény ő, s emberré válása semmi más, mint növekvő ráhagyatkozás erre az „eksztázisra”, miközben figyelmesen érvényesülni engedi és engedelmesen igenli, hogy Isten titka mindenestül belekiált az életébe, rendelkezik vele, kikerülhetetlenül szíven találja.

Nincs hát választása, hogy vallásos legyen-e vagy egyszerűen „nem vallásos”. Hanem vagy vállalja lénye eksztatikus szegénységét, „a lélek szegénységében” megbirkózik vele és beteljesíti (egészen a misztika magaslatáig, ahol az emberi szellem a kegyelem erejében utoléri veleszületett eksztázisát és azonosul vele), – vagy pedig elleplezi maga előtt, bezárul előtte, „megbotránkozik” benne. Nagy kísértés az utóbbi. Mert embervoltunk gyökeres szegénysége valami visszataszítót hord magában: kiszolgáltatja az embert, lerontja minden sajátkezűleg fabrikált biztonságos bástyáját, megfosztja mindennapi életének megszokott és meghitt, régóta begyakorolt látószögétől. Az

ember ugyancsak könnyen távolodik el életével igazi lényétől. Szegény végtelenségének és végtelen szegénységének szorongató „semmi”-je visszataszítja, bele a banális hétköznapi szétszórtságába. Igazi lénye megrázkódtatásának és megrendülésének „éjszakájából” állandóan elmenekül az áttekinthető fogalmak világosságába, Szent Pállal szólva: a „törvény” biztonságába, amely elfátyolozza igazi lényét, a nyílt, meghódíthatatlan titokba nyúló gyökereit. (A biblia „farizeusnak” hívja ezt az embert, aki embersége veleszületett szegénységének szakadékait a „törvény”-nyel eltorlaszolja; ő a „lélekben gazdag”, a szegénységnek – és ezzel Jézusnak – legveszedelmesebb ellenfele, mert saját jámborságával tartja távol magától, sőt magát Istent is megpróbálja kijátszani ellene.) Csakhogy az ember mindig foglya marad lényegének. Sohasem sikerülhet tartósan elrejtőznie saját létébe, hiszen az a szuverén Titokra van utalva. Ha megkísérli, akkor már rövidesen látogatóba érkeznek hozzá kikerülhetetlen igazságának névtelen követői. Hanyatló szellemében fölébred a szorongás, mint elfojtott, visszaszorított lényegi titkának névtelen prófétája; ennek félelmetes érzése lép az elutasított szegénység helyébe. Végső soron az embernek csak egy választása marad: vagy engedelmesen elfogadja a rárótt szegénységet, vagy a szorongás rabjává válik.

Az emberlét elfogadott szegénysége: a lelki szegénység

Azt mondtuk, az önszeretet keresztény értelme mindenekelőtt az, hogy alázatosan belebocsátkozunk saját létünk igazságába. Most már bibliai nevén nevezhetjük ezt az önszeretetet, amely igenlően áll elébe a feladatul kapott emberlétnek: ez a lélek szegénysége, a lelki szegénység. Az ember föltétlen hitvallása önmaga mellett, eltökélt hűség lényének gyökeres szegénységéhez, elbírva az emberi szellem önküiresítésének „botrányát”. Az ember egyetértése teljes átadottságával. Benne tanulja meg úgy fogadni el magát, mint aki nem önmagáé. És éppen ezért megint csak nem akármilyen erény, amit az ember „megszerez”, – sőt mint szerzett erény inkább nagyon is könnyen a legveszedelmesebb „birtokká” és „gazdagsággá” válhat, a szegénység leggonoszabb, mert legrejtettebb ellenségévé. Ez a gyökeres szegénység ugyanis csak a saját magától önfeledten eltekintő tekintettel kerül az ember „birtokába”:

„Aki az eke szarvára teszi kezét és hátrafelé néz, nem alkalmas az Isten országára” (Lk 9,62) – szól Jézus, a nagy Szegény. Minden tekintet, amely „hátrafelé nézve” meg szeretne bizonyosodni szegénységéről, nyomban rendelkezésre álló „birtokká” változtatja, tehát megsemmisíti tárgyát. Mert a szegénység sohasem válhat tárggyá, rendelkezésre állóvá, létünk alapjától különállóvá. Hanem gyökeresen szubjektív. Minden olyan képesség és erő sűrített bevetése, amelyek által az ember jelen van önmaga számára és rá van bízva önmagára. Ezért lényünk szeretettel helyeselt szegénységének erényét sohasem lehet részvétlenül tükrözni, mindig csak az egész ember közvetlen részvételével megvalósítani. Amint az ember egyáltalán csak akkor marad meg lényének igazságában, ha „megcselekszi” ezt az igazságot (vö. 1Jn 1,6), szívének mélyén, létünk gyökerének tövén, ahol teljesen egyek vagyunk önmagunkkal, s ezért itt a benső tudat és a cselekvő önigenlés még gondolkodás előtti egységben járja át egymást.

De aki ezt meg tudja tenni, aki odaadóan el tudja felejtetni és veszíteni önmagát, aki képes „hiába” kiszolgáltatni a szívét, az a tökéletes ember. Mert „aki ragaszkodik életéhez, az tönkreteszi; aki kevésre becsüli . . . örökre megőrzi” (vö. Jn 12,25). Odaadni tudni, kiszolgáltatni tudni magunkat, „szegénnyé” lenni biblikus-teológiai nyelven azt jelenti, mint: Istennél lenni, Istentől kapott lényegünket megtalálni; azt jelenti: „mennyország”. Önmagunkban megmaradni, csak önmagunknak szolgálni és saját erőnket gyarapítani viszont azt jelenti, mint kárhozottnak lenni; azt jelenti: „pokol”. Ott az ember kétségbeesve ismeri föl, hogy saját énjének tabernákuluma, amely előtt egy életen át imádkozott, üres és ígérettelen. Mert az ember csak a kiszolgáltatott szív szegénységének küszöbét átlépve tudja magát megtalálni, csak így tud igazán szeretni, csak így tud emberré lenni.

Ez az odaadás természetesen nem az ember és a világ mellett elhaladó, bizonytalanul csapongó, világot kiüresítő miszticizmus alakjában történik, hanem pontosan az embernek és világának állandó figyelembe vételével. Hiszen maga Isten közel jött hozzánk, mint testvér, mint felebarát, mint a „másik” (vö. Mt 24,40.45). A másik emberrel való találkozásunkban dől el Istenhez való viszonyunk. „Aki a testvérét látja, Istenét látja” – mondja Jézusnak egy apok-

rif szava. Istennek nincs más arca, mint a testvére, aki mindig Fiának, „képmásának“ (2Kor 4,4; vö. Kol 1,15) a testvére. A testvér „szentséggé“ válik, magának Istennek rejtett jelenléte számunkra, közvetítő Isten és ember között. Ezért minden igazi vallásos megnyilvánulás a testvérben konkrétan jelen levő Istenre irányul, abban találja eleven teljességét és egyben legmélyebb transzcendens gyökerét. Lehetne-e komolyabban venni az embert (és benne világot)? Van-e radikálisabb antropocentrizmus, mint magának Istennek teremtő szeretetében? Az Istenhez és az emberhez való közelség a keresztény hit felfogásában – amelynek számára Krisztus embersége magának az örök Atyának megnyilvánulása és közvetlen közelsége (vö. Jn 8,19; 12,45; 14,5-11) – szigorúan párhuzamos. Ezért a felebaráti szeretet valójában nem különbözik az istenszeretettől, hanem mintegy annak felénk fordított, „evilági“ oldala; a kettő – és ez az izgalmas és egyedülálló a keresztény üzenetben – eredendően egy (vö. Mt 22,37-40; 1Jn 4,7-21). Így szegénységünk szelleme, a készség önmagunk önzetlen kiszolgáltatására és odaajándékozására – emberré válásunk végbemenésének útja – szükségszerűen a testvérhez, az embertárshoz fűződő viszonyban igazolódik. Ezért írja le a Szentírás az ember „végső dolgait“, üdvösségét vagy kárhozatát, megannyi hasonlatban éppen a másik emberhez való viszonyával. Mintha Isten az ítélet és a mennyország leírásában megfedkezett volna önmagáról; csakis a testvér képében jelenik meg. Az üdvözül, aki szolgált testvérenek, azonosult a másik szükségével. És az a kárhozott, aki a testvértől elforduló, önkereső vonakodásban maga hozta létre a sötét szakadékot a szeretet és közösség világossága ellenében; aki mindig csak maga akart „gazdag“ és „erős“ maradni, úgyhogy a másik – az isteni üdvösségrend hasonlatát fejtetőre állítva – kísértéssé, ellenséggé és „démonná“ vált számára, poklának föltételévé és alkotórészévé.

A „lelki szegénység“ így nem csupán egy különálló, más dolgoktól elhatárolt „tárgy“-on keresztül válik ember-közi viszonyból Istenhez való viszonyná (Isten soha sem lehet ebben az értelemben tárgy más tárgyak „mellett“!), hanem maga a világban történő emberi találkozás mélysége és gyökeres volta teszi azzá. A mindenestül önzetlen odaadással, a másik iránti tökéletes készséggel –

amivel éppen teljesen szegénnyé válunk — tárul fel, nyilvánul meg ebben a másikban a végtelen Titok mélysége; a másik emberben egyben valóságosan eljutunk Istenhez. Mert ha a másakra személyünk föltétlen elkötelezésével igent mondunk, nem pedig az önállítást áttekinthető s ezért egyben rendelkezésre álló „eszközévé” alacsonyítjuk le, akkor már mindig a végtelen titok látóhatárába helyezzük. Ha pedig ez a titok feltárul, akkor emberi találkozásunk nem képes újból „erősen” bezárulni, ismét önmaga felé fordulni, hanem kénytelen megmaradni odaadott szegénységében.

A szegénység formái és elsajátítása

Emberre válni Krisztus követésében mindenekelőtt begyakorlódást jelent a „lelki szegénységbe”, embervoltunk veleszületett szegénységének engedelmes elfogadását. Ez az elfogadás életünk sokféle helyzetében mehet végbe, ahol az egész ember forog kérdésben és kockán. Mert létünk igazsága sokféleképpen jelenti magát — életünkben — mint néma, de kikerülhetetlen ajánlat, hogy vállaljuk. Kíséreljük meg szemügyre venni lényegi szegénységünk legfontosabb formáit, megmutatni azokat az utakat, amelyek mindennapi életünk tapasztalataiból a szegénység csendes pusztájába vezetnek.

Itt van az átlagos „kis” élet szegénysége, amelyet a világ észre sem vesz, vagy útszélre szorít. *A közönséges szegénység.* Semmi hősiecs nincs a megjelenésében, ekstázis nélküli, sorsszerű. Jézus ebben az értelemben is szegény volt. Nem volt humanistáknak való eszmény, nagy politikus vagy művész. Nem szónokias szerénységgel fellépő lángelme; hanem megrendítően egyszerű ember, azzal az egyedüli adottsággal, hogy — jámbor volt. Egyetlen nagy szenvedélye volt: „az Atya”. És éppen ezzel fedte fel „az üres kezek csodáját” (Bernanos), a „kisember” nagy esélyét, aki mindenki másnál gyökeresebben kiszolgáltató Istennek, akinek nincs más zsenialitása, mint a szívé, más felajánlani valója, mint önmagának áldozata, más vigasza kicsinységében, mint a mindig nagyobb Isten. — Ezzel a csekélységgel testvér a *szűkölködés*, a nyomor szegénysége. Ez sem idegen Jézustól. Otthon volt a nyomorban; koldus, akit még születése előtt elutasítottak az emberek ajtaja elől. Ismerte az éhségnek, az idegenben töltött élet-

nek és a mellőzött ember vigasztalan magányának keserű ízét. (Olyannyira, hogy egyszer majd ezek szerint az élmények szerint fog megítélni bennünket: vö. Mt 25,31-46.) Semmije sem volt, amire fejét lehajthassa (vö. Mt 8,20); még a halálban sem akadtt más nyugvóhelye, mint a bitófa, hogy kinyújtóztassa rajta összezúzott testét. Nem kellett előbb azonosítania magát a nyomorral, nem kellett azt „választania“, inkább eleve ez volt a sorsa (mert csak így lehet megízlelni igazán. A nyomornak van egy titokzatos beavatottsága!) És életéből kiderült, hogy az ilyen szűkölködés a „lelki szegénység“ ígéretes szentségévé válhat. Mert a nyomorultnak a maga kiúttalan létbizonytalanságában semmi mása nincs, amire életét alapozhatná, mint a nagy remény. Az a teológiai erény, amit a „gazdag“, a biztonságos és bebiztosított olyan könnyen összetéveszt a lapos optimizmussal, a kezdetleges, naív bizakodással; pedig hát a létnek csak abban a megrázkódtatásában tör fel, amikor az ember „a remény ellenére“ (Róm 4,18) remél. Mert a bűnös ember csak akkor fog igazán remélni, ha már semmije sincs többé; minden birtok, minden erő . . . kísértéssé válik számára, hogy önmagára támaszkodjék, minden evi-
lági gazdagság nagyon is könnyen lesz a „lelki gazdagság“ kísértésévé.

Másfelől itt van azonban annak a *hozzáérhetetlenül egyszerű jellegnek és nagyságnak a szegénysége* is, amelynek kitüntetése egyszerre méltóságként és teherként nehezedik minden halhatatlan emberre. Mindegyiknek a szívében ott rejlik egy titok, amely naggyá és magányossá teszi; mindegyiknek megvan a páratlan, mástól nem képviselhető küldetése, amihez hasonló nincsen az emberek között, s azért senki sem védi meg, senki sem áll jót érte, senki sem kezeskedik érte. A Sátán ezt a szegénységet támadja meg Jézusban. Azt, hogy példátlan, rokontalan, társtalan, egyedül súlyosul rá egy titok terhe, amiben mindenki meg fog botránkozni, amit senki meg nem ért (minden titok szegénnyé tesz!): „Légy hát olyan, mint mindenki, mint mi – mondja –, élj te is kenyérből, gazdagságból, a világ imádatából, mint mi valamennyien . . .“ Mindannyiunkat mindig újra fenyeget ugyanez a kísértés a szegénység ellen; arra sürget, hogy adjuk fel létünk titokzatos, egyszerű jellegét, tartsuk magunkat ahhoz, amit „az ember“ tesz, amivel elleplezzük éppen ezt a fájdalmas magányunkat és pótolhatatlanságunkat, saját halálunk nagy szegény-

ségének előjelét, s eláruljuk küldetésünket, – például a valakihez való végleges hűséget, a bátor szeretetet, az igazságosság hajlíthatatlan akarását, a magányos kötelességtudatot. „Csak zavarod a többieket – mondja a kísértés –, csak kellemetlenséget szerzel magadnak . . . Miért nem akarsz te is a megalkuvás mindennapi kenyérére élni? Együtt üvöltöni a farkasokkal – ? Vox populi, vox Dei! (A nép szava Isten szava. Ford.) Higgy nekem: leszavaznak, túlkiabálnak. Nincs értelme. Senki sem köszöni meg neked.“ Így érvel a kísértés annak az olcsó, nem gondolkodó átlagéletnek az érdekében, amelyet sokfelől földnek és védenek a paragrafusok, társadalmi szokások, ajánlások stb., amely minden cselekedetéhez elővédet keres, mindig a névtelenségbe menekül, amelyért minden (és semmi sem!) kezeskedik, amely csak egyet nem mer: a fedezetlen személyes bevetést. De senki sem fogja megvalósítani emberi küldetését, ha nem fizeti meg érte ennek a szegénységnek az árát. Csakis ez segít bennünket igazi magunkhoz.

Egyszeri mivoltunknak ezzel a szegénységével rokon *átmeneti jellegünk szegénysége*.^{*} Olyan vonás ez, amely igen mélyen meghatározza történelembe ágyazott létünket. Mint történelemben élőknek nem adatott meg elidőznünk a mindenkori jelen pillanat kétely nélküli biztonságában. Mert jelen életünk nem önmagában nyugszik, hanem a ránk bízott és ránk rótt eredet talaján. „Az eredet azonban mindig jövő marad“ – mondja napjaink egy filozófusa. Amik eredettől fogva vagyunk, az még adventi jelleggel előttünk áll. Életünk titokzatos, meghódíthatatlan kezdete majd csak a végben tárul fel, abban tér meg önmagához, úgy, mint ahogy gyermekségünk határtalan sejtései és álmai is csak a halálban teljesülnek be. A jövő az a sors, ami eredetünkből még hátra van. És ezért hogy múltunkat birtokba vegyük, hogy eredetünkben talajt és biztonságot találjunk, állandóan előre tartunk, a jövőbe, amely fölött még nem rendelkezhetünk. Csak ennek az át-menetnek merész kalandjával hódítjuk meg saját óvó kezdeteinket,

* Az eredetiben: „Vor-läufigkeit“, ami magyarul „ideiglenesség“-et jelentene. Ez azonban nem fejezi ki eléggé a gondolatot, hogy az ember – útban eredete és célja között – a jelenben nem „kész“, nem birtokolja önmagát, hanem valami felé tart. Az „átmenet“ nem adja vissza a szójátékot, de benne van a jövőre irányuló jelleg. (Ford.)

ezzel helyezkedünk mindig jobban lényegi eredetünk csil-
laga és törvénye alá. Történeti jelenünk az átmenet sze-
génységét hordja magán. „Nem én vagyok – szól János,
az eszményi előfutár ajkával –, utánam jön az, aki előbb
volt, mint én“ (Jn 1,20k.30). „Nem vagyok a magamé. Ott-
hontalan vagyok. Eredetem még be nem teljesült titkának
senkiföldje, „veszett ügy“ őre. Semmim sincs, hogy „gaz-
daggá“ és erőssé tegyen; mindenem kölcsön kapott, ve-
szélyeztetett, prófétai módon önmagát megelőző (minden
próféta szegény!). Útban vagyok a megfoghatatlan jövő
felé, hogy abban találjam meg otthonomat, atyáimnak ígé-
retföldjét.

Az ember persze igen könnyen elleplezi maga elől tör-
ténelembe ágyazott létének ezt a nélkülözését és szegény-
ségét. Aligha szíveli ezt a prófétai kalandot, a remény rá-
szorulását, ezt az át-meneti életet, útban valami olyan felé,
amivel még nem rendelkezhet, ami kisiklik erőteljes ön-
állítása köréből, de egyedül ad eredetének értelmet és be-
teljesült nagyságot. „Neki mindig megfelelő az idő“ –
mondta egyszer Jézus az emberről (vö. Jn 7,6). Neki a jelen
az, ami éppen jelen van, amit kényére hatalmába keríthet,
ami kezére áll; ebben eredete úgy áll előtte, mint sokol-
dalúan elsajátított, meghitt tény, jövője pedig mint amit e
jelenlét hatalmában már átlátott és megtervezett. Bosszan-
kodik még csak eljövendő, magát egyre csak jelentgető,
puszta vágy és kérdés formáját öltő időbeli létének sze-
génységén. És ennél fogva bezárja maga előtt cselekvésé-
nek és megértésének nyitott látóhatárát. Az előfutárt, a
prófétát pedig azzal gyanúsítja, hogy „ellensége a hagyó-
mánynak“, a tűnő pillanat bálványimádója, aki elárulja
eredetünket a mai napnak (hiszen, szellemének csalóka
gazdagságában, ő tartja magát eredetünk kezésének!).
Nincs benne hála az át-menet szegénysége és vértanú-
sága iránt. Milyen mellőzöttek és félreismertek is több-
nyire azok az emberek, akikben az új jövő szüzföldje fel-
merült, akkordjai messziről megcsendültek, szótagjai fá-
radságosan összeálltak! „Szolgáltak volna a bevált tör-
vénynek“ – mondják rájuk. Igazából azonban éppen ők hű-
ségesek a történelmi eredet törvényéhez. Pontosan ben-
nük érvényesül a történelem belső folytonossága, az ő sze-
génységükön és pusztulásukon húzódik át vörös fonala és
teljesül be igazsága. Az emberiség értékes titkait éppen

azok őrzik meg nekünk, azok emelik ki a régesrég megszokottnak, a látszólag „magától értetődőnek” elhanyagolt szürkeségéből és sápadt tehetetlenségéből a nagynak, az egyszerűnek vakító ragyogásába és hallatlanra nem vehető biztatásába, akik mernek átlépni a nyakasan körülbástyázott, problémátlan, nyugalmas jelen „gazdagságából” az át-menet szegénységébe. Ők az emberiség úttörői, útkészítői, kicsinyben és nagyban, sokféle alakban, a legkülönbözőbb pontokon (mint gondolkodók, kutatók, tanítók, politikusok, orvosok, írók, mint papok, misszionáriusok stb.). Ha az ember előre menetel, akkor közelebb jut az eredet titkához, mélyebben belehatol, és engedi, hogy az gyökeresebben rendelkezék vele.

Aki azonban megtagadja ezt az át-meneti jelleget, az elárulja és elveszíti eredetének kezdeteit is, sőt még mindenkori jelenének buzdítását és igényeit sem fogja föl. (Mert a jelent csak akkor lehet megérteni, ha már megelőztük; így meghaladva horizontja lesüllyed, határai kirajzolódnak: minden történelmi jellegű megértés „prófétai”!) A „lelki gazdagság” vételára a mitológia. Az ilyen ember magabiztosan intézkedik, mert múltja hagyatékát önállításának eszközévé tette. Elszigetelődik eredetének irányító hatalmától, és mindent a történelemben nem ágyazott lét titoktalan, áttekinthető és keze ügyébe eső, halálos ürességébe ejt. (Az emberek szemében ez először mindig érettebbnek és gazdagabbnak, szavakban, gondolatokban bővebbnek, ötletesebbnek, „műveltebbnek” tűnik, mint az igazán történelmi lét szűkös takarékosága.) Így játszotta el például Izrael éppen atyáinak ígéretét abban a farizeusi szellemben, amely eredetét hatalmába keríti, biztonságának és „igazságosságának” eszközévé alacsonyítja. Lesüllyedt a mitológiába, és csak Jánosban, az előfutárban táruult fel kezdettől adott isteni eredete közelítő biztatásának (vö. Ef 1,4). Mert a történelmi emberréválás az át-menet szegénységében teljesedik be, az egyes emberben és az emberiségben egyaránt.

Történelemben ágyazott létünkre a szegénységnek még egy alakja nyomja rá bélyegét: *véges voltunk szegénysége*. Az ember — szellemének természetfölöttibe nyúló tágasága alapján — létében nyitott, végtelen lehetőségek „jövője” felé. Feladata, hogy ne merüljön el köztük jellegtelenül, hanem képes legyen „elkészülni” velük és ezáltal

önmagával, megragadni őket mindenkori *saját* lehetőségei gyanánt. Mégpedig úgy, hogy történetileg egyszeri és visszavonhatatlan döntésének vég-legességével meghatározza őket, és így létének beláthatatlan mozgásában talajra talál. De éppen a vég nélküli lehetőségek szemléletében véghez vitt döntés láttatja meg újból mélyrehatóan történeti embervoltunk sajátos szegénységét. Mert az ilyen döntés mindig „búcsú” is, „áldozat” és „lemondás” az emberélet ezer más lehetőségéről. És csak az tudja végbevinni, az nem játssza el életét mindig újonnan feltáruló (mert végtelen sokfelé nyitott) felelőtlen kísérletekben, aki belemereszkedik véges voltának ebbe a szegénységébe. Még egy másik értelemben is megtapasztaljuk történeti létünk véges voltának szegénységét. Az életünket beteljesítő döntés ugyanis nem sokszorozható tetszésünk szerint, nem ismételtető meg mindig újból, különben kiderül, hogy ideiglenes és lényegtelen dolgokra vonatkozott. Hanem szándékában egyszeri, megváltoztathatatlan, visszavonhatatlan. A szó eredeti értelmében vett „szituációról” van itt szó, a „kairosz”-ról, amelyet ki kell használni, értékesíteni (vö. Kol 4,5; Ef 5,16), az „óra”-ról (vö. pl. Jn 2,4), annak a pillanatnak szerencséjéről és esélyéről, amelyben az ember a szétszórt összevisszaságból mindent összeterelem és összefog életművének ép egészébe. Ezzel azonban adva van számára a kudarc és a zátonyra futás veszélye is, az, hogy visszavonhatatlanul „elpasszolja” és eljátssza a történelmi órát, amely „nincs itt mindig” (vö. Jn 6,6-8), tehát nem rendelkezhetünk vele tetszés szerint a lélek hamis „gazdagságában”, inkább mindig újból és élesebben rámutat történelmi végességünk szegénységére.

Még sok más formája fordul elő a szegénységnek életünkben. A *szerelem* minden igazi lendülete szegénnyé tesz. Megköveteli a teljes embert, igénybe veszi minden erejét és lekötöttségét (vö. Mt 22,37), és így elveszi tárgyához fűző, külső biztonságát és otthonosságát. Ezért csak az tud igazán szeretni, aki képes védtelenül és kérdés nélkül, „hasztalanul” odaadni önmagát, és ezt az odaadást fájdalom, magányos hűségben egy életen át megőrzi. – Minden *igazi emberi találkozás* a szegénység szellemében megy végbe. Mert „kicsivé” kell tennünk magunkat, meg kell tudnunk feledkezni magunkról, vissza kell húzódnunk, hogy

a másik a maga páratlanságában igazán elérjen hozzánk. Hagynunk kell, hogy legyen, hogy szabadon létezzék sajátos stílusában, amely bennünket gyakran felborzol és fájdalmas alakulásra hív fel. Csak így készítünk neki (és önmagunknak) igazi „adventet“. Sokszor elnyomjuk a másikat: csak azt fogadjuk be, ami saját, régóta megszokott mivoltunk szűrőjén keresztülmegy, ami „jól fekszik“ nekünk. Így legtöbbszörre nem is hatol igazából belénk páratlan lényének boldogító és megmentő titkával, hanem mindig csak magunkban maradunk. A fájdalmasan emésztő magányosság árával fizetünk azért, hogy nem mertük megkockáztatni a találkozás szegénységét, hogy csupán a kétségbeesett önállítás és önimádat egy új alkalmává tettük. Mi marad eközben magunkból? Önmagunk árnyéka, pokoli kísértete annak a lénynek, aki csak akkor találja meg létének tündöklő teljességét, ha alázatosan megnyílik a másinak, és a kedvéért „el meri veszíteni“ önmagát (vö. Mt 10,39).

Végül pedig ott a *halál kikerülhetetlen szegénysége*. Feléje tart, feléje siet a lelki szegénység minden más formája: létünk döntő magányossága és hűségünk magányos döntése, szeretetünk „hiábavalósága“ és a többi mind. Mindez végül is nem más, mint a halál előjátéka, begyakorlása, mintegy próbája: azé a helyzeté, amelyben létünk valósága kikerülhetetlen ítéletünkké válik. A halálban mindannyian szembesülünk emberlétünk nagy szegénységével; benne teljesül be lényegi sorsunk iránti engedelmisségünk, s ugyanakkor persze benne jut leggyökerebb válságba, benne válik leginkább kérdésessé. Mert a halál leplezi le legélesebben szegénységünk elutasító, „megsemmisítő“ jellegét: Az ember kisiklik saját maga hatalmából, teljesen elveszíti önmagát. Mindenestül homályba borul előtte, kicsúszik a kezéből életművének szabad szegénységben kimunkált vég-legessége, az egyetlen, ami a halál feneketlen szakadékában még „talajt“, tartós „alapot“ és hűséges „támaszt“ ad. Ennek a legmélyebb tehetetlenségnek engedelmes elszenvedésében, ahol az embernek már nincs egyebe, mint maga az odaadás, s ez is csak erőnk teljes elvesztésének megélése formájában: itt teljesül be a „lelki szegénység“. Névtelen, néma szenvedése Jézusban találja meg boldogító értelmét: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet“ (Lk 23,46). Engedelmes oda-

adásunk saját lényünk széthullására a halálban „az Atyának” szóló odaadássá válik, a hit-remény-szeretet hármasságának beteljesülésévé. Amikor az ember eltökélten beleveti magát szegénységébe, akkor – akár kifejezetten tudja, akár nem – magába Istenbe veti magát. A „lelki szegénység” az Istennel való találkozás küszöbévé, a természetfölöttit befogadó kinyílássá lesz.

Ebben az értelemben megint csak nem tetszőleges magatartás vagy erény egyebek mellett, hanem minden természetfölöttibe nyúló aktus rejtett járuléka, minden „teológiai erény” legmélyebb alapja. Mert végtelen szegénységünk, amely mellett vallást teszünk a „lelki szegénységben”, mintegy árnyképe, ideáti, evilági visszaverődése az Istenben uralkodó végtelenség tündöklésének, amelyben – Isten kegyelméből és irgalmából – létteljességünkben meg kell találnunk önmagunkat. És a szegénység minden szorongató formájában, ami végül is a halál koldusszegénységében kötődik kérébe és fonódik egyetlen csomóba, maga Isten tapogatózik felénk. Kikerülhetetlen élményünkben az ő feltétlen, szent akarata fejeződik ki számunkra: ez az isteni akarat, amely nem önkényesen, összefüggéstelenül, „nem-kötelezően” lebeg létünk felett, hanem benne magában sillabizálhatjuk ki minden alkalommal, isteni buzdításának rejtjeleiként. Így létünk szegénységének külféle oldalai emberré válásunknak megannyi Isten adta, feladta lehetősége. Belőlük szólít meg, bennük nyújtja felénk küldetésünk kelyhét. Amikor átvesszük és kiisszuk, engedjük, hogy szent akarata történjék velünk.

De egyikünk sem issza ki létünk kelyhét legkeserűbb seprőjéig. Egyikünk sem egészen „engedelmes”. Mind-egyikünk visszamarad egy darabbal feladatként kapott embersége mögött, szégyenben marad léte igazságának megvallásában, emberré válása művében (ama bűn óta az emberiség hajnalán). Sohasem értjük teljesen utol szegény lényünk eszményképét; hasadás tátong bennünk eszme és lét között, aközött, amire életünk útja rendeltetészerűen irányulna, és amilyen irányba ténylegesen tart. Mindig csalóka látszat, beváltatlan ígéret maradunk: „törédék”, önmagunk előtt kegyelmesen elleplezett „talán” (vö. 1Kor 13,9.12); elidegenedtünk saját magunktól, sohasem forrunk teljesen eggyé énünkkel, nem kerülünk meghitt is-

meretségbe roppant mélyeivel. Szemünk elhomályosodik, szívünk megszakad, mielőtt teljesen átszenvedte volna a halál mérhetetlen szegénységét; Isten még ekkor is kegyelmesen megtakarítja nekünk és elrejti előlünk a szegénység végső, legrémesebb arculatát. Csak félig-meddig, derengő sejtésben járjuk be sorsunk kiterjedését, sohasem merítjük ki teljesen szegénységünk mélyét. Mert még e szegénység elfogadásában és átvételében is tehetetlenek vagyunk. A teológia józan kifejezéssel „concupiscentia“-ról beszél. Ez az érzékeknek való alávetettség *szegénységünk szegényessége*. Ezért vagyunk olyan tehetetlenek, hogy saját tehetetlenségünket sem tudjuk a végsőig átszenvedni. Ez von el, ez óv meg bennünket végső soron (ellentétben az „ép“ – integer – emberfiával, mondanák a teológusok) még mindig önmagunktól, létünk tátongó szakadékától és szenvedésétől, szegénységünk végső, keserű igazságától. Ó szegényes szegénységünk kegyelme és ártatlansága, o felix culpa! (ó boldog bűn! Ford.)

Ez az *öröklött* vonakodás persze folyvást arra csábítja az embert, hogy *szabad* önértelmezésében is engedjen neki, és szívében vonakodjék emberségének feladatától. Ez a szabad vonakodás azonban minden emberi bűn gyökere, ennek kísértése az ember legsajátabb kísértése.

A legszegényebb szegénység: az imádás

Életünk minden nagy eseménye – szabadság, találkozás, szeretet, halál – néma megrendülésben, szellemünk szegénységében megy végbe. Milyen csendessé is válik az ember, ha nagy, végleges döntés előtt áll! És hallgatag megrendültség uralkodik az érett találkozás boldogságában, csendes alázat hajt ki a gyengéden, szabadon szerető emberekben (a szeretetre sohasem lehet kényszeríteni!). Isteni fény vonja be a haldokló ember messzeségbe mosódó, fájdalmasan elhomályosodó arcát. Mikor a gondolkodás igazi kezdetekhez közeledik, meggondolttá, áhítatossá válik; megrendülten ért meg, kevés és dadogó szóval beszél, óvatosan, tartózkodóan ítél, tiszteletteljesen tárgyilagos marad. A filozófia finom hallásúvá, fogékonnyá válik, ha becsülettel vállalja és kibírja mindenkinek és mindennek kérdéses voltát, ezt a gyökeres szegénységet (saját kérdező szelleméét is, sőt éppen azét igazán!).

Honnét származik ez a néma megrendültség, szívünknek és szellemünknek ez a szótlán, szinte „üres“, semmi tartalommal ki nem töltött jámborsága? Miért tart ilyen együgyű-bensőséges összeszedettséggel a pehelysúlyú gondolatok és érdekek hatalmas, „gazdag“ sokféleségéből a benső megrendülés szegénysége és rászorultsága felé? Azért, mert ilyen folyamatokban az igazság „órája“ (vö. Jn 2,4), létünk és életünk kinyilvánulásának órája érlelődik. Létünk mélyére pillantunk, abba a tátongó mélységbe, amely életünk minden nagy, osztatlan bevetésében feltárul. És amikor radikálisan szembe kerülünk önmagunkkal, akkor – valóságosan, átélten, nem pedig csupán „gondolatban“ – a nagy Titokkal kerülünk szembe, amely létünk gyökeréig ér, körülveszi, átfogja szellemünket, mielőtt lényünk nyilvánvaló szegénységének világos éjszakájában felmerülne. Ilyen „órákban“ megsejtjük, hogy valaki már szól hozzánk, felelősséget vállal értünk, rendelkezik velünk, mielőtt mi rendelkezni önmagunkkal és szóval, tettel hatalmunkba vennénk létünket. Fölsejlik bennünk, hogy „szegények“ vagyunk, akik nem önmagukból élnek, hanem lényegüket és erejüket, kiterjedésüket és határaikat az érinthetetlen Titok forrásaiból merítik.

Lényünknek e néma megrázkódtatása, életünk jámbor megrendülése a hitben nyeri vissza újból szavát. Ott imádássá válik. Ennek az imádásnak a nyelve azonban – az „Isten“ merész szava, az „Atya“ boldogító szava – annak a megrázó titoknak belénk-mondásából táplálkozik, amely Jézus ajkán szól: „Senki sem juthat el az Atyához, csak általam“ (Jn 14,6). A „lélekben és igazságban“ imádó ember (Jn 4,23) ezért nem úgy beszél és cselekszik, mint aki gondolkodásával megragad valamit és hatalommal intézkedik, hanem mint akit megragadtak, aki felől intézkedtek, akit már eleve lefoglaltak. Imája nem akadályozza meg, hogy mindenestül lenyűgözze a Titok, nem teszi „erőssé“ vele szemben, inkább az imában válik emelkedett emberi érzelmeink szépen csillogó benyomásaiból igazán átfogó igénnyé és szólítássá, itt válik az emberi megrendülés hallgatólag pátoszának névtelen jelenlétéből „Emmanuel“-lé, itt keríti véglegesen hatalmába egész emberi lényünket. Nemcsak szellemünk rejtett mélyét és transzcendens távlatait (ott a „hitetlen“ számára is elutasíthatatlanul közeli és meghitt, megannyi álnév alatt ő is fölfedezi és hirdeti), ha-

nem testi, tárgyi valóságunkat is: gondolatainkat és elképzeléseinket, szavainkat, tekintetünket és taglejtésünket. Semmije sincs immár az embernek, ami ne lenne felelet a Titok intéző szavára, semmije, amivel eloldódhatnék tőle. Mert az imádó ember még saját szegénységét is odaadja, azt is csak a Titoknak tulajdonítja. (Ez különben az emberi beszéd legmélyebb értelme: hogy az ember ne oldja magát vele szabaddá a Titoktól, hanem kösse le magát neki, gondolkodásában és beszédében ne lépjen ki belőle, hanem idézze föl, és ezáltal növekvő mértékben rendelkezésére bocsássa magát.)

Csakis az ima leplezi le így szegénységünk gyökeres mélyét: még megvallása is valaki másnak dicsérő elismerésével történik. Olyannyira szegények vagyunk, hogy a szegénység sem a mienk, hanem a Titoké, Istené. Amikor egyedül őt dicsérjük, beteljesítjük *szegénységünk szegénységét*. És így leszünk azok, aminek kezdettől fogva meg vagyunk tervezve: szegényes vallomás egy Másik, Isten gazdagságáról és nagyságáról. Szegénységünk szájából a végső szó így hangzik: „Nem én, hanem Te!”

És csak ennek a „Te”-nek odaadó elismerésével tudja meg az ember, hogy ő maga is „végtelennek van elgondolva”, hivatott annak az örökértékű, összetéveszthetetlen és pótolhatatlan „én”-nek a megvalósítására, amely életének nagy óráiban néma tanúságot tesz magáról, és amely felé mindig újonnan útban van. Amikor imádó szellemének szegénységében odalép az isteni szabadság színe elé, az áthatolhatatlan, titokzatos „Te”: Isten elé, akkor egyúttal bebocsátást nyer saját sérthetetlen énjének, személyi méltóságának mélyébe, – akkor beteljesedik emberré válása. Isten dicsőítő imáadásában szembesül az ember mindenestül önmagával és talál el önmagához. Mert valójában semmi más ő, mint olyan lény, akit Isten adott önmagának, Istennek hozzá szóló szava hívta és összpontosította saját lényegére.

Az imáadás ezért az ember legmagasabb önmegvalósítása, legátfogóbb megnyilvánulása és megvalósulása. Azaz, hogy mindent odaad, még szegénységét is, hogy az imában megkockáztatja szegénységének szegénységét, „gazdag” és nagy lesz: „Éppen mert gyöngé vagyok, azért vagyok erős” (2Kor 12,10).

AZ ÉLETBE ÉPÍTETT IMÁDSÁG

Számot adott-e vajon magának Jézusról nevezett Károly testvér, milyen következményekkel járhat elhatározása, mikor eljött a trappista kolostorból és eltökélte magát egy olyan hivatás követésére, amely a tuareg néppel forrasztotta egybe hosszas vezeklésben és mindentől való elszakadásban megérlelődött életét? Nem tudom. Mi sem gondoltunk erre, amikor a nyomába szegődtünk, mi sem tudtuk, hová vezet bennünket az Úr. Csak azt tudtuk, hogy ha Charles de Foucauld-t akarjuk követni, hűségesnek kell lennünk a szegénységhez, de olyan szegénységhez, amely a szegények sorsának megosztására visz. Tudtuk, hogy nagylelkűen kell élnünk az eukarisztikus imában, miközben megőrizzük azt a rendelkezésre állást minden ember iránt, ami őbenne mindig megvolt. Lassanként sor került a megvalósításra különféle környezetekben, mert szegény környezetben nem volt hiány. Tudom, zavarba jöhetünk, ha látjuk, hogy a testvériségek máris szétszóródtak a legkülönbözőbb országokban, bár alig vagyunk száznál többen. Csakugyan, élnek testvériségek nemcsak Algír szegény arab nomádjai vagy a francia munkások között, hanem fekete törzsek körében Kamerunban, Santiago de Chile külvárosában, Szíriában és a bretagne-i tengerészek közt. Mindenütt megértettük – nemcsak a helyi körülmények sürgetése folytán, hanem a testvérek szívének belső indításából –, hogy a legszegényebbek felé kell tartanunk, és habozás nélkül megosztanunk életkörülményeiket.

De a szegények életét megosztani nem annyit jelent-e, hogy olyan életritmusba kerülünk, ami összeegyeztethetetlen az imával? Egy kérdőjel merül fel itt; ilyeneket hallunk: „Lehet-e szerzetesi életet élnetek ilyen körülmények között? Meg tudjátok-e őrizni az imádságos lelkületet?” Mi bizakodva tovább haladtunk, Istenre hagyva, hogy vezessen bennünket.

Néhány évi tapasztalat után, miután a legkülönbözőbb környezetekben élő testvérek problémáinak megoldására kaptam felhívást, ideje, hogy néhány következtetést vonjak le az imádságra vonatkozólag, szóljak arról az útról, amit Isten működése ilyen élethelyzetekben követhet, hogy

egy lelket az imádságra vezessen. Hiszen a munkásnak, a kézművesnek, a bányásznak, a halásznak ez a kemény életritmusa nem az emberek nagyrészének élete-e? Itt válik súlyossá a kérdés, mert így vetődik föl bennünk: „Lehetséges-e az emberek nagyrésze, a szegények, a mindennapi fáradtságos munkára ítéltek számára, hogy hűek maradjanak az Úr imádságra szólító parancsához; egyesülhetnek-e Istennel, imádkozhatnak-e Hozzá?” Ezért a testvériségek tapasztalata és a felelet, amit erre a kérdésre adhatunk, az egész világot érdekli.

Ha arra gondolunk, hogy egy lélek a bensőségebbi ima élete felé vonzódik, önkéntelenül is a kolostor jut az eszünkbe. Tudjuk, hogy egyes lelkek számára ez az egyetlen lehetséges út. De azt is tudjuk, hogy nem mindenki juthat el az imaélet kiteljesedésére a mindentől való kivetkőzés és a magány, a csend és az emberi tevékenységektől való visszavonulás útján.

Hogy megtudjuk, vajon egy út célhoz vezet-e, először jól meg kell értenünk ezt a célt. Mi az imádság, és milyen rejtett utakon tud Isten egy lelket az imára vezetni? A beteljesedett imáról beszélek, arról, amit a Szentlélek kelt a szív mélyén; arról az egyszerű imáról, amely a lélek egyesülése Istennel a csendben, arról, amelynek csakis a Szentlélek a mestere. A Lélek a saját útjait járja, és a mi feladatunk az, hogy elkészítsük munkálkodásának ösvényét. Ha megkérdezzük az isteni egyesülésre elért lelküket, megtudjuk, hogy a lelkük isteni birtokbavételét megelőző munka fájdalmas volt, sötétséget, mindentől való kivetkőzést, elszakadást jelentett. Ha a monasztikus és elmélkedő élet keretét képzeljük a kiváltságos eszköznek, hogy előkészítsük lelkünket Istennek erre a birtokba vételre, akkor fennállhat a kockázat, hogy az elmélkedést és a szemlélődésnek egy bizonyos, még túlságosan természetes formáját (nem szeretnék nem szabatos szót használni) összetévesztjük a hiteles keresztény imával, az Istennel való egyesüléssel, amit Jézus imaszelleme hoz létre a lélek mélyén.

Amikor egy lélek elér az Istennel való egyszerű egységre, akkor már nincs szó sem elmélkedésről, sem értelmi készségről, hanem kivetkőzésről, lemondásról, hitről és szeretetről. Jól tudjuk, hogy nincs más imára vezető út, mint a hit, amely a mindig növekedni vágyó szeretet erő-

feszítései nyomán kifosztja magát mindenből. Keresztes Szent János klasszikus tanításához csatlakozunk itt. A szerzetes külső elszakadása, aki elkülöníti magát a tevékenység és a mindennapi foglalatosságok világától, rendes körülmények között a teljes belső elszakadásra kell hogy vezessen, különben kolostora semmit sem használt neki. Ha ez a belső elszakadás nem válik a lélek fájdalmas elmélyülésévé, akkor Isten nem vette igazán birtokába a lelket. Igaz az az állítás, hogy a szerzetesek és szerzetesnők nem mind érkezik el eddig az egyesülésig Istennel. És ugyanúgy igaz az is, hogy a munka világában, a szegények, a gondoktól gyötörtek között van, aki elérkezik eddig. Lehetséges tehát egy másik út is, mint a kolostori életföltételek, hogy együttműködjünk az isteni cselekvéssel, és lelkünket az imára vezessük. Ez az út érdekli az emberek többségét, ezt választották a mi testvériségeink, és most ezt kell próbálnunk meghatározni.

Krisztus életét kellene megkérdeznünk. Kétségtelenül tudjuk, hogy az Ő esete páratlan, hiszen Ő élvezte a teljes boldogító istenlátást, ami már fölvetése előtt megoldaná a problémát. Krisztus imája tehát földi életében egyedüli jellegű volt. De azt is tudjuk, hogy Jézus teljesen ember volt, és az imában mindenek ellenére alá kellett vetnie magát a rendes emberi törvényeknek, hogy imájának módja példánkká és vezérlőnké legyen.

Mit találunk Krisztus életében, ha kivesszük a pusztában töltött negyven napot? Teljesen átadott, mindenestül az emberek rendelkezésére áll, sőt vándoréletében úgy találjuk, hogy szánja a tömeget, ott van köztük, állandóan adja magát. Mégis érezzük, hogy ebben a keretben állandóan jelen van az ima abban a vágyban, hogy minden embert megmentsen. Azt is tudjuk, hogy napjai fárasztóan zsúfoltak voltak, és gyakran még enni sem maradt ideje.

Még mást is találunk az Üdvözítő életében. Megtaláljuk a fájdalmas imát, legfőképpen a Getszemániban. Ha Krisztus élete egy csúcs felé tart, akkor az minden bizonnyal a halál, és pedig a kereszthalál; és ha van életében csúcsa a szeretetnek, az halálküzdelmének ideje. Már pedig jól látjuk, hogy ezekben a percekben az Úr nem élvezett békét és csendet, amit mi szokásosan a mély ima elengedhetetlen feltételének tekintünk. A Getszemániban imá-

ja gyötrelmes belső küzdelemben megy végbe; fáradtan, a rossz és a bűn közepett, amibe a világ elmerül. Nem merjük elemezni, mi töltötte el Krisztus lelkét végső sóhaja idején; de gondolhatunk arra a fönséges imára, ami ebben a pillanatban életének felajánlása volt, mikor mindent odaadott, hogy megmentse az embereket. Nos, ebben az egyedülálló pillanatban Krisztus nem élvezett olyan körülményeket, amelyeket mi a szemlélődésre kedvezőnek ítélünk. Azok a körülmények, amelyek közt ő akkor érintkezett Istennel, más út felé mutatnak.

Már most mit látunk a szegények életében? Milyen nehézségekkel találkozik a munka, a nyomorúság és a fáradtság közepett imádkozni igyekvő lélek? Mindenekelőtt ott a kimerültség. Ha az ember egy munkanap végén imádkozni akar menni, megállapítja, hogy a szelleme üres: „Nem tudok imádkozni. Üres a lelkem.“ Továbbá úgy találja, hogy belemerült a gondokba, a mindennapi szenvedésekbe, a bűnbe. Mindez teljesen elárasztja. Valósággal üldözik a földi dolgok, az anyag. Lehetséges-e ilyen légkörben, hogy kellő állapotban legyünk az imához? Tegyük még hozzá ehhez a fáradtsághoz, a bűnnel való érintkezéshez a képességeknek és a szellemnek azt a fokozódó elanyagiasodását, amit a modern élet hoz magával, azt a kimerítő ritmust, ami lélegzethez sem enged jutni. Íme a szegények élete. És ráadásul ott az idő, amit mások vesznek el, mintegy felfalva bennünket. Van-e mindezenközben még valami útja az imának? Vagy pedig annyi lélek valóban zsákutcába jut? El lehet-e jutni a mély imáig, vagy más szóval: képesek vagyunk-e tökéletes kereszténnyé válni ilyen körülmények között? Merném állítani, hogy eleve, habozás nélkül igennel kell felelnünk. El sem gondolhatjuk, hogy Isten a szegények tömegét, azokat, akik iránt előszeretettel viseltetett, arra ítelné, hogy ne egyesüljenek vele az ima szeretetaktusában, a Vele való találkozás vágyában.

De akkor meg kell tanítani ezeket az embereket, hogy vegyék igénybe a kényszerű és ugyanakkor rendelkezésükre álló utat. Ehelyett nagyon is gyakran bátorságukat veszik, amikor életükben megvalósíthatatlan imaföltételeket írnak elő nekik: azt mondják, hogy az imádság föltétele a csönd, a képzelet és az emlékezet bizonyos előzetes megtisztítása. Ők pedig nem gondolják, hogy ez életük-

ben megtalálható. Igen, meg kell mondani, hogy Isten más utakat is választhat, hogy egy lelket elvezessen az imádságra, nekünk pedig meg kell ismernünk ezeket, hogy együttműködhessünk vele. Nincs szükség arra, hogy kedvünket vevő hasztalan erőlködéssel próbáljunk beiktatni napjainkba alkalmatlan imagyakorlatokat és imaformákat.

Imádkozni szükséges, sőt el kell tudnunk jutni az ima tökéletességére is. Az a lélek, aki ezt eltökélte és bízik Krisztusban, mert tudja, hogy az út végén az Úr áll, képes eljutni a tökéletes imára. De ha ezt egyszer elhatároztuk, akkor tudnunk kell illúziók nélkül belenézni az életünkbe, mert bátorságra van szükségünk. Nem könnyű annyi bátorságot meríteni, hogy elismerjük Isten követelményeit. Mert azok talán nem kisebbek, mint a szemlélődők irányában támasztottak, csak másfélék. Semmi kétség: összezárt lábbal át kell ugraniok a meditáció előkészítő szakaszát, ami teljesíthetetlen feltételeket szab számukra, hogy egyenesen a hit sötét útján tartsanak az Isten munkájával való együttműködés felé. Ez az ima a Szentlélek műve lesz. Ez minden helyzetben lehetséges. Egy haldokló imádkozhat. Egy munkától elállatiasodott ember imádkozhat. A végső ima a hit sötét találkozásában megy végbe. A hit pedig nem más, mint az odatapadás erőfeszítése, túl minden képen, a képzelet minden fogalmán; és errefelé kell tartanunk, egyenesen, Isten segítségével.

Hogyan megyünk errefelé? Hogy elérjünk az éjszakának, a sötétségnek erre a fokára, meg kell dolgozni a lelket. A kolostorban is abban áll Isten munkája a lélek mélyén, hogy kifosztja. Ez úgy történik, hogy egymás után felülemelkedik az imádság egyes formáin. A szegény, a szenvedő, kínlódó ember nem választhatja ezt az utat. Neki nyomban a hitbe kell belevennie magát. Ez kemény, fájdalmas; imája is kemény, fájdalmas, mert fáradtan, szenvedve végzi, és sokszor van sötét. Nem vetheti be az emberi képességeket, amelyek az elmélkedést gyümölcsössé teszik. Csupasz lelkét kell felajánlania a Szentlélek tevékenységének. Ő megmarad a hitben; és ha van türelme kivárni Isten cselekvését, biztos vagyok benne, hogy az elérkezik, mert a mélyben a bátorság érvényesül. Az imához sok bátorságra van szükség, ezt nem lehet eleget ismételni. Fáradtság, szenvedés, a bűnnel való érintkezés, mindaz, amit a szegény életében találunk, arra szolgálhat — ha ő is úgy akar-

ja –, hogy elszakadjon mindentől, hogy elmélyüljön belső kifosztottsága. És amikor erőlködni kell, hogy ebben az állapotban megmaradjon Isten előtt, az így létrejövő kifosztottságot Isten utolsó készülletül használja fel a leírhatatlan egyesülésre.

Ritka még a kolostorban is, hogy Isten titkos munkája ne vegyen igénybe a tisztuláshoz külső eszközöket. Ha próbáljuk megérteni a szentek, mondjuk egy Szent Teréz lelkében végbement munkát, jól látjuk, hogyan használta fel Isten a nővéreit és a kolostori élet egy sor mindennapi eseményét, hogy kifossa önmagából, hogy belső elmélyülésre vezesse. Nincs-e a szegény életében is egy csomó dolog, ami lelkének kifosztására szolgál? Kell tudnunk néha behatolni ezekbe a létfeltételekbe, és elmondani magunknak: amikor az ember így felajánlja magát ennek a keménységnek, ennek a sötétségnek, akkor elébe megy Isten művének. Mert így Ő felhasználhatja ezeket a szegényes eszközöket a belső kifosztásra és arra, hogy a lelket egyesülésre vezesse. Ha a lényegi szegénység, vagyis a belső kifosztottság csakugyan evangéliumi érték, ha kiváló érték, ami előkészít Isten befogadására, – ha mindez igaz, akkor azt kell mondani: a szegény emberek élete nem kedvezőtlen helyzet az Istennel való egyesülésre.

Azonban vannak az élet keménységében, a gondokban és a fáradtságban határok, olyan határok, amelyeket nem lenne szabad áthágni, különben az ember képtelenné válik Istenért élni. Ez igaz, és sok élet drámája ebben a határban rejlik. Bizonyos fajta munkák, a nyomorúság egy bizonyos foka olyannyira embertelen, hogy nem engedi a lelket keresztény módon élni és az imáig eljutni. Ujjunkkal érintjük itt a társadalmi reformok égető szükségét. Ezt a szükségét nem hangoztatják eléggé, és a keresztények többsége nem vett róla megfelelően tudomást. Az emberek mérhetetlen tömege nemcsak hogy nem tud eljutni a tökéletes imára, hanem még csak nem is élhet keresztényként. Maguk a testvériségek sem gyakorolhatnak bizonyos munkákat, mert akkor nem tudnák többé biztosítani a szükséges emberi feltételeket az Istennel való egyesüléshez. De nem kell-e elmenniök az ilyenek közé is, hogy reménység legyenek a kétségbeesők között? Meg kell lennie a lehetőségnek, hogy – megfelelő óvatossági rendszabályokkal – igazán beleilleszkedjünk az ilyen környezetekbe is. Ez a hely-

zet a Concarneau kikötőbeli tengermelléki testvérekkel. Kikötők szerint különböző fajtái vannak a halászatnak; Concarneau-ban igen bajos, mert sem maszek, sem ipari jellegű, és mind a kettő kellemetlenségeiből kijut neki. Ott kell lenniök az emberekkel, hogy tanúságot tegyenek.

Eljutottunk egy második tényezőhöz, ami szükséges a szegények életében, hogy az ima lehetséges maradjon. Beszéltem nektek Krisztus példájáról. Ő időről időre próbál elmenekülni a tömegtől, hogy imádkozzék: Napkelte előtt fölserken, hogy elmenjen a pusztába, és ott egyedül legyen Atyjával. Ez a ritmus – bár nem tudjuk pontosan, milyen ütemezéssel – beleszővi az emberek rendelkezésére állástól zaklatott életébe a visszavonulás időit. Jobban emlékezetünkben kellene tartanunk Isten parancsát, amiről túlságosan megfeledkezünk, ami kötelező ritmust ír elő: a heti pihenő parancsát. Nem kell napi ritmussá válnia. A szegény ember életéből ez nem telik ki. Isten heti ritmusról beszél nekünk. Nem szabad elfelejteni, hogy túl az Egyház intézkedésein a vasárnap megtartására vonatkozólag ott az Isten rendelkezése is, amely a megpihenés heti ritmusára kötelez. Túlságosan elfelejtjük ennek a parancsnak az értelmét, túlságosan is az Egyház előírta misehallgatás kötelezettségén át nézzük, pedig ha egyszerűen elmegyünk a vasárnapi misére, azzal még nem teszünk eleget a parancsnak. Az Úr parancsolata a megpihenés ritmusára, az Istennel való kapcsolat újrafölvételére kötelez. Isten ismeri az embert, és óvatosságra akar inteni önmagunk ellenében, mert az élet magával sodor. Ha Ő nem parancsolta volna meg nekünk a heti pihenést, nem lenne meg életünkben ez a ritmus. Látni kell azt is, milyen dühödten próbál kibújni az ember a pihenés e ritmusa alól. Mikor az egyik tevékenységnek vége, jön helyébe a másik. Még ha a vasárnapot nem is tudjuk pihenőnapunkká tenni, akkor is igaz marad az Úr parancsának értelme: életünkben meg kell találnunk a heti ritmust.

Meg kell értenünk, miért szükséges ez a ritmus. A kemény és zaklatott élet felhasználása az isteni egyesülés eszközéül kockázatokkal jár. A szerzetest kötelező külső csendnek csak akkor van értéke, ha létrehozza, ha kiemeli a belső csendet, ami nem más, mint az elszakadás, a lélek békéje, az isteni cselekvés iránti készség. Ha a munkásélet eszközeivel akarjuk elérni ezt a készséget, akkor ellen-

őrzésre van szükségünk, hogy megtudjuk: nem kerített-e hatalmába az anyagiak hajtóműve. A heti csend ritmusa lehetővé teszi ezt az ellenőrzést és a mindig újra önmagunkra vetett pillantást; mert jó, ha időnként szemügyre vesszük önmagunkat. Továbbá az imádság mellett megengedi, hogy elgondolkozzunk: mit valósítottunk meg hitünk által, és hogyan mélyítsük el ezt. A visszavonulásnak erről az idejéről beszélve néha azt mondják, hogy egy tartályhoz hasonlítható, amit az ember megtölt, és aztán a hét folyamán kiürül. Ez a kép hamis. Mert azt sugallja, hogy a lélek csak a csendnek és a visszavonultságnak ezekben a percekben él igazán, rendes élete pedig süllyedés. Az igazi kép az élő testé, amely a pihenés és az edzés ritmusának van alávetve. Igen jól tudjuk, hogy a mindig pihenő ember elgyöngül; azt is tudjuk, hogy aki kímélet nélkül beleveti magát a sportolásba vagy valami erőteljes gyakorlatba, elhasználódik, ha nem tud beosztani pihenő időszakokat. Ha a gyakorlás és a pihenés összhangja meg van szervezve, az élőlény fejlődik mind a kettőben. Az a lélek tehát, aki átadja magát Isten őt illető akaratának, felajánlkozva munkájában, szegénységében, fáradtságában, életének mások által történő kihasználásában, akkor se féljen, ha imájának napi ritmusa nem marad meg mindig, mert előre tart Isten felé, és ha mindezt ki tudja használni, a Vele egyesült élet nem csökken. Ellenkezőleg: megvan a lehetősége az imádságra való igazi előkészületnek, ha nem is az elmékedésnek.

Vegyük kézbe most az Evangéliumot, és keressük meg benne, mit tanít nekünk Jézus az imádságról. Erről szóló példabeszédeit olvasva valami emelkedett tanítást keresünk — és csalódunk. Hogy lehet az, hogy az Úr nem tanított meg bennünket igazán imádkozni? Úgy találjuk, nem túlságosan felelt meg az apostolok kérésére: „Uram, taníts meg minket imádkozni“, mikor egyszerűen a Miatyánkot tanította meg nekik. Persze hogy a Miatyánk nagyszerű imádság, összefoglalja a lélek minden mozdulatát Isten felé. De mi mást kérünk az Úrtól, nem imamódszert. Ezen a ponton csalódunk, mert semmi sincs. Azaz hogy van valami, de azt nagyon mellékesnek látjuk! Úgy tűnik, igen földies példabeszédekkel találkozunk: egy özvegy, aki zaklatja a bírót, hogy szolgáltasson neki igazságot, mindaddig, míg az torkig lesz vele — „zörgessetek mindaddig, amíg

ajtót nyitnak nektek". De mielőtt megbotránkoznánk, nem kellene-e az Úr szavát teljesen egyszerű lélekkel befogadni?

Az ima egyedüli nehézsége valójában a kitartás hiánya. Alapjában véve nincs más igazi nehézség. Meg kell lenni bennünk a bátorságnak, hogy imába fogjunk, akkor is, ha úgy látszik, hogy semmit sem ad nekünk: hogy találkozunk Istennel, ahhoz elég önmagunk csupasz hitben történő felajánlása. Kifosztottan, bátran bele kell fogni: azt hiszem, ez az útja azoknak, akik nem tudnak másképpen találkozni Istennel. Van egy másik nagy út, amely sok léleknek nyitva áll: lelkek, akiket a gondolkodás, az elmélkedés, bizonyos imaformák vezetnek el a találkozásra: az ő hivatásuk a kolostor útjára szól. Másokat a mindennapi élet megpróbáltatásai, a fáradtság, a szenvedés merít bele a lélek és a szív éjszakájába, tehetetlenségébe. Isten majd felhasználja ezeket a külső tényezőket, hogy e lelkeket Magához vezesse. A lényeges tényező itt az Isten hívása, mert az kemény; nem szabad azt várni az imától, hogy az erő érzését öntse belénk, vagy bármi érezhető. Miről is lehetne szó? Egyedül Istent keressük az imában. Meg kell győznünk magunkat, hogy Istenért, a többiekért és a világ megváltásáért imádkozunk. Az Úr a Getszemániban és a kereszten nem önmagáért imádkozott; nem is talált benne semmi személyes vigaszt.

Mi azt keressük, hogy érezzük az imánkat; így azután hamar elbátortalanodunk, és azt mondjuk, hogy nem tudunk imádkozni. Igen gyakran azok tartanak ki az imában, akik örömet, lelki jóérzést merítenek belőle. Ilyenkor csinálják, mikor pedig ez az érzés megszűnik, abbahagyják. Pedig hát az Úr folyvást mondja: „Zörgetni kell, nem egyszer, nem kétszer, hanem százszor”, – mert Isten talán csak a százegyedikre felel. Az is megeshet, hogy egyesektől egészen halálukig szóló kitartást kíván ebben a fájdalmas hívő várakozásban. A szentek igazi útja ez volt. Miniket az ejt csalódásba, hogy kívülről látjuk őket, és csak látható kiáradásukat vesszük észre. Például könnyen azt képzelnénk, hogy P. de Foucauld állandó társalgásban élt Istennel. Pedig ilyeneket ír: „Bele kell kapaszkodnom a hitbe, hogy megmaradjak az imában, és még azt se tudom, szeret-e az Isten, mert sohasem mondja.” Itt befejezem, mert azt hiszem, ez maga a lényeg.

Mi hiszünk az Evangélium egyszerűségének, és legelőször Krisztust kell megkérdeznünk ezekről a dolgokról. Tegyük meg azt, amit Ő mond nekünk. Ha nem csinálnánk mást, csak azt, hogy egy óra alatt tizenkétszer újra kezdünk egy öt perces imádságot, akkor pontosan azt csinálnánk, amit Jézus vár tőlünk. Ki kell tartani: ez azt jelenti, hogy ha nincs is semmi új, ha úgy tűnik is, hogy semmire se jó az egész, akkor is folytatnotok kell. Ki akadályoz meg titeket – ha úgy gondoljátok, hogy képtelenek vagytok imádkozni –, ki akadályoz meg benne, hogy térdre vessétek magatokat egy templomban, és felajánljátok magatokat Krisztusnak, úgy, amilyenek vagytok, tehetetlenségetek és bűneitek őszinteségével? Emlékezzetek a farizeusra és a vámosra; emlékezzetek, milyen mérhetetlenül jobban szerette Krisztus a vámost ott a templom mélyén. Ha ilyen egyenesen, ilyen kitartóan megyünk Isten felé – a kitartás a bátorság jele –, akkor Isten elének fog jönni. Nem szabad azt mondani az imáról, hogy különleges feltételek kelljenek hozzá, amelyek nálunk nincsenek meg, vagy pedig: túlságosan kemény dolog ahhoz, hogy átadjuk magunkat neki. A kistestvérek és kisművelek sajátos hivatása éppen az, hogy higgyenek és felajánlják magukat Istennek, hogy amennyire képesek, tökéletességre vigyék a szegények imájának ezt az útját. Nem vágnak többre, mint a szegények; ugyanolyanok a feltételeik az imához, semmi több. Meg kell győzniök magukat, hogy ez elég nekik. Sajátos hivatásuk, hogy hordozzák azok terhét, akik gyöngék, akik már nem bírják, akik belefáradtak, és mindezt felajánlják Istennek. Ezt az imádságot magunkévá tehetjük; elmondhatjuk, hogy azokat képviseljük, akik ilyen helyzetben vannak, akik megállnak útközben, mert nincs bennük kitartás, vagy nem tudják, hogy Isten vár rájuk ezen az ösvényen.

Különben Isten a tapasztalatban, úgy látszik, megerősíti ezt a látásmódot. Azt hiszem, állíthatjuk, hogy a testvérek nemcsak hogy eljuthatnak ezen az úton az imádsághoz, hanem talán gyorsabban is jutnak el. Éspedig a következő okból: azt hiszem, a dolgok logikája arra kötelezi őket, hogy azonnal a hit megtisztulásának szakaszába lépjenek, különben egyáltalán nem bírják. Vagy az egyik történik, vagy a másik.

Úgy tűnik nekem, ilyen kegyelmeket érdemelt ki nekünk P. de Foucauld hűsége az imádságban. Semmi kétség, nem látta előre mindazt a helyzetet, amiben testvérei később élni fognak. De abban az egyben bizonyos vagyok, hogy hűséges volt az imához, mégpedig nem éppen könnyű körülmények között. Igaz, a pusztában volt; messziről a pusztát igen szép, de látni kell közlőről, élni kell hónapszámra benne. Kérdezzük csak meg az igazi szaharai lakókat, a teveháton járó katonatiszteket, akkor megtudjuk, hogy a pusztát nagyon is nem kényelmes. Amikor hosszú utakat tesz meg benne az ember, mint Atyánkkal igen gyakran történt, más nem is sejtheti, milyen fáradtan érkezik meg. Azt sem szabad hinni, hogy a magány, az elszigeteltség olyan foka, mint P. de Foucauld élte, emberi és fölemelő. Rendes körülmények között az ilyen magány erkölcsi depressziókat termel, és gyakran szül nyomott kedélyállapotot. Jól tudják ezt olyanok, akik a pusztában éltek, például a szaharaiak, akik hónapszám megtapasztalták a futóhomok magányát. Amikor ők, a tapasztaltak beszélnek nekem P. de Foucauld-ról, azt csodálják: „Hogyan élhetett ilyen egyedül a pusztában, erkölcsi elernyedés nélkül, megőrizve lelkének mélységes békéjét?” Ez Istennel folytatott életének nagy csodája. Keményebb és nehezebb föltételek között, mint a klauzúrás szerzetesek, vagy akár a világban élő munkások.

Az élet e folytonos követelésével szemközt – megannyi felszólítás, hogy rázza le az elbátortalanodást, gyűrje le a fáradtságot –, mindezek közepette kovácsolódott ki türelmesen imádsága. Hagyaték ez a mi számunkra. Gyakran beszél nekünk a bátorságról. Nem fogunk találni semmiféle receptet a keresztény életben, ami lehetővé tenné, hogy megtakarítsuk magunknak a bátorságot, sőt néha a hősi bátorságot.

Az ima súlyos feladat; el kell határoznunk, hogy a végére járunk, hogy mindvégig kitarunk benne: ha nincs bátorságunk, semmi értelme. De ne mondjuk, hogy életünkben nincsenek meg az imához szükséges föltételek.

Julius Döpfner bíboros

A SZEGÉNY SZOLGA Papi szegénység ma

Ebben a zsinat utáni első körlevelemben sok mindentől lehetne szó. Hosszas megfontolás után egy olyan gondolatot vennék elő, amely a zsinaton több ízben előkerült anélkül, hogy részletesen megtárgyaltuk volna: a szegények egyháza. Figyelemre méltó, hogyan merült ez föl mindig újból kiegészítő szempontként ahhoz az erősen hangsúlyozott feladathoz, amely az Egyházra és a keresztyén emberre a világban vár. Valóban: az Egyháznak a világ iránti, igazán szükséges nyitottsága és a világhoz való küldetése világiassággá válik, ha nem valósul meg a szegények egyházának központi bibliai eszméje. Ezért az Önök-höz intézett szavaimnak ezt az első tekintetre meglepő, de reményem szerint jó bibliai címet adnám: „A szegény szolga.”

1. A Szentírás tanítása

A papi szegénység egész kérdéskörének nehézsége a konkrét alkalmazásban rejlik. Mindenekelőtt a Szentírásból kell tudomásul vennünk egyetmást.

Isten megalázott Szolgája

Kezdjük Krisztussal! Nem arról van itt szó, hogy átfogó képet rajzoljunk a szegény Úrról. Csak néhány utalás mutasson rá, hogy valami igen lényegesről van szó. Már a legfontosabb ószövetségi képek erre utalnak: Jahve Szolgája az ún. Második Izaiás szerint, aki a szegénység vonásait viseli (pl. az Isten Szolgájáról szóló 4. ének: Iz 52,13-53,12); a 21. zsoltár szenvedő Messiása, aki jóllakatja a „szegényeket” (Zsolt 21,24); a szelíd Messiás-Király Zakariás prófétánál (Zak 9,9). Krisztus képe, amint az evangéliumok megrajzolják, a magától értetődő szegénység képe a születéstől a halálig. Hosszú rejtett élete a népből való egyszerű munkáscsaládban folyik le. Nyilvános működése ugyanebben a keretben marad. Elmondhatja magáról: „A rókáknak van vackuk, az ég madarainak fészük, de az Em-

berfiának nincs hová fejét lehajtania“ (Lk 9,58). Amellett Krisztus nem társadalmi reformer. Barátai között gazdagok is vannak, vendég lakomáikon, és olyan nagyon különbözik az aszketikus Keresztelő Jánostól, hogy azt mondják róla: „falánk, iszákos ember“ (Lk 7,34).

Az evangélium tudósításait Pál értelmezi számunkra. Jézus Krisztus szeretetéről a 2. korintusi levélben ezt az értékes kijelentést teszi: „Noha gazdag volt, értetek szegénnyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjatok“ (2Kor 8,9). A filippi levél ismert őskeresztény himnusza Krisztus szegénységét a „kenózis“ átfogó elvébe állítja bele: „Szolgai alakot öltött, kiüresítette magát, és hasonló lett az emberekhez. Külsőjét tekintve olyan lett, mint egy ember. Megalázta magát és engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig“ (Fil 2,7-8).

Mindez annyira ismert előttünk, hogy nagyon könnyen nem vesszük figyelembe. A jelen óra azt kívánja tőlünk, hogy szembenézzünk ezzel a Krisztus-képpel.

A szegények – az ő népe

Krisztus hívőközösségét csak a szegénység sokrétű szemügyre vételével lehet megérteni. Már az Ószövetségben egy valósággal drámai fejlődés tanúi leszünk. Attól a látástól, amely a gazdagságot jutalomnak, a szegénységet büntetésnek tartja, eljutunk – mindenekelőtt a száműzetés utáni könyvekben – a szegénység vallásos fogalmához. A szegények különösképpen Isten népe lesznek. Figyeljünk egyszer zsoltározásunk közben arra, milyen gyakran jelennek meg ezekben az énekekben a szegények úgy, mint Isten különös kedveltjei.

Az Ószövetségnek ehhez a szegénységfogalmához kapcsolódik Krisztus, de ő mindent új fokra emel föl: a vagyonhoz és a szegénységhez való viszonyt, a szegénység jelentőségét az üdvösségben. Az eljövendő Országról, Isten királyságáról szóló üzenete az átalakító szabály, középontja a szegénységről szóló minden kijelentésnek, ami az evangéliumokban található. Minden fajta szükségét szenvedőhöz való viszonyunkat az Atya irgalmasságának nagy nyilvánkoztatása határozza meg, ami Krisztusban megy végbe: „Legyetek irgalmasok, mint mennyei Atyátok irgalmas“ (Lk 6,36). A szegényekben áll előttünk Krisztus „ta-

peinoszisz"-a. Így szemlélhetjük, Máté ismert helye alapján (25,40: „Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek”), a szegényeket „mint az ő saját jelenlétét közöttünk”. „A szegények különleges feladata, hogy elevenen őrizték meg az Egyházban Jézus arcát, hiszen ő megtestesülésében, nyilvános életében, szenvedésében teljesen magáévá tette a szegénységet, a szenvedést és a sikertelenséget” (A. Gelin: Die Armen – Sein Volk. Grünewald, Mainz 1957, 116-17).

Így válik érthetővé az is, hogy a „szegények” különösképpen hivatottak Isten Országába. Eszünkbe jutnak itt a jól ismert boldogságok a hegyi beszédből ill. a mezőn tartott beszédből, a Lukácsnál található szókimondó, kemény kijelentések (Lk 6,20-25: „Boldogok vagytok, ti szegények... jaj nektek, gazdagok”) és Máté fogalmazása, amely bensőséges szellemi megvilágításba állítja az egészet (Mt 5,1-6: „Boldogok a lelki szegények...”). Ki ne állt volna közülünk már nem egyszer tehetetlenül, megdöbbenve, zavartan ezek előtt a mondatok előtt! Nekem legalábbis be kell ezt ismernem magamról. Anélkül, hogy itt belemenénk a szentírásmagyarázat részleteibe, elmondhatjuk: Aki az – akár ráért, akár önként vállalt – szegénységet legmélyéig megéli, az különösen nyitott Isten uralma iránt, s egész reménységét az Úrba veti. Az ezt kiegészítő ellenkező kijelentést megtaláljuk a gazdagság veszélyeitől való gyakori óvásban: „Milyen nehéz bejutni a gazdagnak az Isten országába! Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni az Isten országába” (Lk 18,24-25). Az Egyháznak mindig újból vissza kell gondolnia arra, hogy eredetének egyik sejtje a szegényekben rejlik. Meg kell maradnia a szegények Egyházának.

Szegénységben való küldetés

Nem csoda, ha azok, akiket az Úr különös követésére hív és szolgálatába vesz, különös felszólítást kapnak a szegénységre is. Ehhez a ponthoz is csak néhány utalás!

A szinoptikusok minden meghívás-elbeszélésében (Mt 4,18-22; Mk 1,16-20; Lk 5,1-11) állandóan ismétlődő fordulat: „Elhagyták mindenüket” (Lk 5,11). Jézus szoros követése a vándorutak szegénységben való menetelést jelenti (vö. Lk 9,57). Ide tartozik a gazdag ifjúról szóló evangéliumi

szakasz is (Mt 19,16-30; Mk 10,17-31; Lk 18,18-30), amelyből sohasem meríthetünk elegendő üdvös ijedelmet, hiszen a „legderekabbakat“, a „legigazabbakat“ is szívük közepén találja.

Nem csodálkozunk, ha a tanítványok első kiküldése a szigorú szegénység jegyében áll: „Semmit se vigyetek az útra, se botot, se tarisznyát, se kenyeret, se pénzt, se egy váltás ruhát“ (Lk 9,3; vö. a párh. helyeket: Lk 10,4; Mt 9–10; Mk 6,8-9). Ezek a próbaképpen adott kiküldetések minden időben az Egyház mintái maradnak, hogyan járják hivatalviselői lelkipásztori útjaikat. Hagyjuk visszhangozni magunkban az Úr kérdését is Lukács csodálatos 22. fejezetéből: „Amikor elküldtelek benneteket erszény, tarisznya és saru nélkül, szenvedtetek-e hiányt valamiben?“ (Lk 22,35)

De éppen ezen a helyen válik világossá, hogy végső soron nemcsak Krisztus e szavainak betű szerinti követéséről van szó: „Most azonban“ – áll ott a jövőre nézve – „akinek van erszénye, vegye elő, ugyanúgy a tarisznyáját is“ (Lk 22,36). „A Jézus példája iránti hűségnek teremtő jellegűnek kell lennie: valahányszor új civilizációkkal találkozunk, a szegénységnek is új módjait kell kitalálnunk. Krisztus követésének nem szabad csak a betűhöz hűnek maradnia; legyen alkotó újjáteremtés“ (Gelin 121).

Látjuk ezt már Pálnál is. Nyilvánvalóan nagyobb pénzüsszegek álltak rendelkezésére. Már nála volt bizonyos missziós háztartási rend (vö. 2Kor 11,8-9). Gyűjtéseket szervezett, és meg tudta fizetni római lakásának bérét (Csel 28,30). Erszényében tehát pénzt hord; az ő esetében a szegénység más formái jutnak kifejezésre: kemény munka, betegség, kudarcok és üldöztetés, fáradhatatlan vándorútjainak lázas tempója. De mindig áll órá is: „mint szűkölködők, mégis sokakat gazdagítók, mint akiknek semmijük sincs, mégis mindenük megvan“ (2Kor 6,10). Jelszava Krisztus szellemében folyvást ugyanaz: „Megtanultam, hogy megelégedjem azzal, amim van. Tudok nélkülözni, de tudok bőségben is élni“ (Fil 4,11-12).

Mindez megrajzolja nekünk papoknak a „szegény szolga“ képét a szegények egyházában: ment minden kapzsiságtól és önkereséstől, mindenkor kész a lemondásra, amit az Úr tőlünk kíván, mindig rendelkezésre áll hívásának, utasember, akinek nincs maradandó lakása. És hol

marad a barátról szóló szó, amit valamikor szentelésünk-
kor hallottunk (vö. Jn 15,14-15)? – Minél inkább szegény,
haszontalan szolgálk vagyunk, annál nagyobb lesz a gaz-
dagságunk, s annál bensőségebb barátságával ajándé-
koz meg az Úr.

II. Megvalósítás a papi életben

Lássuk már most a konkrét megvalósítást. Még egyszer
nyomatékosan meg kell mondanunk: magunkévá kell ten-
nünk a Szentírás kijelentéseit. Tanulmányoznunk kell, át
kell elmélnedünk őket. Semmit sem szabad belőlük elven-
ni, vagy élüket venni. Viszont épp oly kevésbé helyénvaló
a vagyonnal szemben ellenséges ideológiai fanatizmus. Az
egyház történelem nagy szegénységmozgalmai sok tanul-
ságot nyújtanak itt. Mindig az Írás szavából indulnak ki, s
azután józan alkalmazását keresik az Egyház mindenkori
órájában. A „szegények egyházához“ való visszatérés min-
den alkalommal két fokozatban történik: például Ferencről
Bonaventuráig, Ignácnál a kezdet misztikus koldusától a
rendalkotmány fontolgató mesteréig, a pusztában élő Char-
les de Foucauld-tól a tőle származó, szelleméből élő termé-
keny, de már alkalmazkodó mozgalomig. Tekintetbe kell
vennünk, hogy a magas ipari fejlettség és gazdasági be-
biztosítottág korában a szegénység más formája szük-
séges, mint a Biblia kezdetleges földművelő környezeté-
ben; más a magasfokú jóléttel rendelkező országban, ahol
a társadalmi osztályok szintje egyre inkább közelít egymás-
hoz, és megint más a társadalmi ellentétek közt élő, gaz-
daságilag a normális fejlettség alatt maradó országban.

És te mit csinálsz, püspök testvér?

Talán, miközben ezeket Önökkel együtt fontolgatom,
sokukban ott mozgolódik a kérdés: „Nem a püspököknek
kellene-e kezdeni? Nem kellene-e már végre megszüntetni
az Egyházban egy csomó címet, amelyek olyan evangé-
liumiatlanoknak tűnnek, olyan kevésbé felelnek meg Jézus
Krisztus szellemének (vö. Mt 23,8-12)? Nem lenne-e ideje
felhagyni a ruházat bizonyos pompájával és egyes cere-
móniákkal?“ Teljesen jogosult kérdések. Nekünk püspö-
köknek is lelkiismeretvizsgálatot kell tartanunk: mit aka-

runk tenni saját életünkben és egyházmegyénkben, hogy eleget tegyünk a Zsinat felszólításának a szegény egyházra, a szegények egyházára vonatkozólag. De itt se hármarkodjunk el semmit, ne vigyük éles törésre a dolgot. Egyenként és közös megfontolással próbálunk majd olyan megoldásokat keresni, amelyek összhangba hozzák a püspöki hivatalnak a mai társadalomban szükséges megjelenését, sokféle feladatát és kötelességét az evangélium szerinti élet egyszerűségével és a testvériesség szellemével. Bízhatok benne, hogy mi sem térünk ki e kérdések elől. Ez a levél nem egyoldalú felsőbb intellektus és okítás akar lenni, hanem közös testvéri párbeszéd, amely valamennyiünket ugyanúgy érint és sürget.

Hogyan lehetünk szegények?

Mit tehetünk mi papok, hogy az Egyház az Úr példája nyomán szegény és alázatos egyház legyen, a szegények egyháza? Magunknak is szegénnyé kell lennünk, úgy, ahogyan számukra lehetséges és ahogyan a ránk bízott feladat megkívánja. Csak a megtapasztalt szegénységből kiindulva tehetünk hiteles tanúságot a kegyelem és a természetfölötti élet gazdagságáról, és adhatjuk ezt tovább a lelki szegényeknek. A lelkipásztorkodás története ezerszer megmutatta, milyen vonzóerőt gyakorol az emberekre a szegény, szerény, önzetlenül szolgáló pap, mennyire bíznak benne, mennyire elfogadják segítségét. A mai jóléti társadalomra még jobban áll ez, mint korábbi időkre, mert benne sokkal jobban kidomborodik az ilyen szegénység önkéntes volta.

Aligha lesz köztünk olyan, aki ezeket a gondolatokat tagadná, és – míg általánosságban maradunk – belsőleg is el ne fogadná. De nem hozza-e egyszerűen papi szolgálatunk magával, hogy sok mindenre van szükségünk? mindenfajta lelkipásztori segédeszközre, könyvektől és folyóiratoktól kezdve műszaki berendezésekre? És nincs-e személy szerint is többre szükségünk, mint azelőtt a papnak: otthonunk berendezésében, a kapcsolódás lehetőségeiben, egészségünk fenntartásában, szabadságidőben? Létezik-e itt még egyáltalán szegény pap, akiről igazán elmondható, hogy szegény, s ezért szegénysége tanúságtevő erejű, sugárzó? Olyan országokban, mint Francia-

ország, Dél-Itália, vagy a missziós területeken talán más-
képp van. Nem csoda, hogy éppen ezekről a vidékekről
származik a szegények egyházáról szóló irodalom leg-
nagyobb része. De nálunk, a jelenlegi körülmények között,
aligha lehet szó arról, hogy a lelkipásztorkodó papok sze-
gények lennének (sőt talán még a szerzetespapok sem).
Ezért messzemenőleg hiányzik köztünk Krisztus szegény-
ségének, a szegény egyháznak a képviselője, – tulajdon-
képpen nem bűnös módon, hanem inkább társadalmi okok-
ból, amelyektől senki sem függetlenítheti magát egykőny-
nyen, meg azért, mert papi feladataink sokoldalúbbak. Na-
gyon komoly veszély fenyegeti itt papi életstílusunkat: gyö-
keret verhetünk a földön, elnyárspolgáriásodhatunk; tisz-
tes, sőt kényelmes és elpuhult egyházi funkcionáriusokká
válhatunk, akik aztán persze, ha rájuk szakadnak a papi
élet és a lelkipásztorkodás kemény tapasztalatai, nem tud-
nak megbirkózni velük. Nem szabad lebecsülnünk a birtok
és a birtokvágy vonzóerejét. Mögötte pedig ott leselkedik
a hitetlenség veszélye, amennyiben az ember a vagyonnal
igyekszik bebiztosítani magát, ahelyett, hogy hittel és re-
ménnel odaadná magát Istennek és az ő Országának.
Ezért a Szentírást szem előtt tartva mindig újból komolyan
fölül kell vizsgálnunk életünk szükségleteit – amelyek sok-
szor csak vélt szükségletek – és stílusát.

A pásztori szolgálat szegénysége

Így parancsoló szükségszerűségként adódik: egy rész-
egyház papjai között, nevezetesen a mi németországi egy-
házunkban nem eshet egyszerűen ki a keresztény életnek
egy olyan alapvető mozzanata, mint amilyen a szegény
Krisztus követése. Nemcsak hogy meg kell lennie, hanem
láthatóvá is kell válnia, és pedig nem ritkaságként, hanem
megszokott és magától értetődő dolog gyanánt. Ezért még
egyszer fölvetem a kérdést: Hogyan tudjuk mi papok vilá-
gossá tenni a tőlünk különösen is megkövetelt részvételt
Krisztus szegénységében? Azt hiszem, a felelet csak így
hangozhatik: az Úr és testvéreink osztatlan szolgálatával.
Minél tökéletesebben pásztori feladatunk teljesítésének
élünk, minél feltétlenebbül kiszolgáltatójuk magunkat Isten
rendelkezésének, minél nyitottabbak vagyunk a lelkek
Pásztorának és Püspökének hívása iránt (vö. 1Pét 2,25),
annál szükségszerűbben fog kialakulni (anékül, hogy egye-

nes szándékunkban állna) a szegénységnek egy fajtája, amit a pásztori szolgálat szegénységének lehetne nevezni. Ez a szegénység éppen azért hat rokonszenvesen és vonzóan, mert egészen magától adódik, nagyon természetes, feltűnés nélküli. Sokféle alakban érvényesül majd: az ilyen pap magától értetődően osztja meg másokkal (nem utolsó sorban paptestvéreivel), ami az övé, adott esetben talán a közös birtoklás valami formáját is vállalja közös élet keretében; a szegények és szükségét szenvedők irányában nagylelkű, vendégszerető, személyére nézve igénytelen, ami megmutatkozik lakásának berendezésében és étkezésében. A „Jó Pásztor“ tanítványa és követe szegény, anélkül, hogy tudná, mert figyelme az ajándékozásra irányul. Majd ez, majd amaz válik nélkülözhetővé számára, anélkül, hogy megérezné, mert az, hogy valamije nincs, az ön magát adó szeretet következménye. Egyszerűen nincs ideje kincsgyűjtésre, nincs igénye kifinomult kényelemre; végső soron semmi más érdeklődés nem bilincseli le, csak az, hogy az embereknek szolgáljon Krisztusban. Talán ez a mi korunk keresztény szegénysége, józan, minden szónonkias jelleg nélküli szegénység, megfelel nemzedékünk tárgyias gondolkodásának.

De hogy ez a magától értetődő szolgáló szegénység átélte magatartássá váljék bennünk, természetesen szükség van arra, hogy szilárd, tudatos megfontolással körmösen nyúljunk a dologhoz. A környezethez alkalmazkodó életben – ezt az alkalmazkodást nem mellőzheti, és rendes körülmények között ne is mellőzze – mindenkinek lelki ismerete szerint kifejezésre kell juttatnia a szegénység jeleit. Ki kell vetköznie vagyonából, amelynek az evangélium szerint csupán sáfára. Különben sohasem lesz valóságos az az életstílus, amit 1Kor 7,30-31 ír körül: hogy úgy vásároljunk, mintha nem tartanánk meg, és úgy éljünk a világgal, mintha nem élnénk.

Külön hangsúlyozni kell, hogy a szegények barátai vagyunk. Aki ma azt mondja, hogy az ő plébániáján ill. környezetében nincsenek szegények, az nem vesz tudomást nem egy rejtett anyagi szegénységről, de főleg zárva marad a szeme az előtt a sokféle segítségre szorulás, magány, vigasztalás előtt, ami éppen a mi jóléti társadalmunkban nem ritka, csakhogy a legtöbben nem látják meg. Mi papok is abban a veszedelemben forgunk, hogy túlságosan

megbízunk a jól funkcionáló jóléti rendben. Ha aztán még hozzá kitágítjuk tekintetünket, és látjuk, hogyan élnek paptestvéreink a missziókban és a szegény országokban, rágondolunk a világ annyi éhezőjére – az emberiség kétharmada ide tartozik –, akkor egyszeriben kritikusabbak leszünk olyan szükségletek iránt, amelyekről azt hittük, nem tudunk lemondani róluk; akkor találékonyabban fölfedezzük a szegénység korszerű formáit.

Minden bizonnyal nem akarunk belevágni a szegénység meggondolatlan hősi tetteibe, amelyekben aztán nem tudunk kitaranni. Itt sem szabad lépcsőfokokat átugorni lelki életünkben és annak érésében. De ne legyünk túl „okosak”, túl bátortalanok sem, különben sohasem jutunk el az Úr megkívánta szegénységig. Imádkozzunk is azért (nekem mint az egyházmegye püspökének sürgető szándékom ez), hogy akadjanak köztünk paptestvérek, akik – fanatizmus és fennhéjzás nélkül – a teljesebb szegénység karizmáját élik, akár közösségben, akár egyedül. Szükségünk van magával ragadó példájukra és helyettesítő képviselőikre, amikor mi kudarcot vallunk. Bensőségesen kérem és intem a szegények egyháza nevében is egyházmegyénk szerzeteseit, lássák szegénységi fogadalmuk jelentékét az egész egyház számára; legyenek példaképeink a szegénység olyan formáival, amelyek a mai keresztényre, a mai emberre hitelesen és ösztönzően hatnak.

Végül hadd térek vissza még egyszer a kezdethez. Ott megneveztem a papi hivatás ma ránk váró néhány feladatát és problémáját. Nem látunk-e helyesen hozzájuk, nem birkóztunk-e meg igazából már féligmeddig velük, ha igyekszünk valóban az Úr „szegény szolgálói” lenni? A hitbeli nehézségek minden viharos hullámverése szilárd horgonyra bukkan a hívő szívben, ha mint „az Úr szegényei” realizáljuk a kereszt botrányát. Az engedelmisség könnyűvé válik, a nagyobb szabadság nem jár veszedelemmel, ha természetes számunkra az a rendelkezésre állás, amit az imént szegénységünk ismertetőjelének láttunk, és ha éhes szívünkben nem talál helyet az a lankadság, amely a krisztusi szabadságot az önkény ürügyévé teszi. A papi nőtlenség pedig sehol sem virul olyan szépen, mint a szegény szolga vidám otthontalanságában (a szó bibliai értelmében érte, nem az elfásult agglegény lomposságára). És ha mint lelki szegények tudatában vagyunk az eredeti bűn-

ből fakadó sokféle fenyegetettségünknek, aligha lesz lehetséges az a bűnös könnyelműség, amivel egyes papok az emberies és természetes viselkedésért való naív rajongásukban éppen ezen a ponton nem ritkán veszélyeztetik hűségüket.

Kedves Testvéreim!

Minthogy ez a testvéri szó a húsvéti időben íródott, hadd foglalom össze a mondottakat ebben a kívánságban és imában: Legyen osztályrészük Krisztus szegényeinek mélységes lelki és egyben emberi öröme, Önöknek és Önök által sokaknak püspökségünk területén.

Mély hálával Krisztus Egyházának gondjaiban való minden részvételükért üdvözli Önöket érsekük.

A RÉSZVÉT FORRÁSVIDÉKÉN

Amióta néhány éve szellemileg súlyosan károsult, szenvedő férfiakkal és nőekkel élek együtt, kezdek tudatára ébredni korlátaimnak. A férfiak és nők, akikkel együtt vagyok, elnyomásban, megvetésben, elutasításban részesültek szellemi fogyatékoságuk miatt, amely néha elég nagy. Sokan több-kevesebb ideig elmeklinikán is tartózkodtak. Amikor megérkeztek a Bárkába*, önmagukról alkotott képük negatív, összetört volt. Ennek a hasadt képnek a következményei különfélék: düh, depresszió, az élet visszautasítása, bizarr magatartások, önromboló megnyilvánulások stb. Mérheterlen szükségük van megértésre és barátságra, hogy újból fölébredjen bátorságuk, az élet iránti szeretetük, önmagukba vetett bizalmuk. Keresik a kapcsolatot, de ugyanakkor félnek is tőle. Azt mondják magukban: „Lehetetlen, hogy valaki énrántam érdeklődjék. Én csak arra való vagyok, hogy visszautasítsanak!” – vagy: „Túl sokat szenvedtem már azért, mert elhagytak; nem merek már kockáztatni újabb kapcsolatot; kellő távolságban tartom magamtól az embereket.” „Álom ez, képzelődés...” Arról van tehát szó, hogy magunkhoz kell őket szelldíteni.

A megsebzett személyhez nagyon szelíden kell közeledni, tiszteletben tartva az idő és a távolság tényezőit. Lassacskán kezdenek létrejönni a kötelékek. De senki sem bízhat a másokban, amíg meg nem tapasztalta: „Igazán szeret? igazán érdeklődik irántam? lehetséges, hogy engem szeressen valaki? Nem vagyok-e túl ocsmány? Nem fog-e 'ejteni', mint a többi, ha meglátja, ki vagyok?”

Ezeknek az embereknek megértésre, barátságra való igénye, félelmei és próbára tevő igyekezete láttán kezdtem felfogni, micsoda aránytalanság tátong az ő jelenlétet, tá-

* A szerző 1964-ben Trosly-Breuil-ben (Oise, Franciaország) megalapította az Arche (Bárka) nevű közösséget, ahová szellemileg károsult egyéneket fogadnak be. Ma 55 ilyen közösség van szerte a világon. Társalapítója a „Foi et Lumière” (Hit és világosság) nevű mozgalomnak is, amely a fogyatékosokat rokonaik és barátaik körében gondoztatja.

mogatást szomjázó vagyuk és az én feleletre való kép-
telenségem között. Kézzelfoghatóvá váltak saját korlátaim,
félelmeim.

A barátság igényes, főleg egy mélyen megsebzett sze-
mélyel, akit elhagytak. Néha én magam is túl fáradt, csa-
lódott, csüggedt, sebzett vagyok ahhoz, hogy meghalljam
a hívását, vagy felelni akarjak rá. Túlságosan foglalkoztat
egy eljövendő vagy éppen megtörtént esemény. Bezárko-
zom saját eszméimbe, bármilyen jók és szentek legyenek
is. Elfoglálnak saját problémáim, vágyaim, önmagam bi-
zonyos fokú kielégítése. Azt keresem, hogy kényelmesen,
kellemesen éljek, hogy jól érezzem magam. Akkor nem
hallom meg a hívást, vagy ha hallom, nincs erőm, sem ked-
vem felelni rá. Folytatom a magam útját, egyedül.

Hogy éljem a barátságot, hogy befogadás, meghallga-
tás, megértés legyenek, ki kell üresednem önmagamból.

A gyöngé, sebzett személy a szeretet követelményei
elé állít bennünket. Vele nem lehet csalni vagy játszani.
Nem lehet megmaradni a „jó szó“ színvonalán. Gyötrelme
arra indítja, hogy hiteles megnyilvánulást követeljen tő-
lünk. Ha nem felelünk meg várakozásának, az újból csak
annak megerősítése lesz, hogy semmit sem ér, hogy léte-
zése bűnös, hogy a világ pokol, a társadalom képmutató,
hogy nincs szeretet, nincs egy szikra remény. S csak még
mélyebben bezárkózik gyötrelmébe, dühébe, kétségbeesé-
sébe.

Szeretni?

Szeretni: elcsépelet szó.

Szeretni annyit jelent, mint igazán érdeklődni valaki
íránt, figyelemmel fordulni feléje;

tisztelni úgy, amilyen, sebeivel, sötétségével és sze-
génységével, de képességeivel, talán rejtett adományaival
is;

hinni benne, abban, hogy képes növekedni; akarni,
hogy előre haladjon;

bolondul remélni benne: „Te nem vagy elveszett em-
ber; tudsz növekedni, szép dolgokat csinálni; én bízom
benned“;

örülni jelenlétének és szíve szépségének, akkor is, ha
kifelé még nem látszik;

elfogadni, hogy mély és tartós kapcsolatot kössünk vele, gyöngeségei és sebezhetősége, a lázadás vagy a depresszió lehetősége ellenére.

Igen gyakran csak akkor érdeklődöm valaki iránt, ha érzem, hogy tudok valami jót tenni vele, és így meglesz az érzésem, hogy jóra való ember vagyok. Rajta keresztül önmagamat szeretem. Saját magam képét keresem. De ha az illető kezd zavarni, kérdőjeleket vet föl bennem, akkor korlátokat állítok, hogy védjem magam. Könnyű valakit szeretni, amikor ez kielégít, vagy azt az érzést nyújtja, hogy hasznos vagyok, sikerem van.

Szeretni egészen mást jelent. Eléggé kivetközni magamból ahhoz, hogy szívem a másik szívének ritmusára tudjon dobogni, hogy az ő szenvedése az enyém legyen. Részvétellel lenni.

Legbensejéig megindulva

Az Evangélium elmondja nekünk, hogy Jézus részvétet érez a naimi özvegy iránt, aki eltemette egyetlen fiát. Részvétet érzett a leprások iránt, akik betegségük miatt ki voltak rekesztve a zsidó társadalomból. Részvét fogta el a tömeg előtt, amely olyan volt, mint az eltévedt, pásztor nélküli nyáj, a sötétben élő vak ember láttán. Az irgalmas szamaritánus részvétre indult a Jeruzsálem és Jerikó közt leütött ember iránt. Az apa részvétellel fordult fia felé, amikor látta, hogy piszkosan, lesóványodva, szenvedve tér haza.

Először olyasvalaki iránt érzünk részvétet, aki egy holtat sirat, akit gyötör egy szeretett lény elvesztése. Részvétet érzünk az elhagyott, a társadalomból kizárt, elutasított, megvetett iránt; olyan ember iránt, akin egy betegség súlyos következményeket hagyott; kifogyott erejéből, szenved, haszontalannak tartja magát, teher mások számára. Részvétet érzünk mindazok iránt, akiket eltipornak, elnyomnak, bántalmaznak, akik bármilyen okból összetörtnek érzik magukat.

De a részvét nem múló meghatódás, sem a gyöngédség holnaptalan gesztusa. Részvétellel lenni annyit jelent, hogy nyitott, megértő, csupa jószág szívvvel fordulunk a sajnárgatottak felé, segítséget, vigaszt akarunk vinni nekik.

Görögben a „részvét“ szó jelentése: „belső részeiig megmozdult, megindult“. A részvétben van egy fizikai elem:

együtt szenvedek a másikkal, azonosulok vele. Nemcsak tenni akarok valamit érte, hanem vele együtt szenvedem az ő szenvedését, bár közben megőrzök egy bizonyos távolságot, hogy ha lehet, segítségére tudjak lenni. A részvét nemcsak egyszerűen érzelmi magatartás, hanem támogatás, támasz is.

Olyan otthonban élek, ahol tíz szellemileg nagymértékben károsult személy van. Önállóságuk csekély; egyikük sem beszél; csak négyen járnak; megértő képességük igen korlátolt. Néha látogatók jönnek az otthonba. Általában kicsit zavarban vannak, nem tudják, hogyan érintkezzenek ilyen súlyos állapotban levő személyekkel. Áradozva átölelik őket. Nem hiszem, hogy ez túlságosan jó lenne azoknak, akik a szeretet ilyen jeleiben részesülnek. Egy nagyon szegény, nagyon gyötrődő, védtelen emberrel igen fokozatosan kell eljárni a kapcsolatfölvétel terén, lassacskán szőni a bizalom apró kötelékeit. Tudni kell a másikat magunkhoz szelídíteni, nekünk is hozzá kell szelídülnünk. Ez időbe kerül.

Az említett látogatók eljárása talán ügyetlen, de legalább van bátorságunk közeledni a fogyatékoshoz. Ez az első lépés a szív érettsége felé vezető úton. Ha folytatják, a szembetűnő károsultságon túl fölfedezhetnek egy embert, akinek szíve van, gyakran sebzett szíve, akinek szükségére van rá, hogy lényének mélyét tiszteletben tartsák, egy embert, aki várja, hogy higgyünk benne.

Adni?

Kalkutta utcáin százával nyüzsögnek a koldusok. Néha pénzt nyomok a markukba, mert jelenlétük zavarba ejt. Agresszíven és gyáván adok.

Adni azért, hogy megszabaduljunk a rossz lelkiismerettől, nem részvét. A részvétben a lényeg két szív találkozása: nem az a fontos, *amit* adok, hanem *ahogyan* adom; a tekintet, a meghallgatás minősége; a megnyilvánulásban tükröződő szeretet. Ha valaki szeret, figyel az ajándék minőségére. Az éhesnek jó kenyeret kell adni. De gyöngéden és tisztelettel.

Egy napon az Egyesült Államokban egy étkezdében voltam, ahol munkanélkülieknek, börtönviselteknek, hadas-tyánoknak adtak enni. Fojtogatott a mód, ahogyan a kiszol-

gálók odahajították az ételt a tányérokra, anélkül, hogy ránéztek volna az emberekre, hogy egy szót szóltak volna hozzájuk. Egyetlen lány akadt, aki mindenkire ránézett, és egy-egy kedves szót mondott: „Péter, hogy vagy? Hogy telt az éjszaka?” A rendszerint zárkózott és szomorú emberek elmosolyodtak, szelíden néztek a lányra. Ez a lány többet adott, mint az ételt: újra nevet, arcot adott nekik.

A mi Bárka-közösségeinkben vannak néha segítők, akik csak „jelenlétből és szeretetből” szeretnének élni. Ez szép, de egy kicsit naív és szentimentális. Sérült, nehézségekkel küzdő emberekkel bánva tudni kell, hogyan lehetünk segítségükre. Amikor egy súlyosan károsult emberrel van dolgunk, tudnunk kell, milyen táplálékra van szüksége, hogyan tartjuk a fürdőben, hogy biztonságban érezze magát. Hozzáértésre van szükség, nem szükségképpen hivatásos jellegűre, inkább tudni kell, mit csináljunk, hogy a másik jobban érezze magát, olyasformán, mint ahogyan az édesanya tudja, mit csináljon gyermekeivel.

Otthonunkban Rosemarie nem beszél, nem is jár. Értelmi színvonala alacsony. Egy napon észrevettem, hogy az egyik segítő, Marie-Odile, nagyon követelő irányában. Rosemarie a földön volt. Kiugrott a gördülőszékéből. Én arra hajlottam volna, hogy fölsegítsem és visszategyem a székébe. De Marie-Odile szigorúan beszélt hozzá, és azt követelte, hogy egyedül másszék vissza. Kicsit kételkedve néztem a dolgot, azt gondolva, hogy Marie-Odile túl szigorú. De egy kis idő múlva Rosemarie elkezdett mozogni, és lassan-lassan, sok erőlködéssel, visszakúszott a székébe. A részvét nem azt jelenti, hogy a másik „helyett csinálunk” valamit, hogy elkényeztetjük, vagy a széltől is óvjuk; hanem segítjük, hogy teljesen az legyen, akinek lennie kell, és támogatjuk igyekezetében.

Egy napon telefonálnak, hogy egyik női segítőm, akit nagyon szeretek, balesetet szenvedett. Abban a pillanatban értem oda hozzá, amikor a mentőkocsi, és elkísértem a kórházba. Főlismert és rám mosolygott. Nem beszélt, láthatólag nagyon szenvedett. Koponyatöréstől félték. Majdnem egy óra hosszat vártunk a röntgenszoba előtt. Egy-szerre Sophie felém fordult, és gyenge hangon megszólalt: „Szomorúnak látszol.”

Szavai a szívem közepébe markoltak. Tehát nemcsak a feje miatt szenvedett, hanem miattam is! Nyilván azt

mondta magának: „Én teszem szomorúvá.“ Ráébredtem, hogy szomorúságom önző. Ha igazán szerettem volna, akkor teljesen őrá összpontosulok, hogy bátorítsam, támogassam, segítsen bizalommal és reménnyel szenvedni, felfedezni, ennek a balesetnek az értelmét, és Isten színe előtt élni át ezeket a perceket. Az igazi részvét nem szünteti meg a szenvedést, hiszen ezen a téren sokszor nem tehetünk semmit. Az igazi részvét: közösségekben lenni a másikkal szenvedésében, és segíteni, hogy a lehető legpozitívabb módon tudja átélni, felajánlva, imádkozva és ráhagyatkozva az Atya akaratára.

Sophie segített, hogy megértsem Mária szerepét a keresztnél. Ő nem önmagával, a saját szenvedésével törődött. Tudta, hogy ez Fiának órája. Ott volt, nem hogy megszüntesse szenvedéseit, hanem hogy segítse teljes átélésükben, hogy támogassa, bátorítsa, s így beteljesedjék az Atya műve.

Abbé Pierre mondta, hogy egy kétségbeesett ember: a büntetett előéletű, a munkanélküli, az, akit a felesége elhagyott, mindenekelőtt egy jelenlétre szorul, valakire, aki gyöngéden így szól hozzá: „Veled vagyok.“ Nem arról van szó, hogy „csináljunk valamit“ ezért az emberért, – munkát találjunk, vagy jó tanácsokat adjunk neki. Kétségbe van esve; nincs többé semmi indítéka, semmi kedve, hogy kievickéljen helyzetéből. Afelé tart, hogy elengedje, pusztulni hagyja magát. Ha valaki kezét nyújtja neki és azt mondja: „Már nem vagy egyedül; mondd el, mi bajod“ – az ember újra föléled, mert érzi, hogy szeretik.

Így kezdte meg Abbé Pierre az „Emmauszt“: kezét nyújtott egy kétségbeesett embernek: „Mielőtt öngyilkos lennél, tudsz-e segíteni nekem, hogy házat építsünk egy hajléktalan nőnek és a gyermekének?“ A szívéhez szólt: „Szükségem van rád; te is tudsz segíteni valakinek.“ És az ember ráállt.

Isten szíve?

Részvétlen lenni nem annyit jelent, mint megszüntetni a szenvedést, hanem együtt hordozni a másikkal. Amikor egy édesanya éppen elvesztette a gyermekét, nem tudjuk megszüntetni a fájdalmát. De együtt tudunk haladni vele, együtt sírni vele, imádkozni vele. Tudjuk bátorítani, támo-

gatni. És ő megérezheti bennünk a megértő barátot; többé nincs egyedül.

A részvét egyfajta jelenlét, amelynek erejében a gyöt-rődő már nem érzi magát egészen egyedül és új bátorságot meríthet. Jézus Getszemáni-beli haláltusájakor kifejezte, hogy szüksége van maga mellett három apostolra: „Nem tudatok egy óráig virrasztani velem?” De ők elaludtak, és ez még csak fokozta szenvedését.

Ha a részvét jelenlét, akkor a gyöngéd figyelem jelei-ben nyilvánul meg, egészen apró jelekben: egy levél, egy telefonhívás, egy megértő tekintet, egy diszkréten adott ajándék, ami mind azt fejezi ki: „Veled vagyok, mindent veled viselek.” Így a részvét rejtett és diszkrét közlekedés, remény. A szorult helyzetű ember abban a veszélyben fo-rog, hogy elsüllyed a kétségbeesésben, a halálvágyban. De ott a résztvevő barát, hogy segítsen folytatni útját, túlélni a gyász vagy gyötrellem idejét a remény egy picike lángjával. Ez az Isten szívéből fakadó láng értelmet ad a szen-vedésnek; fölfedeztetni velünk, hogy általa részt veszünk a világ üdvözítésében a keresztre feszített Krisztussal.

Ez a részvétnek talán a legnehezebb, sőt azt monda-nám, lehetetlen oldala. Ezért Isten ajándéka. Amikor egy szenvedő, gyöt-rődő ember előtt állok, akkor tenni próbá-lok érte valamit, hogy enyhítsem a saját kínomat. Ott ma-radni a szenvedő emberrel, elfogadni, hogy semmit sem tudok tenni, és mégis megőrizni reménnyel teli szívemet, mint Mária a keresztlábánál, – ez megkívánja, hogy a Szentlélek töltsön el.

Saját sebeim

A Bárkában gyakran kerülünk össze olyan férfiakkal és nőekkel, akiket rokonaik elhagytak, elmegyógyintézetbe dugtak. Szívüket megsebezte, hogy így cserben hagyták őket. Az, hogy mi befogadtuk őket, sohasem pótolhatja rokonaikat. Sebük megmarad. De barátságunkkal és gyön-gédségünkkel segíthetünk egy kicsit, hogy behegedjen. A lényeg az, hogy megértsük gyötrelmüket, szenvedésüket, és velük együtt járjuk az utat napról napra, egymás mellett, kéz a kézben.

Azt hiszem, a részvétben benne van a tartósság és a hűség fogalma. Igazi részvét csak akkor születik, amikor az ember felelősnek érzi magát valakiért. „Együtt tartok

veled jóban-rosszban; a barátom vagy. Kötelék, szövetség fűz össze bennünket. Ami téged megüt, megsebez, az engem is megüt, rajtam is sebet vág.”

A résztvevő szívnek nincs szüksége szavakra, sem sok időre, hogy megmondja a másíknak: megérti szenvedésében, szereti és vele van. Mindegyikünk megtapasztalta már, hogy találkozott valakivel, aki megértette. Ez a valaki talán csak átsuhant az életünkön. A kegyelem egy pillanata volt, de egész életünkre kihatott.

A részvét időn kívüli találkozás. Nem vagyok többé szolgálja a múltnak, nem is a jövő képzelt világában élek. Teljesen jelen vagyok a másíknak a jelen pillanatban. Mindenestül az övé vagyok. A részvétben az örökkévalóság érint meg.

Nem gondolom, hogy résztvevők tudnánk lenni, ha nem éljük át folyvást saját nehézségeinket, sebeinket, gyöngeségünket és szegénységünket. Lehetetlen behatolni egy másík ember szenvedésébe, ha nem vállaltuk a magunkét, ha nem vállaltuk saját halálunk bizonyosságát, teremtményi voltunk, tehát függőségünk valóságát. Saját gyöngeségeimet tudomásul véve tudom megérteni a másíkét. Ha fölfedezem, hogy Isten megbocsátja minden szennyes, nyomorúságos cselekedetemet, sőt lázadásaimat, akkor kezdek megbocsátani mások szennyét, nyomorúságát, lázadásait. Ha viszont nem tapasztalom meg egyszerre saját nyomorúságomat és Isten irgalmát, azt kockáztatom, hogy úgy tartok a szegény felé, mint a segítségére jövő gazdag. A szegény talán hálás lesz a neki nyújtott segítségért vagy tanácsokért, de nem fogja érezni, hogy mélyen megértik. Csak akkor tudjuk igazán megközelíteni a másík szenvedését, ha magunk is szenvedtünk.

Szent Lukács evangéliumában ezt mondja Jézus: „Legyetek irgalmasok, amint Atyátok is irgalmas. Ne ítéljétek el senkit, s akkor benneteket sem ítélnek el.” (Lk 6,36-37) A részvét arra visz, hogy nagyon közel legyünk egy másík személyhez, azonosuljunk vele. Az ítélet ellenben különválást jelent. Távolságot visz közénk és a másík közé. Ezért a részvétben nem lehet helye ítéletnek.

Nem tudunk másképpen segíteni a kétségbeesett emberen, csak ha magunk is megérintettük magunkban a kétségbeesés határát, és fölfedeztük Istennek, az irgalmasság Atyjának szerető hatalmát. Nem segíthetünk másképpen

a gyászolón, csak ha elfogadtuk saját halálunkat a feltámadás világosságánál. Nem tudunk másképpen segíteni a bűnösön, csak ha megismertük saját képességünket a bűnre, és fölfedeztük Isten bocsánatát.

Akkor a részvét a szeretet csúcsa lesz. Szent Pál a korintusiakhoz írt levelében azt mondja, hogy a szeretet „mindent elfogad, mindent elhisz, mindent elvisel, mindent remél.” De ehhez szükséges, hogy „én“-ünk meghaljon, önzésünk gyökerei kiszakadjanak. Jézus mondta: „Aki meg akarja menteni az életét, elveszíti, és aki elveszíti értem az életét, megtalálja” (Mt 16). De önzésünknek ez a halála időbe kerül. Nem mindenestül a Szentlélek műve-e ez: kivetkőztet a régi emberből, az ezerféle önkeresésből, hogy új szívet adjon nekünk: szabad szívet? A Szentlélek ígérete, hogy elveszi tőlünk a kőszívet, és húsból való szívet ad a helyébe.

Imádság és irgalom

A részvét útját csak Jézussal való viszonyunkban járhatjuk. Ha benne maradunk, sok gyümölcsöt fogunk hozni. Szívünk az ő szívének ritmusára dobog. Ennünk kell az ő testét és innunk a véréből, hogy bennünk élhessen, mi pedig őbenne. És könyörögni kell az Atyához, hogy adja meg nekünk ezt az ajándékot.

Henri Nouwen mondja, hogy a részvét átéléséhez imádságos embernek kell lenni. Az ima annyit jelent, hogy teret adunk Jézusnak. „Így a magányban nem hagyjuk el a többiekkel. Ellenkezőleg, közelebb kerülünk hozzájuk a részvét által.”

A tapasztalat megmutatta nekem, hogy a kolostorukba zártan élő kármeliták gyakran résztvevő női lelkek. Megértik mások szenvedéseit, van érzékük világunk szenvedései iránt. Azért van ez, mert tudnak magányban élni, és a magányban élve megkapják Isten szívét. Vannak, akik szegények közelében élnek, és módfelett tevékenyek. Mindenfelé szaladgálnak, nem tudnak megállni. Ezek képtelenek igazi részvétre. Bárka-beli tapasztalatunk mutatja, hogy ha valaki napról napra együtt akar élni sérült személyekkel és közben megőrizni figyelmes, megértő és résztvevő szívét, akkor kell tudni időt szakítani az imára.

Amikor az ember próbálja befogadni a szegényt, meghallgatni és felelni hívására, akkor fölfedezzük korlátain-

kat, félelmeinket, erőszakosságunkat. Miközben tudatosan szembekerülünk a bennünk lévő sötétséggel, elveszítjük a bátorságunkat, vagy a kedvünket. Talán azt mondjuk magunknak, hogy az Evangélium bolondság, és elszakadunk a szegénytől, aki sötétségünk tudatára ébreszt. Vagy pedig még jobban belevethetjük magunkat Jézus szívébe, minden pillanatban könyörögve, hogy tisztítsa meg szívünket, és ajándékozzon meg a részvét ajándékával. Amikor így tudomásul vesszük sebezhető voltunkat, védekező és erőszakos énünket, akkor ez közelebb visz a szegényhez. Az irgalom koldusaivá válunk. Fölfedezzük, hogy szükségünk van gyógyító és megbocsátó Megváltóra; Megváltóra, aki irgalmasságot gyakorol velünk, hogy mi is irgalmassá váljunk.

Ki vált meg?

Hogy a szívnek a felé az érettsége felé növekedjünk, ami az igazi részvét, ahhoz szükségünk van a közösségre. Látom Bárka-beli életünkben, hogyan tudnak egyes érzelmebb segítők hozzátapadni a szellemi károsultakhoz, elveszítve a szeretetnek ezt a tárgyilagosságát, ha nem segítik őket a közösség más tagjai. Azt mondják: „Én szeretem a szellemi károsultakat, de nem tudom megérteni magam a segítőkkel.“ Az ilyesmi rossz jel. Néha azért vonzódnak a gyöngö felé, mert uralkodni tudunk rajta; szükségünk van a szeretetére. Akkor kockáztatjuk, hogy kölcsönös viszonyunk bezárul, zsákutcává válik.

Egyetlen emberi lény sem megváltója a másoknak. Az igazi részvét az, ha bevezetjük a szegény, sebzett személyt a már meglévő szeretet teljes körébe. Mindegyikünkben mély gyökerei vannak az önzésnek, ezért állandóan rászorulunk a tisztulásra. Mindnyájan tudjuk, hogy szeretetmegnyilvánulásainkat, nagylelkűségünket, idealizmusunkat elhomályosíthatja az önkeresés, az uralomvágy, saját igazunk hajszolása, a gög. Leginkább talán a jótettek területén élhetünk képzelt erényességben és farizeizmusban. Ez a „hivatásos“ jótékonykodók nagy veszedelme. A közösség vagy csoport tagjai segítenek, hogy kinyesegessük magunkból ezeket a tudat alatt messze ágazó gyökereket. Hogy éljük a részvétet, ahhoz egyszerre van szükség Jézus kegyelmére és egy közösségre, amellyel osztozhatom, ahol elmélyülhetek és tisztulhatok.

Egyik este Pierre-nek 39.6 láza volt. Húsz éves, ebből tizenötöt elmeógyógyintézetben töltött, két éves korában tették be oda. Alig lát; csak néhány hangot hall; értelmi képessége igen kicsi. Ez az emberke sokat szenvedett. Fájdalmas ember marad, korlátolt közlési eszközökkel. Ott ültem az ágya mellett. Egyszerre a kezét az enyémbe tette egy halvány mosollyal. Így maradtunk, kéz a kézben, közösségben egymással, boldogan, hogy együtt vagyunk. Bizalma szíven talált. Egybekulcsolt kezünk mintegy szövetségünk jele volt. Éreztem, hogy ez imádság.

Pierre sokat segít nekem. Gyöngesége azt vonzza, ami a legmélyebb bennem: a szívemet. Segít behatolni az Evangéliumba és élni azt. Nem sentimentalizmus ez, hanem ajándék, ami részemül jutott, és – mint minden ajándék – követelményeket és elkötelezést hoz magával. Kérem Jézustól, segítsen, hogy hűséges legyek Pierre-hez, és ne okozzak csalódást neki, hiszen az ő Szentlelke nélkül ez lehetetlen.

Találkozni a szegénnyel, együtt élni vele: királyi út, hogy behatoljunk Isten szívébe; kicsiny, nagyon is mindennapi dolgokból álló út; a szeretet, a szolgálat útja, a mély egység perceivel.

Hogy éljem, szükségem van a közösségre. A többiek, akárcsak jómagam, felelősséggel tartoznak Pierre iránt; segítenek hát, hogy igaz maradjak, hogy ne essem érzelmességbe vagy túlzott pártfogolásba, ne bátortalanodjam el, ne zárkózzam a rutinba. Ez jó és szükséges, mert a bűn és a gyávaság gyökerei valamennyiünkben mélyek.

A szegénynek a szeme, a bizalma mintegy felhívás. A közösség, a szeretet mély élményét adja nekem. Nem e felé az élmény felé indít-e el Jézus, amikor azt mondja: „Hogy EGY legyenek, mint az Atya és én EGY vagyunk; hogy tökéletes egységben legyenek?”

A kicsinyek iskolájában

Résztevőnek lenni nem az erősnek, a bölcsnek, az okosnak a kiváltsága; szó sincs róla! Sokszor a legkisebb, a legtöbbet szenvedett birtokolja mindenkinél jobban a részvét tudományát. Kicsiségében nem önmagába zárkózva él, nincs eltelve önmagával, mint annyi okosabb ember.

A minap meghívtam az otthonunkba Máriát. Mária sokat szenvedett féloldali hűdése miatt. Szellemileg károsult,

teste formátlan, és már egy sereg ember hagyta cserben élete során. Szenved attól, hogy nem mehetett férjhez, nem lehettek gyerekei. Az étkezés végén melléje ültem. Éreznie kellett, hogy fáradt vagyok, mert a kezét a fejemre tette, és azt mondta: „Jean.“ Semmi mást; de hangjának színezete olyan jóságot és gyöngédséget árult el, hogy még most is visszhangzik a fülemben. Tudom, hogy olyan részvét és jóság él benne, amit jómagam még nem ismerek.

Hogy behatoljunk a részvét forrásvidékére, a kicsinyekhez kell iskolába járnunk, azokhoz, akik dicsőségkeresés nélkül tudnak szeretni. Mária iskolájába kell járnunk, aki a Kereszt tövében áll, mint a Részvét Anyja.

II. János Pál pápa

BESZÉD RIO DE JANEIRO „VIDIGAL“ NYOMORNEGYEDÉ- BEN (1980. július 2.)

Mikor Jézus fölment a hegyre, és elkezdte hirdetni a körülvevő tömegnek a tanítást, amit mi rendszerint a „hegyi beszéd“-nek hívunk, legelőször a „boldogságok“ fakadtak föl az ajkáról. Nyolc boldogság; köztük az első: „Boldogok a lélekben szegények, mert övék a mennyek országa“ (Mt 5,3). Jézus csak egyetlen galileai hegyen mondotta el ezeket a boldogságokat. Mégis a föld hány helyén hirdetik és hallgatják őket! És hány meg hány szív fontolgatja szünet nélkül ezeknek az egyszersmindenkorra kiejtett szavaknak a jelentését! Szünet nélkül elmélkednek rajtuk. És egyedüli kívánságuk, teljes szívükből, hogy megvalósítsák őket. Élni próbálják a nyolc boldogság igazságát. Bizonyos, hogy brazil földön is sok ilyen hely van. És itt is élt, most is él nagyon sok ilyen szív.

Amikor megkérdeztem magamtól: hogyan is jelentkezem e föld lakói előtt, amelyet először látogatok meg, úgy éreztem, hogy kötelességem mindenekelőtt a nyolc boldogság tanításával jelentkezni. És az a vágyam támadt, hogy tőnektek beszéljek ezekről a dolgokról, Vidigal lakói. Rajtatok keresztül szeretnék mindazokhoz is szólni, akik Brazíliában a tiétekhez hasonló körülmények között élnek. Boldogok a lélekben szegények!

A szegények egyháza

Köztetek sok szegény van. És az Egyház brazil földön a szegények egyháza akar lenni. Kívánja, hogy ebben a nagy országban megvalósuljon a hegyi beszéd első boldogsága.

A lélekben, szívükben szegények a legnyitottabbak Isten és „Isten nagy tettei“ (Csel 2,11) iránt. Szegények, mert szüntelenül készek elfogadni azt a magasból származó ajándékot, amely magától Istentől jön. Szívükben szegények azok, akik annak tudatában élnek, hogy mindent Isten kezéből kaptak ingyenes ajándékul, és megbecsülnek minden kapott jót. Szüntelenül hálálkodnak, fáradhatatlanul ismételtetik: „Minden kegyelem!“ „Adjunk hálát az Úrnak, a mi Istenünknek.“ Róluk mondta ugyanakkor Jézus,

hogy „tisztá szívűek“, „szelídek“; ők „éhezik és szomjazák az igazságot“, ők a gyakran „szomorúak“, ők a „békeszerzők“ és „az igazságért üldözöttek“. Végül pedig ők az „irgalmasok“ (vö. Mt 5,3-10).

Valóban – a szegények, a szívükben szegények a legirgalmasabbak. Az Isten iránt nyitott szív éppen ezáltal nyitottabb az emberek iránt. Készek hatékony segítségnyújtásra. Készek megosztani, amijük van. Készek befogadni egy özvegyet vagy elhagyott árvát. Akármilyen szűkösen élnek, szorítanak még neki helyet. És szegénységük ellenére mindig akad egy falás étel, egy morzsa kenyér az asztalukon.

Szegények, de nemesszívűek. Szegények, de nagylelkűek. Tudom, hogy sok ilyen ember él itt közöttetek, akikhez most szólok, de másfelé is Brazíliában.

A szegénység szelleme és a boldogságok

Vajon Krisztusnak a lelki szegényekről mondott szavai elfeledtetik az igazságtalanságokat? Megengedik-e, hogy megoldás nélkül hagyjuk az úgynevezett társadalmi probléma összefüggésében fölmerülő különböző kérdéseket? Ezek a kérdések állandóan jelentkeznek az emberiség történelmében, korszakok szerint más-más jelleggel. Erejük változó egy-egy társadalom méretei szerint, ugyanakkor egész világrészekre és végül az egész világra kiterjednek. Természetes, hogy sajátos kiterjedésük van ezen a földön is, braziliai jellegük.

Krisztus szavai boldognak nyilvánítják „a lélekben szegényeket“, de nem az a céljuk, hogy elfojtsák mindezeket a problémákat. Ellenkezőleg: nyilvánvalóvá teszik őket azzal, hogy összpontosítják a leglényegesebb pontra – az emberre, az emberi szívre, minden emberre, kivétel nélkül. Az emberre Isten előtt és ugyanakkor a többi ember előtt.

„Lélekben szegény“ nem pontosan azt jelenti-e: „nyitott mások iránt“, vagyis Isten és a felebarát iránt?

Ugye igaz, hogy a „lelki szegények“-nek ez a boldognak mondása egyszerre figyelmeztetést és vádat foglal magában? Ugye azoknak, akik nem „lelki szegények“, minden bizonnyal azt mondja, hogy ők kívül vannak Isten Országán, nem részesednek és nem fognak részesedni benne? Nem mondja-e egy másik helyen Krisztus azokra az emberekre gondolva, akik „gazdagok“, bezárultak Isten

és az emberek előtt, irgalmatlanok: „Jaj nektek, gazdagok, mert már megkaptátok vigasztokat. Jaj nektek, akik most jóllaktok, mert éhezni fogtok. Jaj nektek, akik most nevettek, mert sírni és jajgatni fogtok! Jaj nektek, ha az emberek hízelegnek nektek! Hisz atyáik is így tettek a hamis prófétákkal“ (Lk 6,24-26).

„Jaj nektek“, „átkozottak“ – szigorúan és fenyegetően hangzó szó, főleg annak a Krisztusnak a szájából, aki rendszerint jóságosan és szelíden beszélt, és azt szerette ismételni: „Boldogok.“ És mégis mondja azt is: „Átkozottak.“

Az Egyház üzenete

Az Egyház az egész világban a szegények egyháza akar lenni. A brazíliai egyház is. Vagyis ki akarja aknázni Krisztus boldogságainak teljes igazságát, különösen pedig az elsőt: „Boldogok a lélekben szegények...“ Tanítani akarja ezt az igazságot, és meg akarja valósítani, mint ahogy Krisztus azért jött, hogy megtegye és tanítsa.

Az Egyház tehát fel akarja használni a nyolc boldogság tanításából mindazt, ami minden emberre vonatkozik benne: a szegényre, a nyomorban élőre, a bőségben és jólétben élőre, végül pedig arra, akinek túl sok a vagyona. Az első boldogságnak ugyanegy igazsága más- és másképpen szól mindegyikhez.

A szegényeknek, a nyomorban élőknek azt mondja, hogy ők különösen közel vannak Istenhez és az ő Országához. De ugyanakkor azt is, hogy nem szabad nekik – amint senkinek sem – önkényesen nyomorra kárhoztatni magukat és családjukat. Mindent meg kell tenniük, ami megengedett, hogy biztosítsák maguknak és övéiknek az élethez és a megélhetéshez szükségeset. A szegénységben mindenekelőtt az a fontos, hogy megőrizték az emberméltóságot, valamint azt a nagylelkűséget, azt a nyitottszívűséget mások iránt, azt a rendelkezésre állást, amely pontosan a szegények, a lelki szegények ismertető jele.

Azoknak, akik bőségben, vagy legalábbis viszonylagos jólétben élnek, és megvan mindenük, ami kell (még ha néha nem is marad fölöslegük!), az Egyház, amely a szegények egyháza akar lenni, ezt mondja: „Élvezzétek munkátok és vállalkozó szellemetek jogos gyümölcseit, de Krisztus szavaira, az embertestvériségre és a társadalmi szolidaritásra

kérlek benneteket, ne zárkózzatok be magatokba! Gondoljatok a szegényekre! Gondoljatok azokra, akiknek nincs elégük, akik állandó nyomorban élnek, akik éheznek! És osszátok meg velük javaitokat! Az osztozás legyen megtervezett és rendszeres. Az anyagi bőség meg ne fosszon benneteket a hegyi beszéd lelki gyümölcseitől, el ne válaszson a szívükben szegények boldogságaitól.“

És a szegények egyháza ugyanezt mondja, csak még erőteljesebben, azoknak, akiknek túl sokjuk van, akik nagy bőségben, fényűzésben élnek. Ezt mondja nekik: „Nézze-tek körül egy kicsit! Nem fáj a szívetek? Nem éreztek lelki-furdalást gazdagságotok, bővelkedésetek miatt? Ha nem, ha csak azt akarjátok, hogy minél többet birtokoljatok, ha bálványaitok a nyereség és a gyönyör, akkor jusson eszetekbe: nem azon mérik az ember értékét, amiye van, hanem azon, ami. Aki tehát sokat halmozott föl, és úgy találja, hogy ez mindennek az értelme, emlékezzék meg, hogy (lelke mélyén és Isten szemében) talán sokkal kevesebbet ér, mint egy ezek közül a szegények és ismeretlenek közül, hogy esetleg ‚sokkal kevésbé ember‘, mint ők.“

A gazdagság, a pénz és a fényűzés mértéke nem mérték az ember igazi méltóságára.

Tehát azok, akiknek fölösen van, ne törődjenek csak magukkal, kerüljék el a ragaszkodást saját vagyonukhoz, a lelki vaksághoz. Kerüljék teljes erejükből mindezt. Ne szűnjék meg kísérni őket az Evangélium teljes igazsága, és mindenekfölött e szavainak igazsága: „Boldogok a lélekben szegények, mert övék a mennyek országa“ (Mt 5,3).

Nyugtalanítsa őket ez az igazság.

Legyen számukra állandó figyelmeztetés és kihívás.

Egy pillanatra se engedje meg, hogy elvakítsa őket az önzés és saját vágyaik kielégítése.

Ha sok mindened van, jusson eszedbe, hogy sokat is kell adnod, hogy annyi mindent lehet adni. És gondolnod kell az adakozás módjára is: hogyan kell megszervezni az egész társadalmi és gazdasági életet és minden részlegét, hogy ez az élet az emberek közti egyenlőség felé tartson, ne pedig a szakadékot mélyítse el köztük.

Ha sokat tudsz és a társadalmi ranglétrán fönt helyezkedel el, egy másodpercre sem szabad elfelejtened, hogy minél magasabbra jutott valaki, annál inkább kell szolgál-

nia! Szolgálni a többit. Különben abban a veszélyben forogsz, hogy te magad és életed eltávolodik a boldogságok mezejétől, és különösen a legelsőtől: „Boldogok a lélekben szegények.“ A „gazdagok“ is „lélekben szegények“ akkor, ha, gazdagságuk mértéke szerint, szüntelenül „adják magukat“ és „szolgálnak másokat“.

Egyetemes üzenet

Így tehát a szegények egyháza mindenekelőtt és mindenekfölött az emberhez szól. Minden egyes emberhez, ennél fogva minden emberhez. Ez az egyetemes Egyház. A megtestesülés titkának Egyháza. Nem egy osztály vagy egyetlen kaszt egyháza. És magának az igazságnak nevében szól. Ez az igazság tisztában van a valósággal. Vessünk számot minden emberi valósággal, minden igazságtalansággal, minden feszültséggel, minden küzdelemmel. A szegények egyháza nem akar azok szolgálatába szegődni, akik erővel kiváltják a feszültségeket, és kirobbantják a küzdelmet az emberek között. Az egyetlen küzdelem, az egyetlen csata, amit az Egyház szolgálni akar, az igazságért és igazságosságért vívott nemes küzdelem, és az igazi jó érdekében folytatott csatában szolidáris minden emberrel. Ezen az úton az Egyház „az ige kardjával“ küzd, nem takarékoskodik a bátorítással, de a figyelmeztetéssel sem, néha igen szigorúan (amint Krisztus is tette). Sőt igen gyakran fenyeget is, és megmutatja a hamisság, a rossz következményeit. A szegények egyháza evangéliumi küzdelmében nem akar közvetlen politikai célokat szolgálni, hatalmi harcokba bonyolódni, és egyúttal buzgón igyekszik úgy eljárni, hogy szavait és cselekedeteit ne használják fel ilyen célra, ne „manipulálják“.

A szegények egyháza tehát az „embernek“ beszél, minden egyes és az összes embernek. Ugyanakkor szól a társadalmakhoz, teljességükben és a különböző társadalmi szektorokhoz, csoportokhoz és hivatásokhoz. Ugyancsak szól a társadalmi – gazdasági és politikai – rendszerekhez és struktúrákhoz. Az Evangélium nyelvét beszéli, magyarázva ezt az embertudományok haladásának világánál is, de anélkül, hogy idegen, oda nem illő, szellemével ellenkező elemeket keverne bele. Mindenkihez szól Krisztus nevében és az ember nevében is (különösen ha azoknak beszél, akiknek Krisztus neve nem mond meg mindent,

nem magyarázza meg az emberről szóló teljes igazságot és azt, amit ez a név magába zár).

A szegények egyháza tehát így beszél: Tegyetek meg mindent, különösen ti, akik a döntés hatalmát kezetekben tartjátok. Ti, akiktől a világ helyzete függ, tegyetek meg mindent, hogy országokban minden egyes ember élete „emberibbé”, emberhez méltóbbá váljék!

Tegyetek meg mindent, hogy – legalábbis fokozatosan – eltűnjék az a szakadék, amely a kevés számú „dúsgazdagot” elválasztja a nyomorban élőktől. Tegyetek meg mindent, hogy ez a szakadék ne táguljon, hanem szűküljön, hogy a társadalmi egyenlőség felé tartsunk. Végül hogy a javak igazságtalan elosztása helyet adjon az igazságosabb elosztásnak . . .

Tegyétek ezt minden emberre való tekintettel, mert mindegyik felebarátotok, polgártársatok. Tegyétek mindenkinek közös javára. És a magatok érdekében is. Csak a társadalmilag igazságos közösségnek van létjoga, az olyanoknak, amely egyre igazságosabb igyekszik lenni. Csak az ilyen társadalomnak van jövője. Az igazságtalan, az igazságossá válni nem is törekvő társadalom saját jövőjét veszélyezteti. Gondoljatok hát a múltra, figyeljétek a jelent, és tervezzétek meg a lehető legjobb jövőt egész társadalmatok számára!

Mindez benne van abban, amit Krisztus a hegyi beszédben mondott. Ennek az egyetlen mondatnak a tartalmában: „Boldogok a lélekben szegények, mert övék a mennyek országa.”

Kedves fivéreim és nővéreim, ezzel az üzenettel megújítom bensőséges szeretetem kifejezését irántatok és családotok iránt, és Isten bőséges kegyelmeinek zálogaként apostoli áldásomat adom rátok.

A ti személyetekben, Vidigal lakói, minden nyomornegyed lakóit kívántam meglátogatni, bárhol is legyenek ebben a szeretett Brazíliában, amelyet most apostoli utamon bejárok. Amikor idejövök, atyai és pásztori gond tölt el szeretett gyermekeim sorsa iránt, s kérdezősködtem mindenkiről és mindenről ebben a favelában (szegénynegyedben).

Beszéltek nekem rólatok és arról, hogy mindennemű nélkülözés, küzdelem és szenvedés közt is megvan köztetek – Istennek legyen hála – a szolidaritás és a kölcsö-

nös segítség. Beszéltek a kalákáról is, aminek köszönhető, hogy megépülhetett a kápolna, amelyet néhány perc múlva megáldok. Mindig szép és fontos, hogy mindenki összefogjon, kezet nyújtson egymásnak, egyesítsék erőfeszítéseiket, és együtt sikeresen véghez vigyék, amit egyedül nem tudtak volna megtenni.

Együtt örülök mindazokkal, akik e favela területén – közvetlenül vagy közvetve – igazságos és békés megoldásokat találtak; ezek, megfelelően irányítva, bizonyára hozzájárulnak mindenki életének emberibbé tételéhez és ahhoz, hogy ebből a csodálatos városból mindinkább testvéri város legyen.

Nem pusztán kíváncsiság hozott ide, hanem azért jöttem, mert szeretlek benneteket, és Szent Pállal kívánom mondani: „Annyira szerettünk benneteket, hogy készek voltunk nemcsak Isten Evangéliumát, hanem életünket is nektek adni” (vö. 1Tessz 2,8). Veletek együtt, gonosz érzelmektől „tisztán szívvel”, mindig nemet szeretnék mondani a közönyösségre, az érdeklődés hiányára és az önzés minden formájára, s igent a szolidaritásra, a testvériségre és a szeretetre, mert „az Isten szeretet” (1Jn 4,18).

Üdvözöllek hát mindannyiőtöket, a családokat és különösképpen a fiatalokat és a gyerekeket, valamennyiőtöket itt Vidigalban, azzal hogy gondolok rátok és imádkozom, hogy az isteni Gondviseléssel együtt járjon az emberi gondoskodás, és így jobbá tehessétek életeteket.

Most pedig mindnyájatokat megáldalak.

Paul Chetcuti

A SZEGÉNYEK LEGSZEGÉNYEBBEINEK SZOLGÁLATÁBAN

Öt hónapig éltem és dolgoztam Kalkuttában Teréz anya testvéreivel és nővéreivel. Szeretnék itt megosztani néhány gondolatot, amit ez a találkozás sugallt; mert több volt számomra pusztá tapasztalatnál. Nem kerülhetünk büntetlenül hónapokon át az emberi nyomorúság közelébe. Látni férfiakat és nőket, amint meghalnak vagy a halállal küzdenek, több, mint tapasztalat, — olyan valóság tárul így fel számunkra, ami alapja és alapvetése minden emberi létnek. Annyit jelent, mint elfogadni önmagunk gyökeres kérdőre vonását, azt, hogy legbelül minden fejtetőre áll bennünk; olyasmí, mintha újonnan megkeresztelnének.

Kalkutta . . .

Nem könnyű leírni, mit lát az ember Kalkuttában. Nekem úgy tűnt, hogy a város egyetlen gennyes seb. Ha először jársz benne, az a benyomásod, hogy egy éppen lebombázott városba értél. A legtöbb ház csak félig kész, bádoglemezekből, szalmából és bambusznádból összetákolva. Mindez ezerféle módon kapcsolódik egybe: cementtel, sárral, kötéllel, zsineggel, és így tovább.

Az utcák a legvégső határig zsúfoltak. Gyerekek ezrei játszanak, vagy éppen szükségüket végzik a járda szélén; egész családok mosakodnak a nyilvános kutaknál; apró, alig másfél négyzetméternyi faalkotmányok szolgálnak bolt gyanánt; tehenek ballagnak át zavartalanul az úton a torlódás kellős közepén. Kalkuttában az emberek inkább élnek az utcán, mint a házakban. Majdnem minden kint megy végbe: játék, főzés, alvás . . .

Aztán ott vannak azok, akiknek az utca az otthonuk, mert mást nem tudnak megfizetni. Falusiak ezrei, akik megélhetést keresve jöttek Kalkuttába, fölfedezik, hogy túl magasak a lakbérek. Egyetlenegy megoldás: a szabad ég alatt ütni fel tanyájukat. Ez nem olyan drága. Csinálnak hát egy menedékhelyet úgy, hogy egy falhoz néhány rongyot vagy nagy plasztikdarabokat erősítenek. Ez az otthonuk. Bútor gyanánt megelégszenek néhány téglával, kosárral és ronggyal.

Emberek ezrei élnek és halnak meg ilyen „lakásokban”. Rettenetes elnézni őket, ha éjszaka esik, amint virrasztanak, és várják, bőrig ázva, hogy az eső elálljon, hiszen „sátraik” egyáltalán nem vízhatlanok. Láttam egész családokat, szülőket, gyerekeket, nagyszülőket, amint éjszaka az eső elől, csontig vizesen, egy erkély alá menekültek. Férfiak és nők ezreinek nincs más ágyuk, mint egy ház küszöbe, vagy valami intézmény előcsarnoka. A szerencsésebbje az utcán hagyott nagy szennyvízcsövekben vagy egy hid alatt talál menedéket. Ezeknek a nyomorultaknak legkeresettebb otthona a busz- és villamosmegállók, mert azoknak a teteje betonból van, és legalább nem ázik át.

A megélhetésre ezek a szerencsétlenek minden lehetséges módot felhasználnak: koldulnak, szemétben turkálnak, dolgoznak, lopnak. Minden megengedett. Eleget kell enni a mai napon ahhoz, hogy szembe lehessen nézni a holnappal. Ez a nap egyedüli célja. Számítalan a koldus. Minden lehető és elképzelhető fogyatékból hasznot húznak, hogy szánalomra gerjesszék a mellettük elhaladót. Az emberi nyomorúság nyilvános vására ez. Annál szerencsésebb rajta az ember, minél keservesebben szenved, mert ezen az áron nyerhet egy kicsivel többet. Üvölteni szerettem volna dühömben, amikor egy leprás közeledett hozzám a betegségtől szétroncsolt ujjával, és azt ajánlotta: fényképezem le a kezét egy kis pénzért. Odaadtam a kért pénzt, és elemelkedtem, ahogy csak a lábam vitt; fényképezőgépem ólomsúlyúvá lett a vállamon.

Mit mondjunk arról az ezeryi emberről, amelyik a szeméttartályok rendszeres átturkálásával találja meg a megélhetését? A Kalkutta utcáit „ékesítő” hulladékoszlopokban találunk ócska papirost, amit néhány garasért eladhatnak, eltűzelné jó fadarabot, félig elégett szenet, amit olyan gondosan mosnak meg, mintha arany lenne, azután újból eladják. Feltűnő Kalkuttában, hogy a hulladéknak ez a felhasználása önkéntes és nagy eredményekkel jár. Amit az egyik elhajít, biztosítja egy másik megélhetését. Amit az ember semmiképpen sem tud megenni, a város utcáin járkáló tehének ezreinek szolgál táplálékul. Mindent felhasználnak újból; minden üres konzervdobozt fölszed valaki, és sokféle célra fordít. Sokat tanulhatnánk itt, mi nyugati gazdagok.

De míg valaki jó egészségnek örvend, aránylag jól megy minden. A legrosszabb akkor következik be, ha az ember beteg lesz. Az utca népének a betegség gyakran a véget jelenti, vagy majdnem azt. Az orvos túl sokba kerül. Így hát az állami klinikán kell kezeltetni magukat, ahol a kezelés elvben ingyenes, de gyakorlatban megdöglik az ember, mielőtt kezelésbe veszik. A kórházak túlszűfoltak, minden-hová betegeket kell rakni: a lépcsőházba, a folyosókra, minden elképzelhető szögletbe. Az orvosok legnagyobb gondja az, hogy ne engedjenek a klinikára még több beteget. Két haldoklót csak az ügyeletes orvossal folytatott négy órás viaskodás és veszekedés árán lehetett fölvetetni az elsősegély-osztályra. A járdáról szedték fel őket, így automatikusan semmi reményük sem volt a felvételre. Túlságosan szegények voltak, és nem akadt senki, aki protezsálja őket. Mert Kalkuttában talán jobban, mint bárhol, protekció kell! És még ha fel is vettek a klinikára valakit, kezelést is kell kapnia; ez pedig időbe kerül, annyi időbe, hogy néha későn érkezik a kezelés. Ki a hibás? Nem jutunk előbbre azzal a megállapítással, hogy a kérdés bonyolult. Nem lehet ellátni tíz millió embert az okvetlenül szükséges berendezések nélkül. A várakozási idő – míg a kívánt felszerelések meglesznek – a szegények bőrére megy. Mert a gazdagok számára éppen olyan jól felszerelt és kényelmes klinikákat láttam, mint Belgiumban vagy Európában bárhol. Jaj azoknak, akik anyagi eszközök híján vannak; ők nem maradnak életben!

A kalkuttai élet leírására nem találok más szót, mint a „küzdelem”. Mindenért küzdeni kell. A közlekedési eszközök olyan zsűfoltak, hogy többen utaznak kívül, ajtókon és ablakokon lógva, mint bent ülve vagy állva. Küzdeni kell, hogy felszállj egy buszra, küzdeni, hogy leszállj róla. Küzdeni kell, hogy helyjegyet kapj egy vonatra, küzdeni, hogy alkalmazást találj, küzdeni, hogy fölfedezzen egy lakást, küzdeni a hőség vagy a monszonos felhőszakadás ellen, küzdeni, hogy bejuss a klinikára, és küzdeni, hogy „összekapard” annyit, amiből még egy napig tengetheted nyomorult életedet. Kalkutta népesedési problémája félelmetes arányú.

A szegénység mélyebb jelentése: kiűresíti az embert

Bőven lenne még mivel folytatni annak leírását, amit ezek az emberek testben-lélekben szenvednek. De fonto-

sabb, hogy behatoljunk ennek a szegénységnek a jelentőségébe. Ezeknek a szennyes utcákon járkáló férfiakkal és nőkkel a láttán az rendített meg a legjobban, milyen könnyű az embernek elveszítenie emberségét. A zsoltár mondja, hogy Isten az embert kevésbé teremtette egy istennél. De én láttam embereket, akik alig voltak többek állatnál! Az anyagi szegénység ugyanis nem pusztán anyagi, hanem mindenekelőtt lelki. Pontosabban egyszerűen embervoltunk teljességét befolyásolja. Az éhes ember semmi másra nem képes gondolni, mint hogy egyék; egész létezése fizikai fennmaradására összpontosul, szelleme megsemmisült. Amikor ezekről az éhségtől kiasztott emberekről gondoskodtam, legnagyobb szenvedést a számuk okozta: hiányzott belőle minden kifejezés, minden tartalom. A szegénység olyan mértékben kiüresíti emberségéből az embert, hogy semmi érzélem nem marad benne, még keserűség vagy harag sem; csak űr. Ez az üresség rettentő. Az emberből kivész az isteni szikra. Nem temploma többé semminek. Valóban Krisztus elleni támadás ez, Krisztus alászállása a poklokra. Szörnyű magányra kárkoztatott az ilyen ember. Lélek nélkül nincs szilárd alapja. És az alapnak ez a hiánya, ami végső soron az értelem hiánya, Isten távolléte: ez a pokol.

Egyetlenegy dolog adhat még reménységet: az a tény, hogy maga Krisztus is alászállott ebbe a pokolba. Érettünk bűnné lett. Az ember ember maradhat, és sohasem veszíti el teljesen emberségét, mert Az, aki emberré lett, benne lakik, közelebb van hozzá önmagánál. Ebben rejlik üdvössége.

A szeretet misszionáriusai Istent szolgálják az emberben

Teréz anya szeretetének alapköve éppen Krisztusnak ez a jelenléte az emberben. Mindenekelőtt szemlélődők, akik ezt a Jelenléte az emberségüktől leginkább megfosztottakban szolgálják. Szolgák és szolgálók, akik a többi emberben szemlélik Krisztust, és így jelenlévővé teszik az emberek között. Fölfedezik őt, és másokkal is fölfedeztetik. Így nem csupán embersége miatt szolgálják az embert (ezt minden szociális segítő megteszi), hanem az emberségében kifejezésre jutó istenség miatt. Akkor nagyság szolgálata ez, hogy a legalacsonyabb valóságokban is testet ölthet.

Ezek a férfiak és nők, akik Istennek és testvéreiknek szentelik magukat Teréz anya karizmáját követve, egyszerű, kristálytisza emberek. Egyetlen minősítésük van arra, amit csinálnak: szeretik Istent és felebarátjukat. Egészen odáig, „amíg fáj”, mint Teréz anya szereti mondani.

Szeretni valakit annyit jelent, mint szenvedni vele és érte. Így a szegényekért vívott küzdelem annyit jelent, hogy magunk is szegénnyé válunk. Teréz anya testvérei és nővérei szegények – szegény a házuk, a táplálékuk, az életstílusuk, szegény mindenük. Még értelmi és lelki vonalon is szegénynek jellemezhetjük a szeretet misszionáriusait. Legtöbbjük szegény falvakból való, igen kevésé iskolázott. Sose kérdezzünk meg egy nővért vagy testvért: magyarázza meg életének lényegét. Nem tudják szavakban vagy fogalmakban kifejezni. Tudatlanság ez? Nekünk nyugati „értelmiségieknek” talán igen. De nem a kifejezések bősége, sem valaminek pontos megfogalmazása teszi nekik lehetővé, hogy ezt az életet éljék; hanem önmaguk teljes odaadása a szeretet által.

Lelkileg is szegények. Lelkiségük gyakran nem kidolgozott. Lelki életük pillérei bizonyos alapvető dolgok, mint a legméltóságosabb Oltáriszentség iránti áhítat, a csendes imádás, a szóbeli ima (szentolvasó), az erős meggyőződés, hogy a szegény maga Krisztus, a vágy, hogy csillapítsák Jézus szomjúságát. Ha az ember próbálja elmélyíteni, mit jelentenek ezek a valóságok az életükben, észreveszi, hogy nehéz meglátni, minek felelnek meg igazából. Sokan közülük nem is képesek fölfedezni a saját alkotmányukban rejlő teljes lelki gazdagságot. Igen gyakran megesik, hogy testvéreket és nővéreket újoncidejük után nehéz helyekre küldenek dolgozni, ahol nincs mindig biztosítva a pap vagy lelkivezető jelenléte. Az Evangéliumból és rendalkotmányuk szövegéből kell táplálkozniok lelkileg. A lelkivezetésnek ez a hiánya jelentékeny szenvedés forrása a szeretet misszionáriusai számára. Lelkiségükben mindenekelőtt nem a „mélysége” ragad meg, hanem azt mondanám: az „erőteljsége”. Inkább hagyományos lelkiség, beéri a lényeggel.

De a fát gyümölcsseiről kell megítélni. Ha a szeretet misszionáriusai közt él valaki, alkalma van részesedni e szellem gyümölcsseiben: túláradó öröm, mély hit, imádság. Az öröm a jel, amely rányomja bélyegét ezekre a férfiakra

és nőkre; balzsamként burkolja be közösségeiket. És ragályos. A teljes önátadásból születő öröm ez. Ha kemény is az életük, ha a szegénység és a szeretet szellemében meg is hálnak önmaguknak, ugyanakkor megtalálják egy olyan béke forrását, amelyet „senki sem vehet el tőlük”. Ha velük élsz, lehetetlen nem érezned, hogyan gyúl ki szíved egy titokzatos Jelenléttől. Ez a forrása annak az egyszerű örömnak, amit a szeretet misszionáriusai ezerféle-képpen hintenek el maguk körül. Így vetnek szeretetet és úzrik ki a szenvedést.

Ennek az örömnak a nagy titka az, hogy meglehet az emberi nyomorúság és szenvedés helyzeteiben is, amelyeknek önmaguktól szomorúságot és kétségbeesést kellene szülniök. Hogy is maradhat örvendező valaki megtört emberek, bűzlő sebek, nyögdecselés, halottak közepett? Csak érzéketlenek vagy szentek tudják ezt megtenni. És a szeretet misszionáriusai szentek!

Hegyeket áthelyező hitük van. Könnyebb máshová telepíteni a legmagasabb hegyet, mint úgy szeretni, ahogy ők. Lehorgonyoztak annak bizonyosságában, hogy Isten szeretet, és hogy Ő valóságosan jelen van köztünk, emberek között. Nekik ennyi elég. Isten mindenhatóságának semmi sem lehetetlen. Ami lehetetlen az embernek, lehetséges Istennek. A szeretet misszionáriusai hiszik ezt, és így lehetetlen dolgokat visznek végbe.

Lehetetlen nekimenni az éhség és nyomor problémájának egy olyan városban, mint Kalkutta, mindössze egy maroknyi jóakarató fiatalemberrel és lánnyal, pénz nélkül, szakértelem nélkül. De minthogy Isten hívja őket, örömmel és hittel látnak neki. Azzal kezdik, hogy megteszik, amit tudnak, Isten majd gondoskodik a többiről. Nem számít, ha az ember, akit gondolnak, eladja a kapott orvosságot. Ők imádkozva adják, így hát Isten sokkal jobban vele lesz, mint ők valaha is tehetnék. Nem számít, ha hiányzik a szükséges oltóanyag ennek a beteg nőnek a kezelésére. Azt adják neki, amit ingyen kaptak: Isten szeretetét és azt a kevés orvosságot, amijük van. Isten majd gondot visel a szegény asszonyra. A mi emberi szemünkben a szeretet misszionáriusainak Istenbe vetett bizalma végletesnek tűnik. De Teréz anya egész művének ez a sarkköve. Kedves mondása: „Ha Isten akarja ezt, akkor meglesz.” Ezért teheti meg, hogy csak „kicsiny eszközöket” használjon. Mer

kicsi maradni az óriási munka láttán. Ez a gyöngeség az ereje, mert béke és derű forrása ott, ahol mások elbátor-
talanodva és elkeseredve öibe teszik a kezüket.

Ez a rendíthetetlen hit mély és állandó imára épül. Teréz anya számára minden itt kezdődik. Az imádság kapcsolatba hozza a testvért vagy a nővért Istennel, tehát képessé teszi, hogy eszköze legyen. Ima által tanulják meg, hogy a szemlélődés tekintetével nézzék a világot, észrevéve benne Jézus élő jelenlétét. A szeretet misszionáriusainak napja személyes és közös imával kezdődik, ezt követi a szentmise, amely életük igazi középpontja. Minden este imádságban töltenek egy órát az Oltárszentség előtt. Utazás közben vagy az utcán olvasót kell imádkozniok. Minden az imádság légkörében történik. Emlékszem egy alkalomra a haldoklók otthonában végzett munka idején, amikor nagy izgalommal mentem bejelenteni a nővérnek, hogy egy ember halálán van. Az első kérdés, amit hozzám intézett, ez volt: „Imádkoztál érte?” Ez a teendő, még mielőtt számba vennénk, mit kellene tenni orvosi szempontból. Így az ő értékskálájuk kihívás számunkra.

Az Eukarisztia – Teréz anya művének alapja

A szeretet misszionáriusainak életében az ima fontosabb még magánál a munkánál is. „Mi nem szociális dolgozók vagyunk – mondaná Teréz anya –, hanem mindenekelőtt szemlélődők.” És ez a szemlélődés az Eukarisztiából források. Minthogy Krisztus valóságosan odaadja magát a szentmiseáldozatban és valóságosan jelen van a legmél-
tóságosabb Oltárszentségben, azért érinthetjük meg őt fivéreinkben és nővéreinkben, az emberekben. Teréz anya benső kapcsolatot lát Krisztus világunkban való jelenlétének e két formája között: az első a másodíknak forrása. Csakugyan szereti mintának állítani nővérei elé azt a módot, ahogyan a pap érinti Krisztus Testét a szentmisében. „Így kell bánnotok – mondja nekik – ugyanazzal a Krisztus-testtel az emberek szenvedő testében.” Valóban eukarisztikus látomása a világnak.

Teréz anya testvéreinek és nővéreinek munkája az Eukarisztiából, mint a Feltámadott Úr világunkban való átalakító jelenlétének hatékony jeléből indul ki, tehát az imádság műve. Az emberekkel és az emberekért dolgozni azt jelenti, mint imádni őt, aki emberré lett, hogy az emberek meg-

istenülhessenek. Azt jelenti, hogy Isten megtestesülésének szolgálatába állnak Jézus Krisztusban, az ő minden időre és minden helyre kiterjedő szent Testének szolgálatába. Ez az azonosság Krisztus (eukarisztikus és misztikus) Teste meg az ember teste között a szeretet misszionáriusai egész munkájának alapja.

Ez az igazi oka, miért szentelik magukat mindenestül a legnyomorultabb ember testének gondozására is. Ez a test, ezek a karok, ezek a kiaszott lábak, ez a kínosan, ziháló mell, ez a kialudt tekintet – mindez Isten szent föl-ségének trónusa. Hiszik és látják ezt, hiszen Jézus igazán ember volt, hús a húsunkból, vér a vérünkben. És ugyanez a Jézus ma is él!

Az embert szolgálni lényege szerint azzal jár, hogy komolyan vesszük történelmét, úgy, ahogyan maga Isten tette, egészen addig a pontig, ahol a mi történetünk egygyé válik az övével. Jézus eljövételével a kettő egysége tökéletesen megvalósult. Ha komolyan vesszük minden egyes ember élettörténetét – ahogy Jézus tette –, az annyit jelent, hogy lemondunk saját magunk és mások mindenfajta irányításáról. Annyit jelent, hogy a fenntartás nélküli befogadás magatartását vesszük fel Isten iránt, aki minden egyes ember élettörténetében önmagát adja.

A szeretet misszionáriusai így teljesen arra szánják magukat, hogy befogadják a vendéget, ingyen, feltétel nélkül, mindenestül. Ez a fogadtatás feltételezi, hogy úgy fogadják el a másikat, amilyen. Csakugyan ez a feltűnő Teréz anya házaiban: mindenki szívesen látott. Semmit sem kérdeznek a vendégtől vagy a betegről, még arról sem akarnak megbizonyosodni, lesz-e csakugyan haszna a felajánlott segítségből. Csodálattal látja az ember, micsoda készséggel fogadják a szeretet misszionáriusai mindig újból ugyanazokat a betegeket. Ha egyszer felépült valaki, visszamegy az utcára, és egy idő múlva megint jön a nővérekhez, néha rosszabb állapotban, mint azelőtt. Azok pedig mindig befogadják őket, és újra kezdenek mindent. A legszegényebbekre jellemző, hogy sosem tudnak igazán kikerülni állapotukból. Nyugati szemünkben egyszerűen ellenkezik a célszerűség minden elvével, hogy reménytelen esetekkel foglalkozzunk. A szeretet misszionáriusainak senki sem reménytelen eset. Minden helyzet, a legkétségbeesettebb is, lappangó ígéretet rejteget. Hála a ma is élő Krisztusnak, minden élettörténet ígéretes.

Igazán eredményes-e Teréz anya munkája?

Ebből a szempontból többen szemére hányják Teréz anyának, hogy csak ideig-óráig ható enyhítőszerként kínál fel a világ óriási problémáira. Egyiket sem oldja meg.

Hogy jobban megértsük Teréz anya művének jelentőségét ezen a színvonalon, számot kell vetnünk munkájának bizonyos oldalaival. Neki nem a megoldandó probléma az első. Mindenekelőtt a személyt látja. Az ilyen magatartás mélyen evangéliumi. Karizmája abban áll, hogy személyesé teszi a valóságot, míg mi legtöbbször arra hajlunk, hogy elvonttá tegyük, azzal az ürüggyel, hogy „átfogóbban“, „teljesebben“ nézzük. Ő sosem kérdi: mit kellene tenni, hanem: mit tehetek én, te, ő. Komolyan venni az emberek történetét annyi, mint sebezhetővé válni irányukban.

Továbbá Teréz anya munkájának eredményessége nem mérhető azzal a közvetlen vagy közvetett sikerrel, amit a testvérek és nővérek elérnek. Társadalmi szempontból a struktúrák megváltoztatásának egyik leghatékonyabb tényezője a közvélemény (és ezen a szinten kell elhelyeznünk az igazságtalanságok és az emberi szenvedés „okait“). Azt pedig habozás nélkül állíthatjuk: nagyon kevesen mozgatták meg olyan erővel a közvéleményt, mint Teréz anya. Neki és (akarattól függetlenül megszerzett) nagy hírének köszönhető, hogy a szegényeket jobban megismerték, jobban szeretik, jobban védik, – még ha hírneve néha egyáltalán nem is áll arányban azzal, amit konkrétan elér. Ez a kistermetű nő szinte teljesen egyedül újra fölébresztette emberek ezreinek lelkiismeretét. Ez az oly sürgetően szükséges lelkiismereti ébredés pedig eredményessé válhat, azzá kell válnia társadalmaink igazságtalan struktúráinak megváltoztatásában. Így tehát még az emberi eredmény szempontjából is figyelemre méltó Teréz anya művének jelentősége.

De amíg az ember ennek a műnek külső megfigyelője és bírálója marad, aligha értékelheti igazi horderejét azok számára, akiknek javára történik. Én a haldoklók otthonában végzett munka által tudtam belelátni abba a mindenható szeretetbe, ami ennek a munkának kezdete és vége.

Legszegényebbek azok, akiket még emberségüktől is megfosztottak. Éhesnek lenni annyi, mint biológiai szükségleteink foglyaként élni, olyan létben, amelynek látóhatára az óhajtott darab kenyérrre, vággyva vágzott tál rizsre

zsugorodik. Emberségünk elsorvadása, eltemetése ez. De ha valaki szeretetből ezekért az „emberrongyokért“ dolgozik, a legbámulatosabb csodának lehet tanúja. Az ember szeretne örömeiben táncra kerekedni, ha egy napon az éhségtől és betegségtől tönkretett ember követelni kezdi, hogy vágják le a körmét, nyírják le a szakállát úgy, ahogy kedvére van, vagy adjanak rá tiszta inget. Az ilyen ember megmenekült. Visszanyerte az érzéket az iránt, ami „szép“, ami „jó“. Fölemelkedett a biológiai életszínvonalról az esztétikaira, a szükségéstől az ingyeneshez. Ismét emberré vált. A szeretet diadala teremtette újjá, az tette képessé, hogy újból megtalálja emberségét. Így csalja elő újból a szeretet Isten képmását azokból a férfiakból és nőkből, akiket a viszontagságos sors semmivé tett.

Ezzel a valósággal szembesülve már nem beszélünk eredményről vagy eredménytelenségről. Inkább elhallgatunk, és imádásba merülünk. Elragadtatásba esünk az élet misztériuma, a szeretet és a szenvedés titka előtt, amiért semmiféle ár sem túl alacsony vagy túl magas. Minden ilyen férfi és nő végső ára a mi Urunk Jézus Krisztus drága vére volt. Teréz anya testvérei és nővérei ehhez a megváltó szenvedéshez csatlakozva tudnak mély részvétől eltöltve élni az emberek szenvedéseinek, akik Krisztusban testvéreik. Az értünk odaadott Jézus Lelke kiűz minden szenvedést, és életforrássá alakítja. Az ember élhet, mert Isten magára vette kínját és halálát. „Nincs nagyobb szeretet, mint ha valaki életét adja barátaiért“; szolgálni az embereket Krisztusért annyit jelent, mint meghalni vele azért, hogy ők éljenek.

A legkisebbek kiválasztása

Krisztussal meghalni nemcsak azt jelenti, hogy örömmel fogadjuk mindazt, ami kicsiny, ami jelentéktelen, hanem hogy gondosan keressük is. Ezért választotta Teréz anya alapvetően a leggyöngébbek szolgálatát. Életmódjával, eljárásával sarkalatos kérdést vet föl mindenféle emberi hatalomnak. Ő maga kistermetű, és azt akarja, hogy testvérei és nővérei „kisemberek“ legyenek, a szegények legkisebbjeiért dolgozva, kicsiny eszközökkel.

Ez a kicsinység megmutatkozik a szeretet misszionáriusai kiképzésének módjában is. Nincsenek nagy eszméi a fiatalembereknek és lányoknak az előkészületére vonat-

kozóan, akik mindenüket oda kívánják adni. Ha van orvos, aki ingyenesen felajánlja szolgálatait, akkor néhány leckét kapnak az orvostudományból. A leprások közti munkára kijelöltek egy testvér képezi, akit hosszú évek gyakorlata mindenre megtanított erről a betegségről. Egy-két nővér orvos. Nem törekszenek többet is kiképezni.

Lelekterén is csak két pap törődik az anyaház szükségleteivel, ahol vagy háromszáz nővér kapja kiképezését. Gyengéje ez a műnek? A mi felfogásunk szerint nagy gyengéje. De a kérdés erőteljesen visszájára fordítható: mi más jelent kicsinek lenni, mint hogy valaki gyenge, – nem látzólag, úgy, ahogyan egy ruhát magunkra veszünk, hanem valóságosan, ami szenvedést okoz és sebezhetővé tesz? Ezek a szeretettől lángoló lelkek a legbenső és leglényesebb szinten, lelki és hivatásbeli vonalon maradnak gyöngek és kicsinyek.

Saját határozott választásuk folytán kicsiny eszközökkel dolgoznak. Teréz anya elvből visszautasítja szeretetművei bármiféle intézményesítését. Például elutasítja, hogy kórházai legyenek. A kalkuttai haldoklók otthonába nem hajlandó teljes állásban orvost alkalmazni. Megelégszik egyik-másik orvos önként felajánlott ingyenes szolgálattal. Elutasít minden bonyolult technikai berendezést házaiban, még egy egyszerű mikroszkópot is, ami olyan hasznos lehetne bizonyos betegségek gyors felismerésére. Azt állítja, hogy az ilyesmi az első lépés lenne egy a betegek számára szolgáló intézmény létrehozására. És akkor az intézmény rövidesen fontosabbá válnék, mint a beteg.

Azonkívül minden intézmény a legszegényebbek kárára tartja fenn magát. Mert az intézmény – meghatározása értelmében – arra való, hogy hosszabb-rövidebb távon hatékonyan segítse a beteg vagy szegény embert. Az orvosi kezelés szintjén maradva ez annyit jelent, hogy elsősorban azokat kezelik, akiknek esélyük van a felgyógyulásra, a megmaradásra. Az intézmény igyekszik befejezni a megkezdett gyógykezelést. Ez pedig automatikusan válogatásra vezet. Csak olyanokat fogadnak el kezelésre, akiknek reményük van a gyógyulásra, ha másért nem, azért, mert ők foglalják el legtovább a rendelkezésre álló ágyakat. Vagyis a reménytelen esetek, az igazi haldoklók kívül rekednek a segítségükre szánt intézményen.

Az ajtónak tehát nyitva kell maradnia az igazán legkisebbek, legszegényebbek előtt. Az intézményesedés szol-

gálhatja talán a szegényeket, de szükségképpen nem a szegények legszegényebbjét. Teréz anya hivatása azonban pontosan ez, és ő szilajul ragaszkodik hozzá. Aki ezt nem érti meg, talán megbotránkozik például a kezdetleges kezelésem, amit Teréz anya otthonai nyújtanak. A hozzáértés hiánya sem kizárt. Hibákat is követnek el. De így marad az ember kicsiny, tehát igazán a legkisebbek szolgálataiban álló.

Nehéz ebben a helyzetben élni. Gőgünk lázad ellene. Az ember eredményt akar elérni, nyomába szeretne szegődni annak, aki két–három hónapos ottartózkodás után elhagyja a haldoklók otthonát, és újból az utcán találja magát, otthontalanul, pénztelenül, alig valamicskével erősebben, mint bejövetelekor.

De ezen az áron mond az ember „igent” Istennek, bizonyosságot téve, hogy a munka, amit végzünk, semmiképpen sem a mienk. Az szegény igazán, aki még munkája gyümölcsét sem gyűjti be az eredményesség szintjén. Olyan ez, mint feláldozni „az egyetlen fiút, az ígéret hordozóját”, ahogyan hitünk atyja, Ábrahám tette. Ez a hívő engedelmisség minden lelki termékenység egyedüli forrása. Így teszünk tanúságot arról, hogy csakis Isten ment meg, mi mindössze az ő „haszontalan szolgálói” vagyunk.

Teréz anya mint korunk prófétája

Ezen a kihívó módon Teréz anya valóban korunk prófétája. Az ő karizmája, hogy Egyházunkban és Isten nélküli világunkban hirdesse: egyedül Isten az ember igazi üdvössége. Ez az Isten ment meg, szelíden, türelemmel, alázatosan, úgy, hogy Jézusban, Megváltónkban a legkisebb lesz az emberek között. Egy olyan korban, amikor több szó esik a szegénységről, mint eddig bármikor, de nagyobb anyagi jólétet élvezünk, mint valaha, – olyan időben, amikor Istennek ezrei kínálják magukat az ember megmentésére pénzügyi, technikai vagy eszmei erejükkel, – Teréz anya a maga gyenge, halk hangján azt hirdeti, hogy az üdvösség egyedüli útja a gyöngeség, a jelentéktelenség, az emberek szolgálata abban, Aki az egyedüli úr és mindenek szolgálója. Arra tanít bennünket, hogy türelmesek legyünk magának Istennek türelmével, aki emberi léptekkel rója utainkat. Ő alakítja át a mindenséget, mert „úgy szerette a világot,

hogy egyszülött Fiát küldte, hogy aki hisz, annak örök élete legyen“.

Csak ha meghalunk a Fiúval, akkor hatolhat belénk az Atya élete. Ez az élet fogja az igazi szabadság, a valódi üdvösség birodalmává változtatni világunkat, mert ez az élet lélek és szeretet. Engedje az Isten, hogy tanúságot tessünk erről életünk során, egészen „addig, amíg fáj“, mert „igazán tudjuk, hogy az egész teremtés sóhajtozik és vajúdik mindmáig“. Sőt „mi magunk is, akik bensőnkben hordozzuk a Lélek csírát, sóhajtozunk és várjuk testünk megváltását. Mert megváltásunk még reménybeli“ (Róm 8,19-24).

MINT TAPASZTALATLAN A SZEGÉNYSÉG DOLGÁBAN

A dilemma

„A kastély pompás templomába belép egy tekintélyes udvari prédikátor, a művelt közönség választotta, előkelők és képzettek válogatott köre elé, és megindultan prédikál az apostol szavairól: Isten a csekélyet és a megvetettet választja ki. És senki sincs, aki nevetne.” (Kierkegaard naplójából.)

Vissza tudok emlékezni hasonló helyzetekre. Saját prédikációimra és másokéra, amelyek pompás templomokban ékesszólóan beszéltek a szegénységről, ünnepélyes főpapi misére, amelyben a dúsgazdag és a szegény Lázár evangéliumát énekelték, tömjénfüstbe burkoltan; heves vitákra a szegények egyházáról – karosszékekben, finom bor mellett. „És senki sincs, aki nevetne.” Mindenki nagyon komolyan veszi magát, és meg van győződve (mint most én is!), hogy fontos mondanivalója van az Egyház megújulásához. Nevetni, sírni, pirulni való . . .

Olyasmiről beszélek, amiről nincs tapasztalatom. Nekem jól megy. Nem szenvedek szükségét. Ha odaadok valamennyit, vagy akár sokat is, nem fáj. A következő fizetés biztosan megjön, legkésőbb elsején. Tapasztalatlan vagyok szegénység dolgában. Tehát hiányzik az illetékességem: tulajdonképpen nem lehet itt szavam. És ha mégis beszélek? Vigasztal, hogy nemcsak az én problémám ez.

Origenész egyik beszédében arról kezd szólni, hogy az egyiptomi papok földet kaptak a fáraótól (Ter 16,5; GCS 6,142): „Az Úr azonban nem ad papjainak öröksézt a földből, hanem azt mondja nekik: ‚Én vagyok a ti örökszettek‘ (Szám 18,20) . . . Halljuk csak, mit ír elő Krisztus Urunk az ő papjainak: ‚Aki közületek nem mond le mindenről, amije csak van, nem lehet a tanítványom‘ (Lk 14,33). Remegve mondom ezt. Mert úgy állok itt, mint mindenki másnál előbb a magam, igen, önmagam vádlója, és olyan szavakat ejtek ki, amelyek engem magamat ítélnek el . . . Hogyan fér össze ezzel, hogy elolvassuk, sőt az embereknek magyarázzuk őket? Dehát azért, mert lelkiismeretünk vádol, eltitkolhatjuk-e, szabad-e elhallgatnunk őket? Nem akarom, hogy kettős vétekről vádoljanak! Beismerem, igen, nyilvánosan

beismerem a nép füle hallatára, hogy ez így áll megírva, akkor is, ha tudom magamról, hogy még nem teljesítettem. De az intelmet tudomásul véve legalább siessünk teljesíteni!”

Siessünk? Nem állíthatom magamról. Nem sietek: kélekedem. Próbálok néhány lépést tenni, aztán már újból visszariadok. Megelégszem fél szívvel adott részlettörlesztésekkel, és látom, hogyan sikkasztom el a következetes döntéseket. Kicsinyes, kevéssé meggyőző számíttatás (legkevésbé magamat győz meg).

És mégis sejtem, hogy a szegénységgel az Evangéliumnak és az Egyház reformjának egyik idegét érintjük. A Krisztus-követés útja szegénységbe vezet; egyetlen út sem kerülheti el. Nem beszélhetünk Jézusról úgy, hogy elhallgatjuk a szegénységet. Tehát beszélek róla, „akkor is, ha tudom, hogy nem teljesítem . . .”

A hit kihívása

Hol kezdjük? Jézusnál! Hol másutt? Hogyan alapozhatnám meg másképpen a szegénységet, hogyan tehetném meg másképp az első lépéseket, mint őt követve? Ez a követés két tévúttól óv:

- Nem húzódhatom vissza a puszta érzületbe, mondván: Csakis a belső magatartás a fontos!
- Nem szűkíthetem a szegénységet pénzügyi problémává, nem foghatom be a társadalombírálat kocsjába.

Az Evangélium értelmében vett szegénység nem csupán érzület dolga, ugyanúgy nem csak pénz dolga, hanem mindenekeelőtt a hit kihívása.

Valaki odajön Jézushoz: „Mester, követlek, bárhová mégy is.” Mire Jézus: „A rókáknak van vackuk, az ég madarainak fészük, de az Emberfiának nincs hová fejét lehajtania” (Mt 8,19k).

„Az Emberfiának nincs . . .” – semmije sincs, ami közte és az Atya közt állna, teljesen őrá hagyatkozott. Semmije, ami közte és az emberek közt állna; teljesen értük élt. „Az Emberfiának semmije sincs . . .” Meztelenül halt meg a kereszten.

Az Evangélium értelmében vett szegénység mindenekeelőtt az Istenbe vetett föltétlen bizalom kifejezése, olyan hité, amely semmit sem tart meg, teljesen be meri vetni

magát. Mert Isten Országával úgy van, mint a kincssel. El van ásva a szántóföldön. Valaki fölfedezi, örömeiben elmegy és eladja mindenét a kincsért (vö. Mt 13,44).

Nem mindenki cselekszik így (látom ezt magamon és másokon!). Egy gazdag fiatalember jön Jézushoz. Rábukant a kincsekre. Mit tegyen most? „Add el, amid van, oszd szét a szegények közt, és így kincsed lesz az égen, aztán gyere és tarts velem.“ Ahelyett, hogy örömeit odaadná mindenét, szomorúan elmegy. „Mert nagy vagyona volt . . .“ (vö. Mk 10,17-22).

Nyilvánvalóan mégsem olyan mellékes a vagyon, ha a követésről van szó. A pénz megnyugtató, mondjuk mi. Ha Jézusra tekintünk, nagyon is nyugtalaníthat. Kétségtelenül áll: az Evangélium értelmében vett szegénység elsősorban a hit dolga, nem a pénzé. De a hit összefügg a pénzzel, a kincsekkel, amelyeket valaki birtokol (vö. Mt 6,21-24), és nem ritkán ettől függ, ettől válik függővé. És egy-kettőre odajuthatunk, hogy már nem a pénz az enyém, hanem én vagyok a pénzé. Nem én birtokolom, hanem ő birtokol engem, – megszállottja vagyok, nem birtokosa.*

A pénznek sok neve van, épp úgy, mint a kincseknek, amelyekhez szívünk hozzátapad, a helyzeteknek, amelyekből tőkét kovácsolunk, minden dolognak, ami birtokba vesz bennünket. Mire is lenne még szükségünk? Hisz mindenünk megvan!

Akinek van, az valaki és ér valamit. Az Egyházban is. „Ruha teszi az embert“, – még inkább: amiye van valakinek, az teszi azzá, aki. Legalábbis így tűnik. A vagyon az identitás szimbóluma. Nem tartjuk-e nagyon is egyoldalúan fontosnak a magántulajdont?

Jézus mindenesetre nem ezen az úton kereste az identitását: „Ő mint Isten az Istennel való egyenlőséget nem tartotta olyan dolognak, amelyhez föltétlenül ragaszkodnia kell“ (Fil 2,6). Szabad elhatározásából mindent odaadott . . . Egészen kiüresítette önmagát – így áll ott szószerint – mindabból, ami volt és amiye volt. Ezért a halál semmit sem tudott elvenni tőle: semmije sem volt már, mindent odaadott. Így találta meg igazi valóját, így lett ő a Krisztus:

* A németben szójáték: „besessen“ a „birtokolni“ ige múlt idejű ige-neve, de „megszállott“-at is jelent. (Ford.)

„Ezért Isten felmagasztalta, és olyan nevet adott neki, amely fölötte van minden névnek“ (2,9).

Jézust követni annyit jelent, mint nekiindulni ennek az útnak. „Aki meg akarja menteni életét, elveszíti, aki azonban értem elveszíti, az megtalálja“ (Mt 17,24). Csak azt menti meg az ember, amit odaad.

A „papi képről“ folytatott vitatkozás során az elmúlt években igen gyakran rémképként jelent meg a „szereppel való teljes azonosulás“ (az egész személyiséget igénybe vevő, élethossziglani kötöttség). A papi hivatást csak akkor töltheti be ember – mondják –, ha különbséget teszünk személyiség és hivatás között, ha adva van a lehetőség, hogy bizonyos távolságba helyezkedjünk a szerepünktől.

Mi történik itt? Az élet megoszlik: Az egyes ember magánélete elkülönül hivatásbeli cselekvésétől. Kivonjuk magunkat, hogy vélt identitásunkat megőrizzük. „Szerepet“ játszunk, „funkciókat“ gyakorolunk, és közben (mint a funkcionárius) nem adjuk bele a lelkünket. Új (választékos) formája ez a bírványnak és a birtoklásnak! Megfelel annak a társadalomnak, amelyben minden kicserélhető és pótolható, s végül még az emberi kapcsolatok és kötöttségek is cserélhetőnek tűnnek.

A pap identitását éppen így nem találhatjuk meg. A személyes (magán) élet és a hivatás nem választható el egymástól. Az életet átjáró hit a hivatásbeli élet alapja. A pap nem tarthatja magát távol attól, amit mond és tesz. Bele kell (bele szabad!) vinnie hivatásába önmagát (és nemcsak valamit önmagából). Ez egy darab kiüresedés, az élet elvesztése (Mt 16,25), szegénnyé válás. Miközben úgy adja magát, amilyen, támadhatóvá, sebezhetővé, csalódástól fenyegetetté, védtelenné, üressé válik, egyszerűen szegény lesz (sokszor nyomorúságos is). Tapasztalom ezt például a prédikáció terén. De nemcsak itt! – Néha-néha távolról felvillan a sejtés, hogy az élet elvesztése Jézus követésében nem okvetlenül veszteség, hanem nyereséggé is válhat.

Tövis a testben

Az Evangélium értelmében vett szegénység elsősorban a hit dolga, nem a pénzé. De a hit nem közömbös a pénzzel szemben. A gazdag nem mosakodhat azzal, hogy hiszen

ő „hitben“ követi Jézust, „lélekben“ szegény. A szegénység tövise nemcsak a lélekben szúr, hanem a testben is.

Nem megy ki a fejemből egy kép, amely Assisiban vésődött belém. A város előtt terül el egy kis helység, Rivortorto. Ott állnak a kunyhók, ahol Szent Ferenc első társaival lakott és az első szabályt írta. Ma az öreg kunyhókat szépen rendbehozták. Oltár áll benn, és az egész fölött nagy neogót templom boltozódik. A szegénységet múzeumba rakták, lelki múzeumba. Ott senkit sem bánt. Ott ma épülhetünk rajta lelkünkben, imádkozhatunk, szentmisét tarthatunk – háttal a szegénységnek. De Szent Ferenc ott élt, és éjszaka a köveken feküdt. Ez húsba vág.

Egy napon egy asszony jön hozzá, és nyomorúságában segítségét kéri. „Mit gondolsz – kérdezi Ferenc Péter testvért –, mit adhatnánk neki?“ A testvér így felel: „Semmink sincs a házban. Nem tudom, miből főztek vacsorát ma este. Az egyetlen, amink még van, egy biblia. De arra minden nap szükségünk van a közös imához.“ Mire Ferenc: „Add oda neki a bibliát. Adja el, és enyhítse így a nyomorát. Mert ebben a könyvben az áll, hogy segítenünk kell a szegényeken. Jobban tetszik Istennek, ha elajándékozunk a bibliát és megtesszük, ami írva van benne, mint ha csak olvassuk.“

Assisi Ferencben fölfedezem azt, amit magamban hiányolok: hogy a szegénységnek következményei vannak, húsba vágó, gyökerre menő következményei. Én mindig találok okot, hogy ne legyek radikális. Mindig találok valami okos mentséget: Lehetetlen, hogy ezt jelentse ez a hely! Hová jutnánk így! Egyikünk sem sejti, hová vezetné az Isten, ha teljesen rá hagyatkoznék (Loyolai Szt. Ignác).

A világban élő pap helyzetét talán az jellemzi, hogy kénytelen jobban megalkudni, mint a szerzetes. Hiszen nemcsak saját háztartásáért tartozik felelősséggel. Mint plébános vagy például mint egy papnevelő intézet „házigazdája“ „meghatározott célokra szolgáló“ pénzeket kell kezelnie, másokat is érintő döntéseket kell hoznia. Nem kötelezheti a többieket, hogy a saját életstílusát folytassák. Hogyan rendezze be például a házat és benne az egyes helyiségeket? Hogyan egyeztethető össze a művészet, a kultúra a szegénységgel? Nem vagyok képes megoldani ezt a kérdést. Nem találok megoldást. Kompromisszumokat kötök. De hol van vége a kompromisszumnak és hol

kezdődik a kompromittálás? Hálás vagyok azoknak, akik élesítik a tekintetemet, hogy meglássam a határt. A legtöbben csak helyeselnek (hogyan fenntartsák a saját gyakorlatukat?).

Barátok a szegények között

Jézus nem játszotta a szegényt; csakugyan szegény volt. Ferencnek nem volt szüksége rá, hogy szolidáris legyen a szegényekkel: egy volt közülük. És mi?

Mi mint egyház egyetmást megengedhetünk magunknak. Megengedhetjük magunknak, hogy megvessenek az „okosok és hatalmasok” (2Kor 1,19-31), azok, akik a kormánynál ülnek. Megengedhetjük magunknak, hogy az úgynevezett vagy saját maguk által kinevezett entellektüelek mosolyogjanak rajtunk. De egyet nem engedhetünk meg magunknak: hogy a „szegények és kicsinyek” lemondjanak a segítségünkről. „Mert ők a kiváltságosok kell lenniök. Mindenekelőtt nekik kell abban a tudatban élniök, hogy képviseljük őket... Végére is előbb fogjuk átvészelné az értelmiségi kétségesskedőket, mint a szegények és kicsinyek szótlan kételyeit, és emlékezésüket az Egyház kudarcára” (A német színódus „Unsere Hoffnung”, c. határozatából).

A mi egyházunk a Német Szövetségi Köztársaságban középosztálybeli egyház, vagyis „jó polgári”. A jelző nem okvetlenül megvetendő, de egyoldalú. Mindenkinek meg kell kérdeznie: mennyiben áll ez az ő egyházközségére és saját helyzetére? Vannak barátaink a szegények között? Ha körülnézek ismerőseim között – nagyítóval kell ilyeneket keresnem.

Jézus senkit sem zárt ki szeretetéből. De a szegények különösen közel álltak hozzá. Másképpen szólt a szegényekhez, mint a gazdagokhoz. A különbség félreismerhetetlen: itt biztatóan, amott intő, óvó hangon. Az Evangélium nem semleges a gazdag és szegény iránt. Nem mossa el a különbségeket mindenki egysége érdekében. Első és utolsó helyekről beszél, és hirdeti, hogy elsőkből utolsók és utolsókból – emberekről van szó – elsők lesznek.

Trónjukról erőseket letaszít
és kicsinyeket magasra emel.
Az éhezőt javaival betölti,
a gazdagot üresen küldi el.

(Lk 1,52k. Farkasfalvy Dénes fordítása)

Mi közben megírtuk erre a saját változatunkat:

In göttlichem Erbarmen liebt Christus alle gleich,
die Reichen und die Armen beruft er in sein Reich.
Wir sind einander Brüder, und niemand ist uns fern;
Ein Leib und viele Glieder in Christus, unserem Herrn.*
(Gotteslob, Münster 1975, Nr. 640)

Ez így néz ki nekünk gazdagoknak. Így semmit sem kellene megváltoztatni, minden maradhatna, ahogyan van. Ilyen a mi gyakorlatunk. Az Evangélium más nyelven beszél.

Nem alkalmaztuk-e Jézus üzenetét a gyakorlatban nagyon is önmagunkhoz, ahelyett, hogy mi alkalmazkodtunk volna hozzá? Nem egyeztünk-e meg már rég egymás között, hogy lejjebb szállítjuk a kereszténység árát? És végül is olyan énekeket énekelünk, amelyek egészen más hangot ütnek meg, mint a reménységünk testamentumában megörözttek. A végén arra lyukadunk ki, hogy csak visszatükrözzük sorainkban az általános társadalmi különbségeket és ellentéteket, és ezt tüntetjük fel Isten új népének. Erre a világnak nincs szüksége, ez már megvan benne. „Nincs szüksége arra, hogy a vallás megkettőzze reménytelenségét; az ellensúlyra van szüksége, azt keresi (ha egyáltalán keres valamit), a megélt remény robbantó erejére. És amivel mi tartozunk neki, az a következő: ki kell egyenlítenünk a láthatóan megélt remény deficitjét“ (Unsere Hoffnung).

Világtávlát

Barátok a szegények között – ez nem magánügy! Ez úgy vonatkozik rám, mint az Egyház tagjára, mint észak-gazdag egyházának tagjára dél-szegény egyházával szemben. Az észak–déli tengely nem csupán társadalmi és politikai kérdés, hanem egyházi probléma is. Az „egy, katolikus és apostoli egyházat“ érinti. Hogyan egyeztethetők össze a szegény és gazdag közti nyilvánvaló ellentétek az Egyház egységével? „Nem engedhetjük meg az egyetlen Egyháznak végzett szolgálatunkban, hogy az egyházi élet a nyugati világban mindinkább a jólét és a jóllakottság val-

* Krisztus isteni könyörületében mindenkit egyformán szeret, / gazdagot és szegényt meghív országába. / Testvérek vagyunk, senki sincs tőlünk távol; / Egy test és sok tag Urunkban, Krisztusban.

lásának látszatát ébressze, a világ más részein viszont mint a nyomorgó nép vallása tűnjék fel, akiket kenyértelenségük betű szerint kirekeszt a mi eukarisztikus asztalközösségünkben. Mert különben a világ botránkozva fogja szemlélteni azt az egyházat, amely boldogtalanokat és a boldogtalanság tétlen szemlélőit, sok szenvedőt és sok Pilátust egyesít magában, és ezt az egészet a hívők egyetlen asztali közösségének, Isten egységes új népének nevezi... A tölünk kért hozzájárulás nem utólagos alamizsna, hanem valójában katolikus voltunk költségei... igazhitűségünk ára" (Unsere Hoffnung).

Gazdagságunkat súlyos jelzálogkölcson terheli. Túlságosan gazdagok lettünk ahhoz, hogy segíthessünk a szegényeken? Beérjük-e azzal, hogy kicsit megnyirbáljuk az általános költségvetést? Vagy igazán testvériesen osztunk? Bátorítjuk azokat, akik új utakat keresnek?

A szegénység üzenete nem azáltal veszti el hitelét, hogy alig tudunk megállni előtte. „Azoknak, akik készek megvalósítani, még kudarcukban is bocsánat az osztályrészük. Ismertetőjele az önmagát soha fel nem adó kísérletezés. A gyökeres szegénység tulajdonképpen nem cél, hanem közös út, amely csak a rajta járó előtt tárul fel, annyi világossággal, amennyi elég legalább a következő lépésre, és annyi reménnyel, amennyi elegendő a kudarcban" (J. B. Metz: Zeichen der Orden. Freiburg 1977, 53).

Egy rabbi ül a templomban. Megvilágosítást kap. Egyszerre világossá válik előtte: segítened kell a szegényeken. Kimegy a templomból, és az ajtó előtt egy szegényt talál. Feléje tart, át akarja ölelni, és felkiált: „Szeretlek, mondd csak, mi bajod van?" Mire a szegény: „Hogy mondhatod, hogy szeretsz, ha nem tudod, mi bajom van?"

FORRÁSJELÖLÉS

Christophorus. Auf der Suche nach dem Grossen. Gedanken zur Christophorus-Legende von Martin Achtnich. Christophorus-Verlag Herder GmbH, Freiburg i. Br. 1980.

Yves Congar, O. P.: Jésus-Christ, notre Médiateur, notre Seigneur. Les Éditions du Cerf, Paris 1969. ch. II. Dieu se révèle dans la pauvreté.

Johann Baptist Metz: Armut im Geiste. Verlag Ars Sacra, München 1962.

René Voillaume: La prière dans la vie. *Jésus-Caritas*. Bulletin des Fraternités du P. Charles de Foucauld, 4e trimestre de 1952, p. 3–15.

Rundbrief des Erzbischofs von München und Freising an die Priester im Erzbistum zum Osterfest 1966: Der arme Knecht. Priesterliche Armut heute.

Jean Vanier: Au coeur de la compassion. *Christus* n° 111 (1981 június 321–333.)

Ensinamentos de Joao Paulo II. Homilias e discursos durante a visita ao Brasil. Rio de Janeiro 1980. 40–45.

Paul Chetcuti S. J.: Opter pour le plus démuné. *Vie Consacrée* 1979, n° 1., p. 38–48.

Franz Kamphaus: Als Unerfahrener in Sachen Armut, in: Fr. Kamphaus–J. Bours: Gelebte Spiritualität. Erfahrungen und Hinweise. Herder, Freiburg 1979, 64–74.

Itt mondunk hálás köszönetet az egyes szerzőknek és kiadóknak, akik a tanulmányokat nagy előzékenységgel bocsátották rendelkezésünkre.

TARTALOM

Bevezetés	3
Martin Achnich: Christophorus. Aki a nagyot kereste	5
Yves Congar: Isten a szegénységben nyilatkoztatja ki magát	20
Johann Baptist Metz: A lelki szegénység	35
René Voillaume: Az életbe épített imádság	60
Julius Döpfner: A szegény szolga. Papi szegénység ma	71
Jean Vanier: A részvét forrásvidékén	81
II. János Pál pápa: Beszéd Rio de Janeiro „Vidigal“ nyomornegyedében	93
Paul Chetcuti: A szegények legszegényebbjeinek szolgálatában	100
Franz Kamphaus: Mint tapasztalatlan a szegénység dolgában	113
Forrásjelölés	121

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every receipt, invoice, and bill should be properly filed and indexed for easy retrieval. This is particularly crucial for businesses that operate in highly regulated industries where compliance is a top priority.

In addition, the document outlines the various methods used to collect and analyze data. It describes how modern software solutions can automatically track sales, expenses, and inventory levels, providing real-time insights into the company's financial health. These tools also facilitate the identification of trends and anomalies, allowing management to make data-driven decisions more effectively.

Another key aspect covered is the integration of different systems. The document explains how a unified platform can streamline operations by connecting accounting, CRM, and supply chain management. This integration not only reduces the risk of data silos but also improves overall operational efficiency and customer service.

Finally, the document addresses the challenges of data security and privacy. It highlights the need for robust cybersecurity measures to protect sensitive financial information from unauthorized access and potential breaches. Regular audits and updates to security protocols are recommended to ensure the integrity and confidentiality of the data.